

T.C.
BANDIRMA ONYEDİEYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA İLİŞKİLERİ VE İNSAN KAYNAKLARI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**HUXLEY, ZAMYATİN VE ORWELL: AĞ TOPLUMU
OLARAK KARŞI ÜTOPYALAR**

Fırat DEĞİRMENCI
175017038

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Celalettin YANIK

Bandırma 2020

T.C
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA İLİŞKİLERİ VE İNSAN KAYNAKLARI ANABİLİM
DALI

Yüksek Lisans Tezi

HUXLEY, ZAMYATIN VE ORWELL: AĞ
TOPLUMU OLARAK KARŞI ÜTOPYALAR

Fırat DEĞİRMENCİ
175017038

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Celalettin YANIK

Bandırma 2020

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAYI

Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma İlişkileri ve İnsan Kaynakları Anabilim Dalında, Yüksek Lisans öğrencisi Fırat DEĞİRMENCİ tarafından Doç. Dr. Celalettin Yanık'ın danışmanlığında hazırlanan “Huxley, Zamyatin ve Orwell: Ağ Toplumu Olarak Karşı Ütopyalar” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından . . / . /2019 tarihinde yapılan Tez Savunma Snavında oyçokluğu/oybirliği ile başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı
Ünvanı Adı Soyadı

Jüri-Danışman
Ünvanı Adı Soyadı

Jüri Üyesi
Ünvanı Adı Soyadı

Jüri Üyesi
Ünvanı Adı Soyadı

Jüri Üyesi
Ünvanı Adı Soyadı

ETİK BEYAN

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ**

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (...../...../20...)

Fırat DEĞİRMENCİ

ÖZET

HUXLEY, ZAMYATİN VE ORWELL: AĞ TOPLUMU OLARAK KARŞI ÜTOPYALAR

Fırat DEĞİRMENCİ

Ütopya ile karşı-ütopya birbirlerine anlam bakımından ters düşen kavramlardır. Ütopya idealde olması gereken toplum düzenini yansıtırken, karşı ütopya tamamen karamsar bir toplum düzenini anlatmaktadır.

Karşı ütopya olarak tasvir edilen distopyalar yirminci yüzyılda en etkili eserlerini vererek toplumu derinden etkilemişlerdir. Distopya türü olarak eser veren yazarlardan en etkileyici olanlar Zamyatin, Huxley ve Orwell'dır. Onların yarattığı karamsar dünyalar, distopyanın gelişmesine büyük katkı sunmuştur. Eserlerinde bahsedilen teknolojik bağımlılık ve güvensizleştirme son derece ön plandadır.

Günümüz değişen koşullarına göre şekillenen çalışma hayatında birçok değişim yaşanmaktadır. Teknoloji ile daha da ilerleyen fakat buna karşın düşünme kapasitesi azalan bir toplum yaratılmaktadır. Bu düzenin sonucundan doğan yeni bir toplum şekillenmiş ve "Ağ Toplumu" olarak hayat bulmuştur. Çalışmamızın amacı; günümüz koşullarındaki çalışmanın, ağ toplumu anlayışından nasıl etkilendiğinin araştırılmasıdır.

Çalışmamızda araştırmalar ve incelemeler nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Çalışmamızda betimsel araştırma metodu kullanılmış olup, tarama metodu esas alınmıştır. Çalışmamızda üç karşı ütopya örneklem olarak seçilmiştir. Bulgular yazılı döküman ve belge incelemesi metodu ile toplanmıştır. Elde edilen bulgular, bilimsel araştırma kurallarına göre yorumlanmış ve çıkarımlarda bulunularak çözüme kavuşturulmuştur. Bunun sonucunda yeni bir toplum olan ağ toplumunun çalışmayı olumsuz yönde etkilediği sonucuna varmış bulunmaktayız. Bunun yanında distopyalardaki çalışmanın düzen için ne kadar önemli olduğu ve distopyalarda belirtilen "çalışmaya pozitif değer verildiği" sonucuna ulaşılmış bulunmaktayız.

Anahtar Sözcükler: Ütopya, karşı-ütopya, ağ toplumu, çalışma, teknoloji

ABSTRACT

HUXLEY, ZAMYATIN AND ORWELL: ANTI-UTOPIAS AS WEB SOCIETY

Firat DEĞİRMENÇİ

Utopia and anti-utopia are concepts which are reversed in meaning. Utopia reflects an ideal social order while anti-utopia tells a dark social order.

Dystopias that described as anti-utopias have given their most influential works in twentieth-century and affected the social order deeply. Zamyatin, Huxley and Orwell are the most influential writers of the dystopian genre. Dark worlds which they created has contributed to the development of dystopia greatly. In their work technological dependence and securitization are utmost at foreground.

A whole range of changes has been taking place on work life according to changing modern-day conditions. A progressive society was created using technology but at the expense of people's thinking capacity. A new social order was formed as an outcome of this and came to life as "Web Society". The purpose of our study is to investigate the effects of the perception of web society on today's work environment.

Qualitative research and literature review were used in our study. And according to this research, we concluded that web society which is a new social order affects work life negatively. Besides this, we also concluded the importance of dystopian works for the current order and positive value given to the work order stated in dystopias.

In our study, researches and examinations were done using qualitative research method. Our study was based on scanning method and descriptive research method was used. In our study, three anti-utopias were chosen as examples. Findings were collected using written documents and document examination methods. Obtained findings were explained according to scientific research rules and finalized with deductions. We concluded that the new form of society known as web society affects the working life negatively. Besides that, the importance of working order in dystopias and positive value given to working orders stated in dystopias were understood.

Key Words: Utopia, anti-utopia, web society, study, technology

ÖNSÖZ

Bandırma Onyediy Eylöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel İlişkiler Anabilim Dalı Çalışma İlişkileri ve İnsan Kaynakları Yüksek Lisans Programı kapsamında yapılan bu çalışmada günümüz çalışma hayatının değışen ilkelerine karşı, karşı ütopyalarda sergilenen ağ toplumu anlayışı çerçevesinde çalışma kavramının anlatılması hedeflenmiştir.

Bu çalışma süresi boyunca bana her konuda yardımcı olan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Celalettin YANIK 'a, sürekli maddi ve manevi desteğini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca lisans ve yüksek lisans dönemim boyunca gelişimime katkıda bulunan tüm değerli hocalarıma teşekkür ediyorum.

Fırat DEĞİRMENCİ

19.02.2020

Bandırma

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAYI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ.....	1
1.ÜTOPYA: YENİ BİR DÜNYA MÜMKÜN MÜ?	5
1.1. Ütopyanın Unsurları.....	6
1.1.1.Hayal ve Gerçekler	6
1.1.2.Altın Çağ	7
1.1.3.Binyıl İnancı	8
1.1.4.Cockayne Diyarı.....	8
1.1.5.İdeal Kent.....	8
1.2.Ütopya' nın Batıdaki Tarihsel Gelişimi	9
1.2.1.Antik Çağ Ütopyaları	9
1.2.2.Aydınlanma Dönemi Ütopyalar	12
1.2.3.19. Yüzyıl Ütopyaları	22
2.KARŞI ÜTOPYA: YENİ CESUR DÜNYASIZLIK	27
2.1.Karşı-Ütopyanın Tarihsel Gelişimi	34
2.1.1.Distopya'nın On Dokuzuncu Yüzyıldaki Durumu.....	36
2.1.2.Distopya'nın Yirminci Yüzyıldaki Durumu	37
2.2. Modern Dönem Ütopyalarına Karşı Karşı-Ütopyalar.....	39
2.2.1. Zamyatin ve Karşı-Ütopya	39
2.2.2. Huxley ve Karşı-Ütopya.....	49
2.2.3. Orwell ve Karşı-Ütopya	61
3.AĞ TOPLUMU OLARAK KARŞI-ÜTOPYALAR	73
3.1.Global Köy Kavramı	73
3.2.Ağ Toplumunun Kavramsal Çerçevesi	74
3.3.Ağ Toplumu ve Demokrasi.....	87
SONUÇ.....	91
KAYNAKÇA	99

GİRİŞ

İnsanın düşünme faaliyeti, münzevi bir hayatın olmadığını Aydınlanmacı aklın bizlere dikte ettiği fikrin kişisel boyutundan ziyade sosyal olduğunu Mannheim'dan bu yana bilmekteyiz. Mannheim, ütopyayı bilginin sosyalliği çerçevesinde değerlendirdiği eserinde, ütopyanın sosyal olarak bir kurgu zemininde nasıl şekillendiğini gün yüzüne çıkarmıştı. Ütopya, şu durumda, sosyalliği barındıran ancak sosyalliğin genel geçer kabulündeki düzensizliklerinden düzenliliğe ulaşmayı hedefleyen bir düşünme şekliydi. Düşünmenin bu şekli, nihai analizde, sosyaldeki mevcut ana aksın ekonomik ve siyasi tasvirindeki düzensizlik kombinasyonu ile ulaşılması hedeflenen düzeni genel çerçevede şekillendirmesidir. Düşünce, düzensizlik ile doğru orantılı olarak düzene doğru akan, onu muhteva eden ve böylelikle düşünmenin düzensizlikle problemleri ve çehesini ortadan kaldıran yönü niteler. Düşünme, düzensizlikten düzene doğru, irrasyonelden rasyonel olana doğrudur. Ancak irrasyonel olan düşünme değil midir? Şayet düşünmenin irrasyonellikle bağlantısı negatif ise düşünme rasyonel bağlantısını nasıl kılacaktır? Bu soruyu en uç noktasına kadar uzattığımız vakit, bilincin bilinç dışından uzak tutulması mı gerekmektedir? Bilinç dışı da psikanalistik yaklaşımlar esas alındığında bir bilinç halidir. İnsan faaliyetlerinde/edimlerinde bilinç dışından bilince doğru uzanan veya tam tersi de söz konusu olabilen potansiyeldedir.

Ütopya bir düşünme biçimidir. Ancak bu düşünme biçimi sosyallikten uzak değildir. Sosyallik klasik formülasyonda düzeni içerir. Düzen problemi, Batı'daki dönüşüm çağının neticesinde gün yüzüne çıkmıştır. Kaotik bir atmosferin hâkim olduğu ilk dönem Batı'daki siyasi, dini, ekonomik ve kültürel yapı yerine düzen çerçevesinde odaklanma esas alınmıştır. Düzensizlik sosyal boyutu itibarıyla tüm diğer akslarda kırılmalara, iktidarın dikişsiz bir yapı sunmasına vesile olmuştur. Dikiş alegorisi burada önemlidir. İktidarlar, özellikle hâkim siyasi ve ekonomik iktidarlar kitle üzerine hâkim ideolojisini baskın hale getirebilmek, onları çağırabilmek için ideolojilerini ütopyalar aracılığıyla dikme uğraşısına girerler. Tam da bu noktada, Mannheim'ın "entelejisansiyası" devreye girmektedir. Entelejiyansa, hâkim paradigmanın kitle üzerindeki gelişimini, kökenlenmesini ve tecrübe haline getirilişini sağlayacak niteliktedir.

Düzenin karşıtı olarak addedilen düzensizlik, ilk dönem düşünürlerce ortadan kaldırılması, yerine daha müreffeh bedenlerin ve sosyalliklerin teşekkülü için bir faydadır. Fayda kelimesi hisler düzeyinde nitelense de ekonomik bir terim olarak içerimlenmesi ironiktir. Düşünmek ironik değil midir? Düşünmek çekiçlemek, çekiçlemek ironikleştirmektir. İlk dönem ütopya yazarları düşünmüştür, düşündükleri düzen nasıl mümkündür sorusu minvalindedir. Düzeni düşündükleri için düzeni ironikleştirdiler, düzeni ironikleştirdikçe çekiçlediler. Çekiç, düşünmenin olduğu yerdedir. Düşünmenin olmadığı yerde ironi yoktur, dolayısıyla çekiçleme de yapılamaz. Ancak düzeni düşündükçe düzeni düzensizliğe, çekiçlerin balyoza dönüşmesi de kaçınılmazdı. Düzen problemi, düzensizdir. Düzensizlik sosyalin muhtevasıdır.

More, düzeni hedefledi. Sadece More değil, Campenalla da düzeni hedefledi. Kurguydu düzen ama kurgudan öte sosyallikti. Kurgu, düzeni niteledi fakat ulaşılan bu düzen problemliydi. Problemin esasını, bireyleri ya da insanları düzen sarmalı ile yaşayan insanlardan donuk ve pasif bireylere doğru kaydırıldı. Pasiflik, insani nitelikleri minimize etmektir. Pasiflik, düşünmenin sosyallikteki mevcut aktarım koşullarını diskalifiye ederek tabi/madun haline çevirmektir. Bugün de maduniyet pasiflik üzerine kurgulanmamakta mıdır? Madun sesini çıkaramaz, düzende madun olamaz. Ütopyalarda düzene tabilik, maduniyettir. Ütopyada insanın sesi yoktur, iktidarın sesi vardır ve bu ses tüm bireyleri tabi kılmak için çağırır.

Bir diğer mutlak düzen kurma çabası distopya yazarlarınca denenmiştir. Düzeni sosyallikten öte, bir baskı olarak kullanarak kişilerin yalnızlaşmasına yol açmışlardır. Bunun tek nedeni ütopyanın gereken düzeni sağlayamamasıdır. Ütopyacı bir eğilim ve hedeflerle yola çıkılınca meydana gelebilecek olumsuz ve baskıcı bir toplum düzenidir karşı-ütopya. Distopyalar ya toplumun mutluluğunu ya da bireyin mutluluğunu seçmek arasında kalmışlardır. Burada bireyin özgürlüğü hiçe sayılıp, kişisel değerler bir kenara atılınca düzen adına yapılmayacak bir şey yoktur. Peki bu kişisel değerlerin hiçe sayılması normal midir? Distopyada kişisel değer olmadığından normaldir. Toplumun mutlak memnuniyetinin sağlanması için değerler yok edilmiştir. Bireysel duygu ve düşünceler engellenmiş, sonsuza dek izin verilmemiştir.

Ütopyanın evrim geçirip karşı-ütopyaya dönüşmesinin nedenleri şüphesiz, bürokrasi ve teknolojiden başka bir şey değildir. Çünkü bürokrasi; insanları bir denetim ortamı oluşturarak, baskı altında tutmak için kullanılmaktadır. Teknoloji ise bürokrasinin gerçekleştirilmesi için gereken bütün imkanları sağlamaktadır. Kişilerin neler yaptığı, kimlerle çalıştığı, ne düşünülmesi gerektiği veya neyin düşünülmemesi gerektiği sürekli izlenmelidir-ki toplumun bürokrasisi düzen içinde devamını getirsin. Üretim ve denetim, teknolojinin imkânlarıyla sağlanıp, insanı mekanik açıdan anlamayı kolaylaştırmaktadır. Yani distopyalar teknoloji ve bürokrasinin harmanlanarak, çift taraflı bir mekanizma oluşturmasıdır. Bu mekanizmanın en büyük parçası olan insan burada sadece bir makinadır.

Bunların sonucunda insan distopyalarda yabancılaşmaya uğramıştır. İnsan doğaya, kültürüne ve en önemli varlığı olan benliğine yabancılaşp, toplumun mekanik anlayışına uygun olarak makinelere dönüşmüştür. Zamyatin, Huxley ve Orwell toplumdaki bu yabancılaşmayı kendi eserlerinde açık bir şekilde göstermiş, baskıcı bir toplumun tüm yapısını ve düzenini göstermeye çalışmışlardır. İnsanın yalnızlaştığı bu dünya rasyonellikten irrasyonele dönüşmüştür.

Manuel Castells'in bulmuş olduğu kavram "ağ toplumu" günümüz toplumu için tasvir edilmektedir. Özellikle bu toplumun enformasyon ile beraber doğduğu aşıkardır. Bu toplumun yarattığı sosyal ve medya ağları toplumun her bir bölümünü muğlaklaştırmaktadır. Eskiden yeniye doğru gelişen bir mobilite vardır. Mobilite yani uzaktan yapılan faaliyetler ile mesafeler öldürülmüştür. Bununla birlikte internet ve diğer teknolojik cihazlar ile insanın değişimi gerçekleşmiştir. Ağ toplumu istikrarsız bir toplum türüdür. Bu istikrarsızlık bir paradoks oluşturarak ağ toplumun hem fazlasıyla bağlı, hem de fazlasıyla bölünmüş olmasına sebebiyet vermektedir. Ağlar ne kadar bilgi ve enformasyonu bize daha hızlı ve özgürce sunsa da bilginin kalitesizliğini arttırmış ve aslında olağan bilginin silinmesine olanak tanımıştır. Ağ toplumu kişileri tehdit ederek kişisel hayatı, bunun yanında kişisel kimliğini bir bakıma ele geçirmektedir. İnsanları gözetim altında tutarak özel hayatın gizliliği yok edilmiştir. Şu durumda tezin ana problematiği, ağ toplumu anlayışının distopyalar özelinde kurgulanabilme potansiyeli söz konusu mudur? Bu sorunsal şu açıdan önemli bir aşamayı teşkil etmektedir. Distopyalar ile vurgulananın, özelde enformasyonun topluluk düzeyinde yanıltıcı karakteri

bulunmakta mıdır? veya enformasyon teknolojileri bağlamında toplulukların güvensizleştirilmesi talebi distopyalarda ne düzeyde kurgulanmıştır? Yahut distopyaların sunduğu enformasyon teknolojilerinin günümüz çalışma hayatındaki teknolojik bağımlılık ile ilişki düzeyi nedir? Bu sorular tezin temel sorunudur. Bu sorulara verilen cevaplar da sonuç kısmında değerlendirilmiştir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; ütopyanın tanımı yapılmış ve ütopyanın unsurları kısaca açıklanmıştır. Daha sonra ütopyanın tarihsel gelişimi antik çağdan başlayarak, hakkında bilgi verilmiş ve aydınlanma döneminde Thomas More'nin eseri olan Utopia ve Tommaso Campanella'nın yazmış olduğu Güneş Ülkesi adlı eser özetlenmiştir. Buradaki düzen irdelenmiş ve açıklanmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümü distopyaları, bir değer adıyla karşı-ütopyaları kapsamaktadır. Distopyanın tanımı yapılmış, tarihsel gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra modern ütopyanın en önemli üç örneği özetlenmiştir. Bunlar sırasıyla, Zamyatin'in eseri olan "Biz", Huxley'in eseri "Cesur Yeni Dünya", ve son olarak Orwell'in eseri olan "1984" dir. Bu eserler detaylıca özetlenmiş ve özellikle eserlerdeki çalışma kavramı irdelenmiştir.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ağ toplumu kavramı araştırılmıştır. Ağ toplumunun nasıl oluştuğu, oluşturulduğu ve günümüzde çalışma alanında yaşattığı değişimler araştırılmıştır. Sonuç kısmında ise distopyalar ile ağ toplumunun ilişkisi tartışılmıştır.

1. ÜTOPYA: YENİ BİR DÜNYA MÜMKÜN MÜ?

İnsanoğlu yaratıldığı günden itibaren hayatının her aşamasında hep daha fazlasını ve daha iyisini istemiştir. Bu isteği farklı şekillerde gerçekleştirme imkânı aramıştır. Her dönem çağındaki sıkıntılarla boğuşan insanoğlu ideal devlet düzenini tasarlamıştır. Sıkıntılarını çözebilecek, herkesin daima mutlu olduğu ve hep daha iyiye giden bir düzen tasarlanmıştır. Tasarlanan bu yerin adı “Ütopya” olarak adlandırılmaktadır. Herkesin isteğinin gerçekleşeceği ve her türlü imkânın olduğu hayali bir dünyadır.

Ütopya sözcüğünün kökü Yunancaya dayanmaktadır. Yer/mekân anlamındaki “topos”un başına olumsuzluk belirten “ou” takısı eklenerek oluşturulmuştur (USTA, 2005, s. 7). Ütopya kelimesini ilk olarak 1516 yılında hukukçu yazar Thomas More eserinde başlık olarak kullanmıştır (KUMAR, 2005, s. 9).

Ütopya hem umutları diri tutan bir ışıktır, hem de cennet gibi insanların son derece huzurlu olduğu bir hikayedir. Nerede bir savaş, düzen bozukluğu olursa orada doğar ve bu düzen içerisinde bir yol gösterici görevi oynamaktadır. Yenilikçi toplumların olağan düzene cevabı niteliğindedir. Toplumlar çözüm bulamadığı zamanlarda çözümü ütopyalar doğurmaktadır (USTA, 2005, s. 8). Kumar’a göre Ütopya “hem hiçbir yerdir hem de iyi bir yerdir” Hem varlığına imkân olmaması fakat insanlığın olmak istediği ve olması gerektiği yerdir. Yani bir hayaldir. Ütopyanın üzerindeki anlam budur (KUMAR, 2005, s. 9).

Toplumların yaşıadığı dönemlerde oluşturdukları ütopyalar birçok benzer özellik taşımaktadır.

Erkmen’ e (2008) göre bu özellikler şunlardır;

- Ütopyalar’da bütün insanlar eşittir. Herkesin rahat ve sıkıntısız bir yaşam sürdüğu bir yerdir.
- Eserler yazılırken içlerinde buldukları toplumsal bozukluklara bir eleştiri niteliğindedir. Yazarlar, bu düzensizliği değiştirme düşüncesini içsel dünyalarından eserlere aktarmışlardır.
- Ütopyaların temel amacı hayali bir dünyadan ziyade, insanlığa bir yol göstermektir. Toplum olarak bir değişim yaratma çabasıdır. Toplum mühendisliği ile yakın ilişkilidir.

Toplum mühendisliği toplumu değiştirmek için ve toplumu etkilemek için yapılan her türlü davranışa verilen addır. Bu yönden toplum mühendisliği ile ilişkilendirilir. Ütopyalarda uzun zaman içerisinde toplumu değiştirmeye yönelik yazılan yazılardır.

- Ütopyalarda zaman ve mekân kavramı yoktur. Hayali adalar ve ülkeler mekandır. Zaman ise genelde tamamen belirsiz olmakla birlikte geçmiş veya gelecek ile günümüz arasında bir köprü görevi görmektedir.
- Ütopyaları dış dünya etkilemez. Dış dünyada kendilerini tamamen soyutlamış ve arındırmışlardır.
- Ütopyanın ele alındığı eserlerde ortam en küçük ayrıntısına kadar betimlenmiş, sınırları aşarak düş ülkesini son derece detaylandırmıştır.
- Amaç, toplumdaki düzensizliğe bir çare bulmak ve düzene yeni bir anlayış getirmektir.
- Ütopyalar toplumu geliştirmeye çalışmaktadır. Kaleme alınan ideal devlet düzeni en iyi ve en harika bir düzendir.
- Ütopyalar geleceği de tasarlamaktadır. Bir gün sonrasında yaşamın daha güzel olacağına inanır.
- Ütopyalar yeni ütopya örneklerine kapalıdır. Çünkü zaten toplumda gerekli olan mevcut düzen kurulmuştur. Gereken düzen seçenekler denenerak hazırlanmıştır (ERKMEN, 2008, s. 12-13).

Ütopyalarda mekân olarak kesin bir yer mevcut değildir. Fakat hayat ve yaşam için elverişli yerlerdir. Belli bir mekân adı vardır fakat coğrafi olarak yeri belli değildir. Zaman ise yıl olarak belirtilmemiştir. Ütopyalar eserin yazıldığı dönemden memnun olunmadığı için yazılsa da yaşadığı yılı eserlere yansıtmamışlardır. Gelecek ya da geçmişte yaşanmış olan ya da yaşanacak hayali ülkeler olarak bahsedilmektedir.

1.1. Ütopyanın Unsurları

Ütopya'nın beş adet ana unsuru bulunmaktadır. Bunlar "Hayal ve Gerçek", "Altın Çağ", "Cockayne Diyarı", "Binyıl İnancı" ve "İdeal Kent" olarak sıralanabilmektedir.

1.1.1. Hayal ve Gerçekler

Ütopyalar kavramına genel olarak bakıldığında birbirine karşıt eğilimli iki güdü göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki; ütopyaların hedefiyalnızca yenilik yapmak isteyen bir yapı olmamasıdır. Uygulaması denense dahi hep daha ileriye uzanır ve uygulanması tam

anlamıyla imkansıza gider. Uygulanmamakla beraber en ufak bir hayal gibi de görülmemektedir. Gerçekliğe inanarak yazıldığı için her zaman gerçekleşme düşüncesi varlığını korumaktadır (KUMAR, 2005, s. 12).

Yazar Herbert George Wells Ütopya 'da hedef ile gerçekleşme arasındaki ilişkiyi şöyle ifade etmiştir:

Buradaki amacımız Ütopyaçı olmaktır, birlik beraberlik duyguları içerisinde daha mutlu, yaşanabilir dünya, farklı yönlerini teker teker elimizden geldiğince daha canlı ve inandırma gücü yüksek potansiyeli olan bir çevre haline getirmektedir. Tabiki hedefimiz hayali olmayı arzulamak değildir. Lakin günümüzden geleceğe uzanan zaman aralıklarında uygulanamayacağı çok belli olan birçok şeyi arzuluyorum (KUMAR, 2005, s. 12).

1.1.2. Altın Çağ

Altın çağ eşitliğin, mutluluğun peşindeki baskı altında hayatlarını sürdüren insanların hayallerini aydınlatmaya çalışan bir zamandır. Altın Çağ kutsal kitaplarda da geçen bir zaman dilimidir. Bu zaman dilimi “Eden Bahçeleri” dir. Eden Bahçeleri Tevrat’ da geçmektedir (ÇETİNTAŞ, 2018, s. 30; ÖZBAY & MÜFTÜOĞLU, 2015).

Yahudi toplumlar Roma İmparatorluğu'nun baskıları ve zulümleri karşısında çaresiz kaldıklarında, eski kralları olan Davut dönemindeki mutluluğun ve özgürlüğün hayallerini kurmuşlardır. Bu hayali, kutsal kitaplarında “Amos ve İsak” isimli iki peygamber bahsetmiştir. Altın Çağ mitosu Yunan tarihindeki bu harika dönemi karşılamaktadır.

Altın Çağ dönemi tüm toplumlarda mevcuttur. Tüm insanların hayatlarından memnun olduğu, bir anı işaret eder. Çünkü insanların hayatlarını sürdürmesi için gereken ihtiyaçlar sınırlıdır. Etraftaki bolluk herkese yetmektedir. Hiç baskı ve savaş görmeyen bu toplumlarda çalışma saatleri yorucu olmamakla birlikte ağır değildir. Tanrıyla yakındırlar ve dini inançlarını gerçekleştiriyorlardır. Bunun yanısıra bu insanlar Tanrıyı hissediyorlardır. Kadın erkek eşit ve özgür olarak hareket ediyorlardı. Altın Çağ'ın en belirgin işareti olarak bir Hindu efsanesi Mahabharata'da bahsedilen, Krita Yuga'nın hikayesine göz atılabilir (KUMAR, 2005, s. 14).

Krita Yuga, sadece bir din olduğundan ve bütün bireyler ermiş olduklarından dolayı bu şekilde isimlendirilmiştir. Dolayısıyla insanların kutsal bir tören yapmasının zorunluluğu olmamaktadır. Kutsallık asla zayıflamıyor ve insan sayısı azalmıyordu. Krita Yuga'da tanrılar ve şeytanlar yoktur. Kişiler bir mal gibi alınıp satılmıyordu; fakir de yoktu, zengin de. Çalışmaya gerek yoktu; çünkü her ihtiyaç istem gücüyle elde ediliyordu; en önemli erdem tüm dünyevi arzuların bırakılmasıydı. Krita Yuga'da hastalık yoktu; nefret, kibir veya herhangi bir kötü düşünce yoktu ne keder ne korku vardı. Tüm insanlık en yüksek huzura ulaşabiliyordu (KUMAR, 2005, s. 15).

1.1.3. Binyıl İnancı

Binyıl İnancı'na göre bu dünyanın sonunun gelmesi çok yakındır. Bu inançta şeytanın hüküm sürdüğü bu topraklarda bir gün göklerden bir kurtarıcı gelecektir. Bu gelen Mesih ile dünyada başka bir dönem, çağ başlayacaktır. Dünyadaki kötülüğü sembolize eden şeytan ile büyük bir savaş başlayacak ve Mesih bu savaşı kazanacaktır. Bu savaş sonrasında şeytan binyıl boyunca cehenneme gidecektir. Binyıl boyunca dünyada mutluluk ve iyilik hüküm sürecek, bolluk ve bereket olacaktır.

1.1.4. Cockayne Diyarı

Cockayne Diyarı tamamen savurganlığın yeridir. Bu diyarın özelliği her şeyin çok fazla olması ve kimsenin çalışma zorunluluğunun olmamasıdır. İstenilen her şey hazır ve hemen ulaşılabilir durumdadır. Yemekler insanların ağzına kadar uçar ve nehirlerden su yerine şarap akmaktadır. Burada isteyen herkes istediği kişiyle cinsel ilişkiye girebilir. İnsanların girebilecekleri ve hiçbir zaman yaşlanmamaları için tasarlanan bir "Gençlik pınarı" mevcuttur (KUMAR, 2005, s. 17).

1.1.5. İdeal Kent

Kent toplumun iyi bir hayata devam edebilmesi için buldukları yerdir. Bu iyi hayat "yerleşik" bir hayattır. Kent hayatında sanayi ve ticaret olmazsa olmazdır. Yani kentin altyapısı ekonomik olarak mevcuttur. Sonuç olarak "tarımın başlangıcından uygarlığa geçiş, kente geçiştir" (COŞKUN, 2004, s. 9).

Kumar (2005)'a göre "İdeal kent filozofun ütopyaya katkısıdır" (KUMAR, 2005, s. 26).

Kent doğal bir oluşumdur. Ütopyalardaki kent ise tamamen yapay bir oluşumdur. Akıldaki her şey kente yansıtılır. Ütopyadaki olaylar çoğunlukla kent yaşamında geçmektedir. Çünkü; kent büyüktür ve kentte kuralcılık mevcuttur. Herkes belli başlı birçok kurala uymak zorundadır.

1.2. Ütopya' nın Batıdaki Tarihsel Gelişimi

Ütopya kavramı ilk olarak Thomas More tarafından kullanılmış olsa da çok eski çağlara dayanan bir tarihi bulunmaktadır. İnsanlar sürekli ideal düzeni bulmak için birçok çaba arayışına girerek aslında kendilerince ütopyayı oluşturmuşlardır. Platon, Sokrates, Aristoteles ve Homeros gibi düşünürler bu düzeni bulmak için eserlerini yazmışlardır. Daha sonraki çağlarda da insanlar bunları ilerleterek kendi zamanlarına uygun yeni ütopyalar oluşturmuşlardır. Ütopyanın gelişimi çok uzun bir zamanı kapsamaktadır. Günümüzde de ütopya hala kendini geliştirmektedir. Çünkü hala ideal düzen insanlar tarafından aranmaktadır ve bulunsa dahi daha ileriye gitmek isteyecektir.

Ütopya her çağda insanlığa umut olmuştur. İnsanlığın bir kurtarıcısı görevindedir. Antik Çağ'da başlayan bu haz tüm dünyaya hızla yayılmıştır.

1.2.1. Antik Çağ Ütopyaları

Antik çağın en önemli yazarlarından bazıları “Solon”, “Platon”, “Aristophanes”, “Hesiodos”, “Jambulos” ve “Likurgos” tur.

Ütopyaların büyümesi yönetimin ve şiddetin sadece ülkeyi değil bütün dünyayı ele geçirmesiyle olur. Yani insanlığın ortak bir sorunu varsa bu ütopyanın gelişmesine olanak tanır.

Antikçağ yazarlarının çok önemli bir avantajı bulunmaktadır. Toplumdaki insanların; huzurlu, hür, mutlu birinin en mükemmel hale gelmesinin nasıl olacağını araştırmalarıdır. Bu dönem ütopyalarda ortak amaç; bütün bireylerin bütün alanlarda en mükemmel olmasının bir yolunun bulunmasıdır. Ütopyalar burada mükemmel giden yolda bir araçtır ve yol gösterici, kurtarıcı ışık görevi görmektedir. Platon bunu şöyle ifade etmektedir. “Ortak görmek, ortak işitmek, ortak tiksilmek, ortak haz almak ve ortak iş görmek mümkün müdür?” (USTA, 2005, s. 14).

Antik Çağ'da birçok önemli ütopyik eserlerle ünlenen kişiler bulunmaktadır. Bunlardan biri Atina'daki devlet adamı olan "Solon"dur. Solon Atina'da birçok reforma imza atmıştır. Demokrasinin Atina'daki gelişimi Solon sayesinde gerçekleşmiştir. Solon çiftçilere yapılan yardımlarla büyük reformlar gerçekleştirmekle kalmamış, toplumdaki zengin kişilerin önemini azaltarak sınıf kavramını getirmiştir. Kişiler mal varlıklarıyla sınıflara bölünmüştür (FERGUSON, 1975, s. 48). Bu ideal düzenin kurulması için ya da toplumda yenilik yapmak adına büyük bir gelişmedir.

Bu dönemde başka bir önemli kişi de Sparta'da ki devlet adamı "Likurgo" s'tur. Likurgos'un bu dönemde getirdiği birçok yasa vardır. Aynı zamanda özellikle askeri alanda düzeni gerçekleştirmek için reformlar gerçekleştirmiştir. Likurgos hayal ettiği bir düzeni gerçekleştirme amacıyla ütopyik anlamda değerli bir kişi konumuna gelmiştir.

Antik çağın en önemli eserlerinden biri kuşkusuz "Güneş Adaları"dır". "Jambulos"un eseri olan Güneş Adaları bu çağdaki en köktenci ütopya örneğidir. Bu eser gelecek nesilleri de kendine hayran bırakacak nitelikler taşımaktadır. Ve bütün nesilleri etkilemiştir. Eserin yazım tarihi bilinmemektedir; fakat eserin sahibinin Jambulos olduğunu o dönemde yaşamış olan "Diodorus" belirtmiştir. Jambulos'un eserinin temelinde tamamıyla komünist düzen mevcuttur. 400 kişinin yaşadığı bu adada bütün bireyler eşit konumdadır. Bütün mahsul, yapılar, su ve daha birçok şey bütün insanlarındır ve ortak kullanıma açıktır. Eşitlik başlıca etkendir ve bu eşitlik asla bozulamaz. Adada her şey çok fazladır. Hiçbir şey fazladan kullanılmaz, buna izin yoktur. Adada kölelik yasak kılınmıştır (USTA, 2005, s. 17-18).

Usta (2005) Güneş Adaları'nın şöyle anlatmaktadır;

Kadın erkek ilişkisi günümüzün çağdaş düşünce yapısıyla karşılaştırılmaz, ama yine de 2500 yıl öncesine göre oldukça eşitlikçi bir yapı var olmaktadır. Çünkü bundan 500 yıl önce yazılmış olan ütopyalar dahi Güneş Adaları'ndaki düzenlemeyi düşünmemiştir. Kadın ortaklığı da cinsel şehvet nedeniyle değil, bireysel kıskançlıklar ve çatışmalar ortadan kalksın diye vardır. Bu nedenle yeni doğmuş olan ve doğacak olan bebeklerde ortaktır. İş ortaktır; ama onlar bugünden baktığımızda bile, daha yeniliğe düşkün bir toplum yapısı vardır. Çünkü orada her iş ortaklaşa ve ihtiyaca göre yapılır. Ne insanı

bıktırıcı uzun iş saatleri, ne de uzmanlaşma adına monoton angarya vardır. İstisnasız her iş dönüşümlü yapılır (USTA, 2005, s. 18).

Antik çağda “Aristophanes”de ütopyik anlamda bir hicivcidir. En önemli eseri bu çağda yazdığı “Kadınlar Başa Gelince...” dir. Burada savaş ve barış ön plandadır. Savaşın zararları ve barışın önemi anlatılmıştır. Bu eser özellikle Antik Çağ’ın en önemli yazarı “Platon”un “Devlet” adlı eserinden önce kaleme alınmıştır.

“Kadınlar Başa Gelince...” de yönetimde kadınlar vardır. Kadınlar topluma eşitlik anlayışı getirmişlerdir. Tüm toplumu değiştirmişlerdir.

Antik Çağ’da en çok dikkat çeken ütopyik yazar ve aynı zamanda düşünür, hiç kuşkusuz Platon’dur. Platon’un bu dönemde yazmış olduğu “Devlet” adlı eseri ütopyanın temeli için ışık tutmaktadır.

Platon bireyin mutlu olması için gereken bütün olanakları inceler. Bireyin mutlu olmasını da bulunduğu ülkenin yönetimine bağlamaktadır. Ülke ne kadar adaletli ve akılcı yönetilirse insanlar da o kadar mutludurlar.

Platon’un Devlet adlı eserinde temelde iki tane sınıf vardır. Birinci sınıf ülkede yönetilen sınıf, diğeri ise ülkeyi dışarıdan gelen tehditlere karşı savunan koruyucular sınıfıdır. Koruyucular ülkeyi yöneten sınıftır. Koruyucular eğitimli kişilerdir. Güçlü ve çevik olmakla beraber, matematik ve edebiyat gibi alanlarda bilimsel olarak eğitim almaktadırlar. Koruyucular otuz beş yaşına kadar eğitim almaktadırlar. Elli yaşına kadar ise ülke yönetiminde yardım etmektedirler. Devlet’te koruyucuların malı yoktur. Askeri alanda hayatlarına devam ederler. Tüm ihtiyaçları toplum tarafından karşılanır ve aile kurmalarına da izin yoktur (Bezel, 1984, s. 17).

Platon’un insanların mutluluğu için geliştirdiği ideal devlet düzeni sınıflı düzendir. Böylece hem koruyucular hem de koruyucuların yönettiği sınıf hayatlarından memnundurlar.

Antik Çağ’ın bir diğeri önemli ismi de “Hesiodos”dur. Ünlü eseri “İşler ve Günler” ile tanınmıştır. Bu eserde önemli olan tamamen tarımdır. Hesiodos’a göre en önemli iş çiftçiliktir. İnsanların eşit olmasına önem vermektedir. Bu eşitlikte tarıma yöneliktir.

Bu dönemdeki bilinen diğer ütopyik yazarlardan bazıları da “Kadıköylü Phaleas”, “Miletli Hippodamos”, “Messeneli Euhemeros” ve “Adıyamanlı Lukianos”tur.

1.2.2. Aydınlanma Dönemi Ütopyalar

Ütopya kavramı ve ütopyanın geleceğinin temel yapıtaşları bu dönemde ortaya atılmıştır.

Aydınlanma döneminin en önemli yazarı ve “Utopia” kavramını ortaya çıkaran kişi Thomas More’dur.

Thomas More 1478 yılında Londra’da dünyaya gelmiştir. Babası hukukçu olduğundan dolayı onu da bir hukukçu olarak yetiştirmek istemiştir. Bu yüzden onu St. Anthony okuluna yazdırmıştır. Burada Latin dilin en iyi şekilde öğrenmiştir ve Latinceye duyduğu merak ortaya çıkmıştır. Daha sonra kraliyette önemli bir görevi olan “Kardinal Morton’un” yanına yerleştirilmiştir. Morton’dan sıra dışı bir eğitim almıştır. Siyasi eğitiminin başlangıcı Morton sayesinde gerçekleşmiştir. Bu eğitimler sayesinde 1492 yılında Oxford Üniversitesi’ne girmiştir. Üniversite’de Latin dili ile ilgili tecrübelerini geliştirmeye devam etmiştir. More’nin babası Latinceye olan merakını fark edip bundan rahatsız olduğu için onu Lincoln’s Inn’e yazdırır. Hukuk fakültesinde yüksek başarılar elde eden More 1499 yılında Londra barosuna girer. More düşüncelerini asla saklamadığı için bu onun ölümüne sebebiyet verir. More sürekli mevki yükselir fakat düşüncelerinden dolayı 1534 yılında hapse girmiştir. More direnişine hapiste de devam ettiği için 6 Haziran 1535’idam edilir (YERGUZ, SEVİL, ERGUN, & DİLLİ, 2003, s. 37-44).

More 1516 yılında Utopia eserini yazmıştır. Bu eser aslında İngiltere’ye karşı bir isyan anlamındadır ve Latince yazılmıştır. More öne hayalindeki devlet düzenini yazmıştır. Daha sonra İngiltere ile Avrupa’da ki karışıklıklardan bahsederek kendi yazdığı ütopyanın harikallığını ortaya koymuştur. Bundan dolayı önce ikinci bölümü, devamında ilk bölümü kaleme almıştır. More’nin eserinde anlatılanlar gittiği yerde tanıştığı denizci “Raphael Hytloday”ın kendi ağzından anlatılır (URGAN, 2013, s. 155-157).

Kitap İngiltere Kralı’nın More’yi bir yere göndermesi ile başlar. More Flandrea’ya gönderilir. Burada Castilla prensiyle görüşüp sözcülük yapacaktır. İngiltere Kralı ile Prens arasındaki sorunu çözmek amacıyla Flandrea’ya gider. Gittiği yerde Raphael

Hythloday ile tanışır. Raphael Hythloday ünlü gezgin Amerigo Vespucci ile gezen bir denizcidir. Ve eserde More bu kişi ile sohbe başlar. More eserinde eski bilgilerinin aksine yeni bilgiler almak için sabırsızlanmaktadır.

Kitabın ikinci kısmında Utopia'nın en ince ayrıntısına kadar değinilmiştir. İnsanlar, insanların yaşamları, eğitim, savunma ve dini düşünceler hepsi bu kısımda detaylandırılmıştır.

“Utopia Adası”; hilal görünümünde ve beş yüz mil uzunluğundadır. Adada toplam elli dört kent bulunmaktadır. Adanın tamamında konuşulan dil aynıdır. Yasalar, örf ve adetler de tamamen aynıdır. Kentlerin planı neredeyse birbirleriyle aynı gibidir. Bir kentin diğer kente olan mesafesi yirmi dört mildir. Utopia'nın başkenti “Amaurote”dir. Adanın dertleri her yıl burada görüşülür. Bütün kentlerden en yaşlı üç kişi seçilir. Ve sorunlara çözüm aranır (MORE, 2016, s. 147-149).

Tarlalar düzenli bir şekilde dağılmış ve her kent en az on iki mil toprak arazisine sahiptir. Kentlerin sınırları genişletilemez veya daraltılamaz. Tarımı gerçekleştirmek için gereken bütün aletler mevcuttur. İnsanlarda tarladaki evlerde yaşarlar. Bu evler insanların kendi evleri değildir. İnsanlar belli bir zaman yaşarlar, daha sonra başka insanlar gelir. Kentlerde tarım birlikleri vardır. Bu birlikler en az kırk kişiden oluşur ve bu kırk kişinin içinde iki adet köle mevcuttur. Birliğin başından deneyimli bir baba ve anne seçilir. Birlikten yirmi kişi tarladan kente geçer ve kentten de tarlaya yirmi kişi gider. Bu işlem her yıl yapılır. Kentten gelenler geçen yıldan kalan yirmi kişi tarafından eğitilir. Böylece toprak deneyimsiz kişilerde kalmamış olur. Ve kimse bir yıldan fazla çalışıp yorulmamış olur (MORE, 2016, s. 149-150).

Toprakla uğraşanlar hayvanlara bakarlar ve deniz ulaşımıyla odunları kentlere taşınırlar. Kendilerine has bir yöntemle az tavuk yetiştirerek, yumurtaları yüksek bir ısıya bırakıp civciv elde ederler. Hayata gelen civcivler insanları görür ve insanların peşinden koşarlar. Ütopya Adası'nda at çok az bulunur. Yetiştirmezler. Yetişen atlar ise toprakta kullanılmaz. Bu işler için öküz kullanılır. Öküz daha az hastalığa yakalandığı için tercih edilir. Hayvan yaşlandığında kesilir ve eti yenirdi (MORE, 2016, s. 150).

Adada tüketim oldukça önemlidir. Tüketim hesaplanır ve eğer ürün fazla çıkarsa bunu komşu ülkeye gönderirler. Tarım için lazım olacak her şey kentte üretilir. Hasat günü geldiğinde ise kente haber gönderilir ve gerekli işçiler giderek hasatı bir günde kaldırırılar. Ütopyaada tüm şehirler neredeyse birbiriyle aynı olduğu için başka bir şehre gidilse bile kimse kaybolmaz. Bir şehri bilen diğer şehirleri de bilmiş gibidir (MORE, 2016, s. 151).

Tüm sokakların tasarımı gezmek için rahattır ve rüzgâra karşı korunaklıdır. Tüm yapılar yan yana inşa edilmiştir. Her evde bir bahçe vardır. Tüm binalarda çift kapı vardır. Bunlardan biri direk bahçeye diğeri ise caddeye çıkar. Bahçe evin kapısının ayrı olmasının sebebi; bu evlerin kişilere ait olmadığıdır. Bu evler herkesindir ve isteyen diğer eve rahatlıkla kilit bulunmadan girebilir. Evlerde on sene süreyle oturulur. Daha sonra kura sistemi ile değiştirilir. Ütopya insanları bahçe işine oldukça önem verirler. Herkesin bahçesinde meyve yetiştirilir. Bu meyvelerin benzersiz bir tadı vardır (MORE, 2016, s. 153).

Tüm şehrin tasarımı daha Ütopya kurulurken kral “Utopus” tarafından planlanmıştır. Bunun dışında süslemeler insanlara bırakılmıştır. Ütopya'nın tüm eski belgeleri özenle saklanır. Ve yazılanlara göre ilk evler çok küçüktür. Evler odunla yapılmış ve toprakla kaplanmıştır. Çatı için ise kuru otlar kullanılmıştır. Şu an ise evler üç katlı ve modern yapılardır. Kereste yerine tuğla, toprak yerine ise çimento kullanılmıştır. Çatılarda kuru ot yerine ateşe ve yağmura dayanıklı özel kiremit kullanarak çatıları düz bir şekilde tasarlamışlardır (MORE, 2016, s. 154).

Yerel yönetimde tüm kent otuz otuz kişilik gruplara bölünmüştür. Bu grup her sene bir başkan seçer. Bu kişi “sifogran” yani “filark”dır. Bölgeyi o yönetir. On adet filark bölge yöneticisinin emrindedir. Bölge yöneticisine “protofilark” denmektedir. Protofilark buradaki üst yöneticidir. İki yüz tane bölge yöneticisi bir başkan seçerler. Bu başkan halkın belirlediği dört kişiden biri olur. Bu başkan ölene dek görevine devam eder. Filark ile protofilarkların görev süresi bir yıldır. Protofilarklar altı günde iki kez toplanarak varsa sorunları çözerler. Sorun olması çok nadir görülen bir durumdur (MORE, 2016, s. 155).

Ütopya'nın çalışma koşulları ise şöyledir: Tüm bireyler cinsiyet fark etmeksizin tarımı bilirler. Eğitimde bile ilk olarak tarım gösterilir. Derslerde uygulama amacıyla öğrenciler bahçelere götürülür ve özel olarak gösterilir. Tarımın yanında bir meslek daha öğrenmek

zorunludur. Bu meslek seçilirken ilk etken bireyin bu işten zevk almasıdır. İstemediği bir meslek öğretilmez. Kadınlar ağır işlerde çalıştırılmazlar. Demircilik veya madencilik gibi işleri erkekler yapar. Çocuklar çoğunlukla babasının mesleğini yaparlar fakat çocuk eğer bu işten zevk almayacağını belirtirse çocuk başka meslek ile uğraşan bir ailenin yanına verilir. Ve o babanın mesleğine devam edebilir. Çocuk mesleği sevene kadar bu durum devam eder. Ütopya 'da herkesin giydiği kıyafet aynıdır. Aileler bu kıyafetleri kendileri üretir. Sadece evli ve bekar kişiler farklı giysi giyerler. Evli insanların hepsi aynı kıyafeti giyer. Bu giysiler kışın soğuğa, yazın ise sığağa karşı dayanıklıdır. Rahat hareket edebilme fırsatı için özel olarak tasarlanmıştır (MORE, 2016, s. 156-157).

Ütopya 'da çok fazla çalışma veya kölelikten bahsedilemez. Günde altı saat çalışılır. Sabah üç saat çalıştıktan sonra iki saatlik bir molaları vardır. Bu sürede öğle yemeği de vardır. Daha sonra üç saat daha çalışıldıktan sonra herkes evine gider. En geç yatma saati sekizdir. Herkes günde sekiz saat uyumaktadır. Akşam yemeğinin ardından bireyler toplu olarak şarkı söyleyip eğlenirler. Gün içerisinde boş vakit bulduklarında tembellik yapmak yerine yeni şeyler öğrenirler. Hatta bunun için etrafta sürekli devam eden dersler vardır. Kişiler zevk alacakları dersleri orada isteğe bağlı olarak gidip dinleyebilir. Ütopyalı'lar çok fazla oyun oynamazlar. Bu onlara saçma gelir. Sadece mantık geliştirici birkaç oyun bilirler. Satranç gibi oyunları faydalı olacağı için oynarlar (MORE, 2016, s. 158-159).

Ütopyalıların birbirlerine karşı davranışlarına ve toplumuna bakacak olursak en ufak birim ailedir. Genç kızlar evlendikten sonra eşlerinin evlerinde yaşarlar. Evlenen erkek ise ailesiyle yaşamaya devam eder. Ailedeki en yetkili kişi en büyük erkektir. Eğer o kişi çok yaşlanırsa onun yerine ondan bir küçük kişi başa geçer. Çocuk sayısında bir sınır yoktur. Fakat çok sayıda çocuğu olursa çocuğu olmayan veya az olan kişilere verilir. Eğer adanın nüfusu gerektiğinden çok fazla sayıda artarsa yeni arazilere yeni yapılar kurularak oralara aktarılır. Bütün şehirler dört parçaya ayrılmıştır. Her parçada çarşı adı verilen geniş pazarlar vardır. Buraya ülkede üretilen ürünler gelir ve kişiler istediği ürünü kendilerine yetecek kadar alırlar. Fazla alırlarsa israf olacağı için ihtiyaçlarından fazlasını almazlar. Bu işi ailenin en büyük erkeği yapar. Her şehirde dört adet hastane vardır. Bu hastaneler oldukça büyük ve geniştir. Olası bir salgında insanların sıkıntı yaşamaması için özellikle büyük yapılmıştır. Her an doktorlar hazır bulunmaktadır (MORE, 2016, s. 163-167).

Ütopyalılar olası bir savaş durumuna hep hazır dırlar. Savaş için özel stratejileri vardır. Savaşta önce kaçıyormuş görüntüsü vererek bir anda saldırırlar. Araziye özenle dağıtılarak çok dikkatli bir şekilde düşmanın etrafını sararlar. Silahlarını çok rahat bir şekilde kullanırlar. Etkili ve hafiftir. Eğer düşmanla karşı karşıya kalırlarsa kılıç yerine balta kullanırlar (MORE, 2016, s. 217-219).

Ütopya 'da dini görüşlere kimse müdahale edemez. Şehirlerde bile kimileri güneşe, kimileri aya, kimileri ise kutsal gördükleri şeylere taparlar. Farklı inançları olsa da ortak bir yaradan olduğu inancı hakimdir. Bu yaradan onlara göre "Mitra" dır. Onlara göre dünyayı Mitra yaratmıştır. Ütopyalılar dinden vazgeçmek istediklerinde Mitra onlara felaket gönderiyormuş gibi hissederlerdi. Mitra'yı kızdırdıklarını düşünüp dine geri dönerlerdi. Ütopya'lılar denizci Raphael ile tanışınca Raphael onlara Hristiyanlığı anlatmıştır. Onlara değişik gelen bu din İsa anlatılınca mantıklı gelerek Hristiyanlığı seçmişlerdir. Bu inanmaya başlamışlardır. Vaftiz olmuşlardı. Dinlerine daha sıkı bir şekilde bağlanmışlar ve ibadetlerini yerine getirmişlerdir. Buna inanmayanlarda kendi dinlerini yaşamakta özgürdürler (MORE, 2016, s. 220-221).

Utopia insanların rahat, huzurlu, özgür olduğu harika bir ülkedir. İnsanların hayatına katı kurallar koymadan, onları köleleştirmeden her şeyin belirli bir sıralı düzen içinde yaşandığı adadır. Eğitim, sanat ve tasarımlar ile ülke güzellikle yönetilmektedir. İş bölümü düzenli dağılmış ve cinsiyet ayrımı olmadan insanlar rahat çalışabilmektedir. Dini inançlara da katı kurallar koyulmayan Ütopya o dönemin en ideal düzenidir. Ve şimdiki Ütopyalıların bir yol göstericisi niteliğindedir.

Döneme damga vuran bir diğer ütopik eseri ise "Güneş Ülkesi" dir. Yazarı ünlü düşünür Tommaso Campanella'dır.

Campanella 5 Eylül 1568'de dünyaya gelmiştir. İyonya Denizi çevresinde Stilo adlı kasabada doğmuştur. Stilo, sık sık yağma olaylarına ve işgale maruz kaldığı için ıssız bir yerdir. Ayrıca yağma olayları ve işgaller nedeniyle Stilo halkı genellikle fakir insanlardan oluşmaktaydı. İmkanların kısıtlı olduğu bu kasabada Campanella'nın okula gitme imkânı olmamıştır. Ancak bu durum Campanella'nın kendisine geliştirmesine engel olmamıştır. İçerisinde var olan merak duygusu ve öğrenme isteği ile zaman zaman okuldaki dersleri gizlice dinleyerek gelişimini desteklemiştir. 1588 yılında özel teoloji eğitimi alma

amacıyla Cosenzo'ya gitmiştir. Orada filozof Telesio'nun "De Rerum Natura" adlı eserini okuyunca hayatında bir dönüm noktası gerçekleşmiştir. Hümanist yazar Telesio'nun eserinde realite karşısında hür bir düşüncesi görülmekteydi. Ezberleri bozan yeni bir anlayış Tommaso'nun dikkatini çekmiştir. Tommaso Telesio'yu örnek almaya başlayınca ceza olarak Altomonte'ye gönderildi. Bu onun için bir ceza niteliğinde olup yalnız kalması için yapılan bir karardı. Daha sonra 1589'da Napoli'ye giderek zenginlerin çevresinde yaşamına devam etmiştir. Campanella bilgiyi ve özgürlüğü savunduğu için birçok kez cezaya mahkûm edilmiştir. İşkencelere maruz kalsa da düşüncesini savunan Campanella çoğu zaman deli taklidi yaparak Napoli'de sıkı gözetim altında tutuluyordu. Çektiği işkenceler sonucunda birçok kırıkla yaşamına devam ediyordu. Tommaso'nun kaçma düşüncesi öğrenilince "Castel Sant' Elmo'ya getirildi. Burası sürekli denetim altında ve ağır bir yerdi. Burada tam bir cehennem hayatı yaşan Tommaso dua kitapları okuyarak zaman geçirmiştir. Ve o kitaplara bazı şiirlerinde Tanrı'ya yalvarmaktadır.

Campanella tüm sürgünlerinde Tanrı'dan ümidini kesmemiş, hep yalvarmıştır. Birçok sürgüne gönderilmiştir. 60 yaşına geldiğinde artık hapisten kurtulmuş, Almanya'ya gitmiştir. Orada kitaplar bastırmaya çalıştıysa da birçok kez reddedilmiştir. 1639 senesinde kilisede dua sırasında hayatını kaybetmiştir. Ve ölmeye önce şu sözleri yazmıştır: "Bizi gelecek yüzyıl yargılayacak, çünkü şimdiki zaman daima iyi insanların acı çektiği, ama daha sonra, üçüncü günden ya da üçüncü yüzyıldan sonra, onları yeniden canlandırır" (CAMPANELLA, 2018, s. 37).

Dediği gibi onun basılan yapıtları incelenerek çok ilgi duyuldu. Ünlü bir filozof, teolog ve yazar olarak tarihe geçti. Ütopik eseri Güneş Ülkesi' de birçok ütopya geleneğine ışık olmuştur.

Güneş Ülkesi eseri kısa bir eserdir. Eser somut olarak anlatılmıştır. Bu eserde Campanella'nın fikirleri ortaya konulmuştur. Ve bunun için çok kez işkence görmüştür. Eserde bir denizci ve şövalyenin diyalogları şiirsel bir dille ifade edilmiştir. Cenovalı denizci ile Malta adasındaki bir şövalyenin konuşmasında şövalye ada hakkında soru sorar ve denizcide bunları tüm gerçekliğiyle anlatır.

Güneş Ülkesi More'nin eserinde olduğu gibi ada ülkesidir. Ülke saldırılara karşı çemberlerle çevrilidir. Bu çemberler yedi tanedir:

Bu çemberler büyük bir ustalıkla yapılmıştır. İlk çembere saldıranlar çemberden geçse de ikinci çemberi geçmek için daha çok çaba sarf edilmelidir. Ve zorluk her geçen seviyede artmaktadır. Şehrin tamamının ele geçirilmesi için yedi defa saldırmak gereklidir. Fakat birinci çember dahi bu zamana kadar aşılmamıştır. Çünkü çemberin öncesinde kuleler ve toplar bulunmaktadır (CAMPANELLA, 2018, s. 66).

Güneş Ülkesi'nin yönetici vardır. Bu kişi aynı zamanda dinden de sorumludur. Üç tane yardımcısı vardır. Kararları tek başına alabilir ve herkes bu kararlara uymak zorundadır:

Ülkeyi yöneten kişi Güneştir. Aynı zamanda ismi Metafizikçi'dir. Ülkedeki her şeyi yönetme yetkisine sahiptir. Bunun dışında Pon, Sin ve Mor isiminde üç yardımcısı vardır. Pon Güç anlamına gelir. Tüm ordu işleri onun elindedir. Askeri alanda tek yetki onundur. Sin Akıl anlamına gelir. Ülkedeki bilimden o sorumludur. Halka yüksek sesle bilim hakkında dersler vermektedir. Son yardımcı Mor ise Aşk anlamına gelmektedir. O da erkek ve kadınların sevgileriyle ilgilenmektedir ve aynı zamanda doktorluk ve hasat işleriyle de sorumludur (CAMPANELLA, 2018, s. 68-70).

Güneş Ülkesi'nde özel mülkiyet kavramı yoktur. Her şey ülkenindir. Görevliler ülkedekilere gerekli olan her türlü şeyi vermektedirler. Ülkede sadece somut şeyler değil, eğitim, saygı, eğlence gibi kavramların anlamı da ortaktır.

“Her şey herkese aittir; ama paylaşırma yetkisi görevlilerin elindedir. Ne olursa olsun, kimsenin bunları kendine mal etmesi mümkün olmamaktadır” (CAMPANELLA, 2018, s. 71).

Ülkede herkes ülkesini çok sevmektedir. Çünkü kimsenin hiçbir çıkarı olmamaktadır. Ülkedeki herkes birbiriyle dosttur. Ama bu genelde acil bir durumda görülmektedir. Hastalık veya olası bir savaş durumlarında ve önemli bir bilimsel araştırma zamanlarında daha çok göze çarpmaktadır. Böyle durumlarda hepsi kardeş olurlar. Yaşlarına göre isim alırlar. On beş yaş üstüne “baba”, on beş yaş altındakilere ise “oğul” denilmektedir. Buda ülkede bir kuraldır. Ve bu kurala kimse karşı gelmemektedir (CAMPANELLA, 2018, s. 71-72).

Güneş Ülkesi'nde ki bireyler tüm yapıları ortak kullanırlar. Kalınacak yer, yatak ve tuvaletlerin hepsi ortaktır. Senede iki defa yöneticiler tarafından kalınacak yerler belirlenir. İş bölümleri de ayrıdır. Güç gerektiren işleri erkekler yapmaktadır. Kadınlar ise daha çok hafif işlerle uğraşmaktadırlar. Verilen görevi yapmayan kişiler cezalandırılmaktadırlar. Yenilecek tüm yemekler doktorlar tarafından belirlenir ve denetlenir. Ağır işlerde çalışanlara güç verici yiyecek, meyve ve peynir verilmektedir. Halk ayrıca temizliğe fazlasıyla önem verir. Kaldıkları yer, kullandıkları araçlar oldukça temiz ve düzenlidir. Ülkedeki herkes beyaz gömlek ile hırka, pantolon yerine ise giysiyi tercih ederler. Üç ayda bir bunlar değiştirilir (CAMPANELLA, 2018, s. 75-77).

Burada yaşayan kişiler isimlerini kendileri belirleyemez. Metafizikçi tarafından belirlenir. Bu işlem kişilerin dış görünüşüne göre yapılır. Kişi şişmansa ismi şişman, zayıfsa zayıf ya da güzelse ismi güzel olur. Eğer herhangi bir alanda üstün beceri gösterirse tören ve alkış eşliğinde isminin başına bir ek getirilir. Cesur güzel veya büyük ressam gibi. Halk değerli madenlere hiç önem vermezler. Altın ve gümüşün ülkede hiçbir değeri yoktur. Daha çok süsleme yapılırsa kullanılmaktadır. Ülkede kıskançlık duygusu da bilinmemektedir. Çünkü insanlar her ihtiyacını karşılayabilmektedir. Ülkede siyah renk bilinmemektedir. Hatta siyah rengi seven Japon halkını da bu yüzden pek fazla sevmezler. Burada ayrıca tüm görevler paylaştırılmıştır. Herkesin eşit şekilde bir görevi vardır. Kişiler günde dört saat çalışır, geri kalan sürede ise sohbet ederler veya bir şeyler öğrenmeye çalışırlar. Tembellik yapmadan hayatlarına devam ederler. Ülkedekiler kendilerini hem varlıklı hem de fakir görürler. Her şeyleri vardır diye zengin, fakat her şey kendi malları olmadığı için kendilerine göre fakirdirler. Düzen böyledir, çünkü eğer zengin olurlarsa küstahlık duygusu oluşur. Fakir olurlarsa da hırsızlık gibi olaylar oluşmaktadır. Onlar da bu hallerinden oldukça memnundurlar (CAMPANELLA, 2018, s. 81-83).

Ülkede kimse boş durmamaktadır. Yaşlılar da gençler de bir görevde yer almaktadır. Yaşlı ve çalışamayacak olan kişiler gençlere öğüt vermekle görevlidirler. Gözlerin göre yaşlılar gözetleme görevinde bulunurlar. Gözleri iyi görmeyen yaşlılar ise yün doldurma işiyle meşguldürler. Tek kolu ya da bacağı olmayan kişiler bile yapılabilecek işleri yaparlar ve onlar özellikle halk tarafından çok sevilirler. Daha çok istihbarat ve bilgi verme görevleri vardır (CAMPANELLA, 2018, s. 84).

Güneş ülkesinin kendine has bir ordusu ve savaş stratejisi vardır. Olası bir savaş durumuna karşın on iki yaşına gelen herkese ordu eğitimi verilmektedir. Bu eğitimi eski subay olan atletler vermektedir. Her türlü savaş bilgisini, okçuluğu ata binmeyi ve süvariliği en iyi şekilde öğrenirler. Sadece erkekler değil kadınlarda bu eğitimi almakla yükümlüdürler. Ülkede korkaklık yoktur. Ve eğer savaştan ölmek gerekirse bunu hiç düşünmeden yaparlar. Çünkü onlara göre ruh ölümsüzdür. Eğitimler her gün devam eder. Şehirde veya şehir dışında at sürüp kılıç kullanma dersleri alırlar. Yaşadıkları alanda onlara düşman dört krallık vardır. Bunlar Güneş Ülkeliler gibi olmak isteyip olamayan ve dolayısıyla kıskançlık duygusu yüzünden düşman olmuş krallıklardır. Güneş ülkeliler herhangi bir olumsuz davranış ile komisyonu toplarlar. Tanrı'ya yalvarırlar. Karşı tarafa bir din adamı göndererek anlaşma isterler. Eğer istediklerini bulamazlarsa savaş kesin olarak başlamış olur. Savaşı yöneten kişi Metafizikçi'nin yani Güneş'in yardımcılarında olan Güç'tür. Ülkedekilerin tüm silahları mevcuttur. Ülkede daha önce bahsettiğimiz çemberlerin arkasında birçok menzilli toplar vardır. Katırlar yardımıyla bu topları savaş alanına götürüp yerleştirirler. Hücum sistemi kurulmuş olur. Strateji olarak önce saldırır ve daha sonra yenilmiş gibi geri çekilirler. Düşman saldırınca iki taraftan da saldırarak düşmanı bir çember içine alarak kolaylıkla alt edebilirler. Bu savaşı çocuklar da izler. Onlar için önemli bir ders niteliğindedir. Savaş esnasında hendekler de kurulmaktadır. Savaş sonunda yaralılar kadınlar tarafından tedavi edilir. Savaşta başarı gösterenlerin hem ismine ek verilir hem de çelenk verilir. Karşı tarafın kralın öldürenler daha büyük ödüller almaktadırlar. Savaş kazanılınca tüm askerler ve halk toplanıp özel bir tören ile Tanrı'ya teşekkürler sunulur. Ve tüm askerler burada madalya alırlar. Belli bir süre dinlenme ödülleri vardır. Fakat onlar bunu istemeyip gene de çalışmaya devam ederler. Kazandıkları yerleri yakıp yıkmazlar. Halka kendi örf ve adetlerini göstererek kendilerine katarlar. Onlara iyi bir davranış sergilerler (CAMPANELLA, 2018, s. 85-90).

Ülkede diğer ülkeler ile ticaret büyük önem taşımaktadır. Ellerinde fazla olan mallar başka ülkelere verip para almazlar. Bunun yerine kendilerinde az olan malları talep ederler. Ülkeye gelen yabancılar en iyi şekilde ağırlanır. Ülke gezdirilir. Eğer gelen kişi burayı çok severse belli bir köy ve kent yaşamında deneme süresi geçirdikten sonra buranın vatandaşı olabilmektedir. Ülkede ayrıca hiçbir boş arazi yoktur. Gübre kullanılmaksızın tüm araziler ekilidir. Havanın durumuna göre toprak ekilir biçilir ve

toplanır. Ülkede hayvanlara da büyük önem verilmektedir. Yavruların en üstün niteliğe sahip olması için özel teknikleri vardır. Sık sık ava çıkarlar ve bu alanda da oldukça başarılıdırlar (CAMPANELLA, 2018, s. 91-92).

Ülkede yaşayanların yaş ortalaması yüz otuz beştir. En az yüz, en çok yüz yetmiş yaşına kadar yaşayanlar vardır. Çünkü yaptıkları işler hekim kontrolünde ve hastalıklar önceden gözlemlenir. Ayrıca hayatları yorucu değil gayet kolaydır. (CAMPANELLA, 2018, s. 94-95).

Bilime aşırı düşkün oldukları için birçok alanda ilerlemişlerdir. Bunlar metafizikçinin yardımcısı olan Bilgelige bağlı olarak yapılmaktadır. (CAMPANELLA, 2018, s. 97).

Ülkenin dinine değinecek olursak; Güneş en büyük din adamıdır. Onun emrinde rahipler bulunmaktadır. İnsanlar onlara gelip günahların anlatıp, günah çıkarabilirler. Bu günahları dinleyen rahipler bütün günahları Güneş'e anlatır. Böylece kent sorunları da belirlenmiş olur. Güneş Tanrı'ya günahları affetmesi için isteklerde bulunur. Ve insan kurban ederler. Bu kişi yaşayanlar arasında iyi biri olarak seçilir. Ve makaraya bağlı bir halatla yukarıya çekilip kurban verilmiş olur. Yemeklerden sonra Tanrı'ya nimetler için teşekkürlerini sunarlar. Ülkede dört kez bayram kutlaması yapılır. Bunlar astronomide burçlara göre belirlenmektedir (CAMPANELLA, 2018, s. 99-101)

Ülkedekilere göre kutsal bir yasa vardır:

“Kendine yapılmasını istemediğin hareketi başkasına yapma!

Kendine yapılmasını istediğin şeyi başkasına yap!” (CAMPANELLA, 2018, s. 108).

Rahipler günahlar tapınakta dinlerlerdi. Buradaki tapınak manastır anlam taşımaktadır. Yani rahipler manastırda bulunurlardı.

Orta Çağ'da olduğu gibi bu dönemin ütopyik eserlerinde manastır gözle görülür bir şekilde varlığını hissettirmektedir (KUMAR, 2005, s. 104).

Aydınlanma dönemi ütopyaları genel olarak aynı şekildedirler. Eğitim, sağlık, yaşam biçimleri olarak benzerlik göstermektedirler. Ütopyalar buldukları dönemin özelliklerinden yola çıkılarak dönemin sıkıntılarını anlatmaktadırlar. More ve

Campanella ikisi de bu sıkıntıları gözler önüne serdiği için cezaya mahkûm edilmişlerdir. Eserlerde görüldüğü üzere yönetim, yaşam biçimi ve sağlık çok gelişmiş düzeydedir. Bu bilgiler doğrultusunda yazılan dönemlerde bahsedilen alanlarda sıkıntılar olduğunu öne sürebilmekteyiz.

1.2.3. 19. Yüzyıl Ütopyaları

19. yüzyıl ütopyalar için çok ayrı bir anlam ifade etmektedir. Bu dönem de ütopyalar mutlu bireylerden ziyade, ideal bir düzeni tüm evrene yayma fikri vardır.

Bu döneme dek More ve Campanella'nın etkisinde bulunduğu ütopyacılık fikri hüküm sürmekteydi. Fakat on dokuzuncu yüzyıl bu fikirden tamamıyla ayrılmanın dönemidir. Bu dönem tam anlamıyla bir aydınlanma dönemini teşkil etmektedir. Yeni fikir akımları ve yeni düşünceler bu aydınlanma döneminde kendilerine yer bulmaya başarmışlardır.

19. yüzyılda Komünizm ütopyalara büyük oranda işlenmiştir. Komünizm ilk olarak 1848 yılında ortaya çıkan bir kavramdır. Engels ve Marx 'Komünist Manifesto' adlı bir makale ile tüm bireylerin her zaman ve her alanda sınıf gözetmeksizin tamamen eşit bir düzen istemektedir. Bu akımın altında yıllarca süren sınıflar arası süren çatışmaların bitirilmesi de yatmaktaydı. Bundan dolayı toplum için sınıfsız bir toplum yaratma düşüncesi ortaya çıkmıştır (ERKMEN, 2008).

19. yüzyıl 'da biliminde gelişmesiyle ütopyalar daha çok aklın ışığında yazılmaya başlanmıştır. Evrim gibi teoriler ile yaratılma düşüncesi merak konusu olmuştur. Din bu dönemde geri plana atılıp tarih daha detaylı bir şekilde araştırılmıştır. Yani bu dönem ütopyaları dinamik bir hale bürünmüştür.

Turgot açıkladığı 'ilerleme' düşüncesi ütopyaları ilerleten bir politika öne sürerek yeni bir kavram ortaya koymuştur. İlerleme kavramı bu dönemde çok fazla dikkat çekmiştir ve etkisini sürdürmüştür.

Turgot'un iki makalesi de 1750 tarihinde açıklanmıştır. İlerleme tam anlamıyla açıklanmıştır. İlerlemenin sürekli devam ettiğinin ve bunun zorunlu olduğunu öne sürmüştür. Bunun doğuştan geldiğini ve buna uymaları gerektiğini açıklamıştır.

Birbirleri ardına başka milletlere hâkim olan veya onlara karşı boyun eğen devletlerin, toplumların oluşumunu ve kuruluşunu görüyoruz. İmparatorluklar kuruluyor ve çöküyorlar; hükümetin kanunları ve biçimleri birbirlerini aynı şekilde takip ediyor; sanatlar ve bilimler keşfediliyor, daha kusursuz hale getiriliyorlar. İlerleyişlerinde bazen yavaşlayarak, bazen hızlanarak değişik iklimlerden geçiyorlar. Kazanç, hırs ve boş gurur dünyayı kana bulayarak evrenin dekorunu devamlı olarak değiştiriyorlar. Fakat bu yıkımların ortasındaki insanın adetleri daha güzel bir hale geliyor, insan zihni aydınlanıyor ve doğmuş olan milletler birbirine daha yakın hale geliyorlar. Ticaret ve siyaset kürenin bütün bölümlerini birleştiriyor ve bütün insanoğlu kitlesi, sükûnet ve heyecan, iyi ve kötü arasında gidip gelerek, yavaş olmasına rağmen, sürekli olarak daha büyük kusursuzluğa doğru devam ediyor (KUMAR, 2006, s. 80).

Bu dönemde ilerlemeyi konu alan bir diğer yazar da Condorcet'ydı. Condorcet tam olarak Turgot'u örnek alır. Fransız yazar tam olarak 'insanın kusursuzlaşabilirliği sınırsızdır' sonucunu 1793 yılındaki eserinde belirtmiştir. Burada bireylerin her zaman öğrenebileceğine ve sürekli bir eğitim almasına dikkat çekmiştir. Ona göre bilim insan hayatının sürmesine ve insanların mutlu bir hayat sürmesini sağlamaktaydı. Bilimin herkesi devamlı ilerletip başka bir dünya haline getireceğini iddia etmiştir.

Ütopya ilk başta eutopos yani iyi yer anlamına gelmekteydi. Fakat on dokuzuncu yüzyılda Turgot ve Condorcet ile bu kavram değiştirilmiştir ve "iyi zaman" anlamını almıştır. Yani eutopia, euchronia'ya dönüşmüştür (KUMAR, 2006, s. 82).

Bu değişimle beraber ütopya sadece iyi yer değil iyi zaman olarakta değerlendirilmeye başlamıştır. Ütopya bundan sonra adalar ve küçük ülkeler olmanın dışına çıkmaya başlamıştır. Buradaki en önemli etken dünyadaki yeni ülkelerin keşfedilmesidir. Ütopya artık denizde, suların altında hatta uzayda bile olabileceği öngörülmekteydi. Bunun gerçekleşmesi için uzun bir zaman gerekmekteydi. Ütopyanın gelişmesini Saint-Simon şu şekilde açıklamıştır:

"Şiirsel hayal gücü Altın Çağ'ın insan ırkının beşiğine, ilkel zamanların cehalet ve yabaniğinin ortasına koydu; oraya konulması gereken daha çok Demir Çağ'dır. İnsan ırkının Altın Çağ'ı arkamızda değil, önümüzdedir, toplumsal düzenin

kusursuzlaşmasında yatar. Atalarımız bunu asla görmedi; çocuklarımız bir gün ulaşacaklar oraya; bize düşen yolu temizlemektir” (KUMAR, 2006, s. 83).

Bu dönemde ütopyalar hem bireysel hem de toplumsal alanda her türlü gelişmeden dolayı ihtiyaçları yerine getirme görevi üstlenmiştir. Bunu gerçekleştirmek için oldukça açık uçlu olmaları gerekmektedir.

Din geri plana atılıp tarih ve zamana önem verilmesiyle ütopyaların düzeninde bir çöküntü dönemi yaşandı. Ütopyaların gerçekleşme olasılığı evrime dayanacaktı. Buradaki evrimin ilerideki kademeleri belli olsa dahi sadece karmaşık ve belirsiz bir hal görülmekteydi. Ütopyalar klasik dönemdeki farklılıklardan dolayı bu özellikleri kaldıramamıştır. Bunun için Bulwer-Lytton, Wells ve Stapledon ütopyayı evrim ile birleştirip anlatarak eserler vermişlerdir. Fakat onlarda bu değişim ortamında başarılı olamamışlardır (KUMAR, 2005, s. 96).

On dokuzuncu yüzyılı sonunda ütopyanın kaynağı tamamen sosyalist ütopya haline gelmiştir. Ütopyalar sosyalizm ile tekrar gündeme gelmişlerdir. Sosyalizm düşüncesinin ortaya çıkmasındaki temel unsur; kapitalizmin çok yaygınlaşmaya başlamasıydı. Endüstri devrimi sonun işçilere yapılan kötü davranışlar ve haksızlıklara karşı gelmek sosyalistlerin temel amacı haline gelmiştir. Bu zamana dek işçilerin sorunlarına değinecek kimsenin gelmediğini savunan sosyalist düşünürler fikir ile varlığın doğurduğu anlaşmazlıklara bir çare bulacaklarını öngörüyorlardı. Sosyalizmin büyümesi “küçük ölçekli kominal tasarımlar” ile gerçekleşmiştir.

Saint Simon (1760-1825)’a göre, işçiler toplumun ana parçasıdır. Simon’a göre sorun üretime katkıda bulunanlar ve katkıda bulunmayanlar arasındadır. Simon ekonomik açıdan altyapıya çok önem vermektedir. O devletin tamamen ortadan kaldırılmasını öngörmektedir. Bu düşüncesi ile Marksistler için bir ana düşünce oluşturmuştur (SARICA, 1999, s. 131-132).

Charles Fourier (1772-1837), kişilerin endüstri ile değil tarım ile uğraşmalarını savunmuştur. İnsanların kendi işleriyle uğraşması gerektiğini düşünmüştür. Tarıma çok, endüstriye az önem verilmelidir. Sanayiye kendine düşman görerek özel mülkiyet kavramını savunmuştur (SARICA, 1999, s. 132-133).

Louis Blanc (1811-1882)' göre ise devletin devamlılığı gerekiyordu. Çünkü toplum ancak böyle değişebilir, gelişebilirdi. Devlet olmadan adaleti de sağlamak mümkün olmayacaktır. Devletin üretim için her türlü ihtiyacı tedarik edip vereceğine ve üretilenlerin işçilere verilip büyük şirketlerle rekabet edebileceğini savunuyordu. Böylece kısa bir zamanda kapitalist olarak devam eden şirketlerin yaşamına son verebileceklerdi (SARICA, 1999, s. 133).

Robert Owen (1771-1858), insanları çevrenin değiştirdiğini savunmaktadır. Yani çevreyi ne kadar çok değiştirirse insanlarda o denli değişeceklerdi. Bunun için ilk önce çevreyi değiştirecekti. Robert Owen on dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinde bir köy satın almıştır. “New Harmony” adını verdiği bu köyde yeni bir düzen kurmayı amaçlamıştır. Mülkiyet kavramıyla onlara bağımsızlık sunarak deneyler yapmıştır. Bir yıl sonra “Akli Bağımsız Bildirgesi” sunmuştur. Bu Bildirgede mülkiyetin, dinin ve ailenin tüm kötülüklerin başında geldiğini anlatmıştır. Bu düşünceye köyde yaptığı deneylerle ulaştığını açıklamıştır (SARICA, 1999, s. 135).Klasik ütopyacıların da hayalindeki ülkede bu düşünce var olmaktadır. Owen klasik ütopyacıların bu hayali dünyasını bir köyde gerçekleştirme amacını gerçekleştirmek amacıyla yaşamıştır.

Sosyalist ütopyacılar “ütopya” kavramını kullanmamışlardır. Çünkü yazarların fikirleri hayalden çok gerçekleşme olasılığı yüksektir. Düşünceleri tamamen bilimseldir. Ütopyalar daha çok hayali olduğu için bu kavrama başvurmazlar. Ütopyacı sosyalistler özellikle pozitivisttir.

Marx ve Engels önce sosyalist ütopyacılar karşı çıkmış fakat daha sonra onları savunmuşlardır. Engels bu konu hakkında şöyle demiştir: “Kapitalist üretimin pek az gelişmiş olduğu bir dönemde ütopyacıların pek fazla şansları yoktur. Yeni toplumun ana hatlarını zorunlu olarak kafalarında oluşturmak zorundaydılar, çünkü eski toplumun bünyesinde yeni toplumun ögeleri genellikle henüz belirgin değildi” (KOÇAK, 2013, s. 69).

Marx ve Engels, Fourier, Blanc, Saint-Simon ve Robert Owen on dokuzuncu yüzyılda ütopyacı eserler vermişlerdir. Fakat çok önemli düşünürler olarak görülmüşlerdir. Bunun nedeni; bilimin doğruladığı fikirleri kendi zamanlarında doğurmuş ve geliştirmişlerdir.

Ütopyalar tamamen sosyalizme yönelmiştir. Çünkü sosyalizm toplumun en geniş beklentisi olmuştur. Sovyetler Birliği dahi bu dönemde sosyalizmi hayata geçirmenin yollarını aramışlardır. Modern dönemde ütopyanın tek konusu kesin olarak sosyalizm olmuştur. Hatta sosyalizm o kadar baskındır ki, Zamyatin, Huxley ve Orwell gibi karşı ütopyanın en önemli yazarları bile distopyalarında sosyalizmi çok baskın bir şekilde suçlamaya karşılarlar. Buradan hareketle karşı ütopyaları da sosyalizm doğurmuştur diyebiliriz.

Sosyalizm çok fazla önem görmüş olsa da bir bakıma ütopyanın sonunu getirmiştir. Ütopyalarda son iki asır boyunca sosyalizm hep varlığını sürdürmekteydi. Fakat Sovyet Birliği'ndeki sosyalizmin başarısızlığı ütopyayı da derinden etkilemiş bulunmaktadır. Sosyalizmin buradaki sonucuyla beraber ütopyalar sosyalizmi terk etmeye dolayısıyla da kendi önemini ve etkisini de kaybetmeye başlamışlardır.

2. KARŞI ÜTOPYA: YENİ CESUR DÜNYASIZLIK

Karşı ütopya ya da bir diğer adıyla distopyalar ütopyanın tamamen tersidir. Ütopyalar ve distopyalar temel olarak birbirlerine bağımlıdır. Fakat birbirlerinin karşıtı olarak açıklanabilir.

Ütopyalar ve distopyalar hem yapısal hem de kavramsal olarak zıt kavramlardır. Kumar (2006)'a göre birbirlerinin antitezidir.

Karşı ütopyalar, Yunanca “dys(kötü)” ve “topos(yer)” kelimelerinin birleşmesinden oluşmaktadır. Ve “kötü yer” anlamına karşılık gelmektedir. Dilimizde “distopya, anti-ütopya, karşı ütopya, ters ütopya, kara-yok ülke, karabasan, negatif ütopya, kakotopya” olarak karşımıza çıkmaktadır (KÜÇÜKTOPÇU, 2006, s. 18-19). Bu çalışmada sadece distopya ve karşı ütopya terimleri kullanılacaktır.

Distopya kelimesini ilk olarak kullanan kişi “John Stuart Mill”dir. 1868 senesindeki bir konuşmasında dile getirmiştir. Bunu Avam Kamarası'ndaki söyleşide alaylı bir dille anlatmıştır (ÜLGER, 2018, s. 12).

“Onlara ütopyacı demek fazla bir iltifat olacaktır; onlara daha çok dis-topyacı ya da kakotopyacı demek gerekir. Genelde ütopyacı denilen şey gerçekleşmesi için fazla kötüdür” (KUMAR, 2006, s. 172).

Buradaki kakotopya sözcüğü “kakos” ve “topos”un birleşiminden meydana gelir. Anlamı “kötü yer”dir. Bu sözcüğü oluşturan kişi ise Jeremy Bentham'dır. Distopya ile karşı-ütopya hakkında bir ayrıştırma yapılmak istense de aynı anlama tekabül ederler. Ütopyanın yani en iyi yerin tam zıttı olan distopya yalnızca kötü yer veya en kötü yer anlamındadır. Bazende “ideal olmayan yer” anlamına gelebilmektedir (OMAY, 2009, s. 5).

Ütopya yazıldığı zamandaki toplumun sıkıntılarını çözmek için bir yol gösteren yeni bir yer oluştururken her zaman daha iyiye gitmesiyle göze çarpmaktadır. Ülger (2018) 'e göre distopya “siyasi yozlaşma, kadın haklarının yok edilmesi, yabancılaşma, totaliter yapı, bürokrasi, toplumsal tabakalaşma, teknolojik ve sosyal kontrol gibi konuların ne gibi sonuçlar doğurduğunu ve gelecekteki boyutunu öne çıkaran kurgusal bir dünya tasviridir”.

Krishan Kumar ise ütopya yazarı olarak ütopya ile distopya arasındaki bağlantıyı şu şekilde açıklar:

Manalarını ve aynı zamanda önemlerini birbirlerini karşılıklı farklarından alan tamamen zıt kavramlardır. Fakat aralarındaki bu ilişki simetrik veya eşit değildir. Karşı ütopya, yani distopya; ütopya tarafından alıştırılmıştır. Bir asalak misali ütopyadan kaynağını alır. Hayatını devam ettirebilmek ve geçerliliğini sağlayabilmek adına ütopyanın sürekli olmasına yaslanır. Ütopya tamamen kendi alanında orijinal, karşı ütopya ise kopyadır. Sadece sürekli siyah renktedir. Karşı ütopyanın olumsuz cevabı verdiği olumlu içeriği ona sağlayan ütopyalardır. Karşı ütopya ihtiyacı olan malzemeyi veya ürünü ütopyadan alır ve onu ütopyanın olumlamasını reddeden bir karşı hareketle tekrardan tasarlar. Ütopyanın aynadaki yansımasıdır distopya. Fakat kırılmış bir aynada görülen tahrif edilmiş, parçalanmış bir yansımadır bu (KUMAR, 2006, s. 172).

Ütopya umudu savunurken distopya umutsuzluğu savunur. Ütopyalarda belli bir düzen varken distopyalarda akıl almaz derecede bağımlı ve despot bir toplum vardır. Baskı, korku, dehşet saçan bir dünyayı anlatmaktadır. Özellikle herkes bu yönetiliş tarzına alışmış ve boyun eğmiş durumdadır. Ütopyalar yeryüzünde bir cennetken distopya yeraltında karanlık bir dünyadır. Ütopyalar beyazken, distopyalar tamamen siyahtır. Distopyalarda toplum tamamen hiçe sayılır. Herkesin hayatı izlenmektedir ve özel diye bir şey yoktur. Herkes iktidarın emirlerine uymak zorundadır.

Karşı ütopyalarda her zaman iktidar gücüne güç katmaktadır. Bireyler ve toplumda doğru orantılı olarak buna uymaktadır. Karşı ütopyalarda bu iktidara ve düzene karşı ama iktidara bağlı görünen bir birey karşımıza çıkmaktadır. Bu kişi kendi çapında bir direniş başlatmaktadır. Bu karakter iktidarın en büyük düşmanıdır. Çünkü fikirler, düşünceler yasaktır. İktidarı bitirebilme hatta yok etme düşüncesi var olmaktadır. İktidara göre o düşünceler yok edilmelidir. Bireyler bu fikirlerle iktidardan uzaklaşabilir. Distopyalarda bu fikirler tamamen öldürülmektedir.

Ütopyaların tersi olan karşı ütopyalarda anlatılmak istenen eserlerde benzer birçok özellik vardır. Bu özellikler karşı ütopya yazarlarının gayesine ulaşmak için, anlamamız gereken noktalardır. Anlatılmak istenen düşünce vurgulanmaktadır (YAMAÇ, 2013, s. 39).

Distopyalarda toplumsal düzen eleştirilmesi yasak olan bir yapı kararlarıyla devam etmektedir. Sık sık toplum denetlenmektedir. Devlette çok katı ve kesin kanunlar mevcuttur. En ufak bir esneklik söz konusu değildir. Kanunlara karşı çıkmak yasaktır. Distopyalarda özgürlük diye bir kavram yoktur. Kişiler iktidarın isteği derecesinde özgürlüklerini yaşarlar.

Karşı ütopyadaki siyasi yapıya bakacak olursak; hiyerarşik bir düzen hakimdir. Toplumdaki düzenin kontrolü için görevliler her yerde mevcuttur. Bunlar iktidarın emrinin dışına çıkmayan, disiplinli kişilerdir. Kişilerin denetimi çalışılan işte ve evlerde devam etmektedir. Üst düzey bir kontrol sistemi vardır. İktidar, yönetimin varlığını devam ettirmek ve korumak amacıyla silahlı kişileri devreye sokabilir ve bu durum yadırganamaz. Zor kullanma dahi olsa devletin devamlılığı için yasal bir hale gelir. İktidar bu denetimler ile her zaman “ben buradayım” diyen bir ses konumundadır. Bu yüzden kimse özgür olamaz. Baskı sürekli devamlılığını sürdürmektedir (YAMAÇ, 2013, s. 40).

Bireyler kendi öz benliklerini kaybettiği için bu baskıya alışmışlardır. İktidar ne isterse onu gerçekleştirebilir. Devletin kanunlarına uymak istemeyenler cezalandırılır. Hatta bazı distopyalarda bu ceza o kadar ağır bir durumdur ki kişiler fırınlarda yakılabilir. Karşı ütopyada direniş gösterecek kişiye hemen müdahale edilir ve bir daha kimsenin bunu yapmaması için topluma korku verilir. Yani devletin çizdiği bir fikir çemberi var diyebiliriz. Bu çemberin dışına çıkan nedeni ne olursa olsun veya kim olursa olsun cezasız kalmayacaktır.

Bu iktidarın sahibine, yönetene resmen tanrı gözüyle bakılır. Kimse genelde onu göremez ve birebir onunla iletişim kuramaz. Fakat tüm gün konuşmaları duyulmaktadır. Bazı distopyalarda megafondan bazı distopyalarda ise radyo gibi araçlardan topluma seslenmektedir. İşyerlerinde, evlerde ve hatta sokaklarda bile onun sesi duyulmaktadır. Distopyaların neredeyse tümünde bu durum mevcuttur.

Konuşmak, öncelikle hayali düşünme gücünü elinde bulundurmaktadır. Veya bu gücün eyleme geçirilmesi sözün hâkim olmasına olanak tanır. Sadece efendiler, ağalar söz hakkı alabilir. Uyruklara gelince: Onlar saygı, yüceltme ya da terörün oluşturduğu sessizliği paylaşabilir. Söz ve güç, birinin isteğinin, diğerinin fethinde gerçekleşeceği

şekilde bağlar kurmaktadır. İktidardaki birey /bireyler sadece söz hakkı olan biri değildir, meşru söz ve karar yetkisinin de yegâne kaynağıdır. Meşru söz zayıf olsa dahi son derece etkilidir, çünkü o söz yönetilenlere karşı emir niteliği taşır ve tek arzusu, uygulayıcıya itaat edilmesidir, bir bakıma boyun eğdirilmesidir. Her biri, kendi başına durağan bir taraf görüntüsünde olan söz ve iktidar, sadece birbirlerinin içine geçtikçe hayatlarına devam edebilirler. Her biri bir diğerrinin özü niteliğinde olup ve beraberliklerinde devamlılık, tarihi aşan bir boyuta sahipmiş gibi görünse dahi, tarihsel eylemi beslemekten asla geri kalmamaktadır. Söz ile güç kendilerini yan yana bulunduran hareketin içinde hayat bulurlar. Gücün ele geçirilmesi aslında özde sözün de ele geçirilmesi anlamına gelmektedir (CLASTRES, 2011, s. 123).

Radyolardan ya da televizyonlardan yapılan tüm gün süren konuşmalarda genelde halk selamlanır ve devleti öven sözler söylenmektedir.

Distopyaların toplumsal yapısına değinecek olursak; tamamen teknolojiye dayalı ve bu teknolojinin sürekli geliştirildiği bir toplum yapısı mevcuttur. Bunun nedeni distopyaların ütopyalara kıyasla daha modern bir dönemde oluşmasıdır. Karşı ütopyada toplumdaki tüm bireyler hemen hemen aynı fikirleri düşünürler. Bir benlik yoktur. Tüm yasalara uyan ve devletin devamlılığı için üretime katkıda bulunan herkes distopyalardaki toplumu oluşturur.

Distopik eserlerde herkes aynı saatte güne başlar. Giyilen tüm giysiler aynıdır. Teknolojik bir sistemde, devleti eleştirmeden işe giden ve zamanı gelince eve dönen insanlar toplumu temsil etmektedir (ÜLGER, 2018, s. 20).

Bazı distopyalarda insanların isimleri yoktur. Robotlara benzetme amacı güdülerek kişiler numarayla isimlendirilirler. Bireylerin düşüncesi, fikirleri, bunun sonucun hisleri yoktur ya da yok edilmiştir. Sadece yaşamını sürdürebilecek kadar düşünürler. Bu düşünme yemek yeme, uyuma gibi yaşamsal faaliyetlerin yapılması için kazandırılmış özelliklerden ibarettir. Düşünceler, fikirler dahi daha insanlar küçükken bitirilir. Tek bir düşünce hakimdir. O da iktidarın kişilere dayattığı veya zorla kabul ettirdiği düşüncelerdir. Kişiler işte ve evde yönetim tarafından izlendiği bilincine hakimdir ve rahatsızlık duymazlar. Her yer yirmi dört saat boyunca gerek kameralar gerekse devletin görevlendirdiği kişiler veya askerler tarafından izlenir. İzlenmeseler bile bu korkuyla

yanlış bir hareket yapamazlar. Aynı ailede biri bile kurallara aykırı olduğu gerekçesiyle başka birini görevlilere söyleyebilir.

Toplumda duygularda yoktur. Sevinç veya üzüntüye dair en ufak bir iz bile yoktur. İnsanlar hissizleştirilmiş varlıklardır. Ya da belli ilaçlar tarafından hisleri kaybolmaktadır. Bu ilaçlar sayesinde insanlar sadece nefes alan varlıklar haline gelir. Çocuk doğurmak bile iktidar içindir. İktidara yararlı olma fikri ile çocuk sahibi olurlar. Bazı distopyalarda ise çocuklar bile, bilimsel yolla hayata getirilir. Çocuklar insanlar tarafından doğmazlar. Laboratuvar ortamında bir meyve gibi yetiştirilir. Orada doğar ve büyürler.

Karşı ütopyaların toplumundaki en önemli ola ise bu toplumda sorgulayan birinin olmasıdır. Toplum kurtarma düşüncesi ile bir girişim başlar. Bu girişim direniş dönüşür. Kişi benliğini bir şekilde aşarak sorgular ve düşünür. Bu karakter toplumu bazen yanına alır ve direniş güçlenir. Bazen de tek başına kalarak türlü işkenceler karşısında yenik düşer. Ve eskisi gibi devlete itaat etmeye devam eder.

Distopyalarda en dikkat çeken özellik teknolojidir. Teknolojik yapıya değinecek olursak; çok fazla ilerlemiş yapılar görmekteyiz. Çünkü distopyalar bize mevcut zamanı değil, gelecek zamanı anlatırlar. Teknoloji sürekli geliştiğinden bu yapıların oluştuğunu görmek doğaldır.

Eski dönemde yazılan distopyalarda televizyona çok fazla başvurulmuştur. Ama şimdiki dönemimizde özellikle bilgisayar, internet ve robot teknolojisinin ilerlemesi distopyalar için büyük bir imkandır. Eserlerde gelecekteki teknoloji daha da gelişiyor ve tamamen robotik bir yapıya dönüşüyor. İktidarlar da bu teknolojiyi tabii kendi varlıklarını sürdürme amacıyla kullanmaktadırlar. Distopik eserlerde herkesin gözetim altında olması da teknoloji ile gerçekleşmektedir. İsyancıların bulunması ve hatta çocukların laboratuvar ortamında doğması bile teknolojik yenilikler sayesinde gelişmiştir. Yani distopyalar için teknoloji en temel yapıtaşı diyebiliriz.

Distopyalarda dini motifler de bazen dikkatimizi çekmektedir. Ütopyalara önem ve şekil veren bazı örf ve adetler mevcuttur. Bu adetlerin çoğu dini yöndedir. Bunlar İsa ile başlayıp devamlılığını sürdürmüştür. Özellikle on altıncı ve on yedinci yüzyılda din etkisini çok fazla belli etmiştir (KUMAR, 2005, s. 104).

Distopyalar ütopyanın antitezi olduğundan din sık sık kullanılmıştır. Fakat karşı-ütopyalarda başvuru din; iktidarın yanında bulunan çok heybetli bir güçtür. Dinin baskın olarak kullanıldığı bazı eserlerde de isyancılar dinsiz olarak tasvir edilmektedir.

Birkaç distopik yapıları eserlerde devletin yüksek mevkideki kişilere dini isimler verilmiştir. İktidarın güvenliği için çalışan kişilere de rahip ismi takılmıştır. Bu işler gerçek bir rahip görevi değil, yalnızca iktidarı savunan eğitim almış kişilerdir. Dinin etkisinin böyle eserlerde ağır bastığı görülse de bu iş din veya Tanrı için değil sadece iktidarın varlığı için yapılmaktadır (YAMAÇ, 2013, s. 45).

Son olarak karşı ütopyaların ekonomik ilişkilerine göz atacak olursak; güçlü bir sistem göze çarpar. Fakat bu sistemi iktidar tek başına gerçekleştirmez. Distopyalarda çok büyük şirketler vardır. Bu şirketler iktidarın yanındadır ve söz hakları vardır. Her zaman kendi gelişimleri için kanunları kullanırlar. Bu firmalar reklamlar ile halkın sevgisini kazanmışlardır. Reklamları çok akıllıca kullanarak ve geliştirerek ürünlerini tanıtır. Teknolojiyi de kullanarak amaçlarına ulaşırlar. Halkın resmen gözünü boyayarak ürünü satmak için her yol başvururlar. İnsanlar da yeni çıkan bu ürünü almak için sabırsızlanırlar. İktidarın yanında bu şirketlerle devletin yapısı ve ekonomik yapı daha da güçlenmektedir

“Bir distopya örneği Cesur Yeni Dünya’ya egemen olan mantıkta olduğu gibi, “düzenin her türlü kaostan iyidir” düşüncesi hâkim olabileceğinden; teknolojinin mümkün kıldığı imkanlar doğrultusunda da totaliter bir yapılanmanın tohumları hızla toplumun üzerine atılacaktır. Bugün teknoloji, giderek ekonomik ve politik iktidarların tek elde toplanmasına ve totaliter devletlerde insafsızca, demokrasilerde de fark ettirmeden güçlü hükümetlerle tekelleşmiş ekonomik örgütlenmeler tarafından yönetilen bir topluma yol açmaktadır. Bu açıdan günümüzde bireyler tarafından denetlenemeyen güçler, insanlığı egemen güçlerin yönetiminde bir kabusu sürükler görünmektedir. Bu güçler belirli bir azınlığın çıkarları uğruna, kitlelerin düşünce ve duygularını manipüle etmek için yeni teknikler geliştiren ticari ve politik örgütlerin temsilcileri tarafından bilinçli olarak hızlandırılmaktadır” (DOLGUN, 2005, s. 207).

Distopya ile artık mümkün olmayan ütopya yerini cennetten cehenneme bırakmıştır. Yani insanlar korkunun ve kötü bir geleceğin içinde yaşamaktadır. Bu zamana kadar ve

şimdiden sonrada olacak sürede gitgide karamsar bir hale dönüşen distopyanın üç unsuru vardır. Bunlar; tehdit, korku ve karamsar gelecektir (ERKMEN, 2008, s. 105).

Tehdit insanları her zaman korkutan bir olgudur. Distopyalarda bu tehdit daha baskın olarak hissedilmektedir. Önüne geçilemez durumlar ve doğru bulunmayan uygulamalar vardır. Böylece toplum aslında kendisine bir tehdit yaratmıştır.

Karşı ütopyalar bir bakıma insanları uyarmaktadır. Yazılan tehditler bir uyarı niteliğindedir. Bu durumlar ile insanoğlunun ileride olabileceği hal ile şimdiki zaman karşılaştırılması istenmektedir.

Distopyada kurallar olduğundan tehditte kendiliğinden var olmaktadır. Kuralların dışına çıkılmaması için yapılan uyarılar aslında bir tehdittir. İnsanlar bu tehditlerin ne kadar doğru olduğunu daha önce görmüşlerdir fakat distopyalarda bu tehditlerin altından kalkabilmenin, baskıcı yönetime karşı ayakta durmanın yolları verilmiştir. Yani teknoloji ilerledikçe hayat daha kolay ve daha mutlu gibi görülebilir fakat distopyaların gerçekleşebileceği bize gösterilmektedir. Eğer distopyalarda yaşanan dünya gerçeğe dönüşürse bize bu tehditkâr hayattan nasıl kurtulmamız gerektiği anlatılmaktadır.

Distopyaların bir diğer unsuru olan korku, “Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü” anlamına gelmektedir. (www.tdk.gov.tr)

Korku bilimin gelişmesiyle beraber kendini daha belirgin bir hale gelmektedir. Teknolojiyle beraber soyut olan korkular yerini somut yani olabilecek, gerçekleşebilecek olan korkulara bırakmıştır.

Günümüzde insanlar bilim ile korkularından uzaklaştırabilmiştir. Fakat karşı ütopyalardaki korku kendini başka bir şekilde göstermektedir. İnsanların direk kendilerini tehdit etmektedir. Buradaki korku, duyguları, hayalleri ve insanın özünü yok etmektir. Distopyanın insanları iktidarın korkusu ile bütün duygularından vazgeçmiş durumdadır. Mutlu olmaktan veya üzülmekten korkarlar. Çünkü bu duygular insana zarar verebilen hislerdir. Üzülme, acı çekmek insana kötü hissettireceği için insanı yok eder düşüncesi halka işlenmiştir. İnsan yok olmaktan korkmaktadır. Karşı ütopyada insanlar bu korkudan her zaman çekinmektedir. Mutlu olma düşüncesi ise insanları

toplumdan uzaklaştırır. Toplumdan ayrılmamak için bu duygulardan da korkulur. Bu yüzden distopyaların temelinde her zaman korku unsuru vardır.

Son unsur olarak karamsar gelecek tasarımı; distopyanın karakteristik niteliklerinden birisidir. Hayal edilen cennet portresi çizen ütopyanın karşıt düşüncesini meydana getirmektedir. Diğer bir deyişle, kişilere cennet yaşatmak için çalışanların oluşturduğu bir cehennem hayatıdır. Bu kişileri kötü bir gelecek beklemektedir (ERKMEN, 2008, s. 108).

Distopyalarda mutlu bir yaşam, harika bir uyum ve güzel duygular yasak olduğundan sürekli kötü düşünceler vardır. Bundan dolayı kişiler düşünse bile bu hal içerisinde çaresizlik içinde olacaklarını bilmektedirler.

Karşı ütöpik eserlerde teknolojinin kölesi olan dünyada insanların geçmişinden gelen her şey yok olmuştur. İnsanlar geçmişlerinden kopmuş, sadece düzeni sağlayan bir makinanın parçası gibi işlev gören obje niteliğindedir. Böyle var olmuş ve böyle gidebilen bir düzen değişmeden devam edebilir. Ama bu baskılar artabilir ve hatta korkuların seviyesi daha da çoğaltılabilir. Çünkü bunların azalma imkânı olanaksızdır. Ütopyalarda ise insanların hayalleri vardır. Gelecek daha güzeldir. Fakat distopyanın unsurları düzeni böyle sağlamaktadır. Bu yüzden insanları daha karamsar bir gelecek beklemektedir. İnsanlar bunu bilerek hayatlarına devam ederler.

2.1. Karşı-Ütopyanın Tarihsel Gelişimi

Korkunun, acının, teknolojinin var olduğu karşı ütopyalarda insanların hiçbir önemi yoktur. Distopyalar iyileri kötü yapan, insanları kişiliklerinden çıkararak bir yapıdır. Bu yapılar yazıldığı dönemde geleceği yani yaşayacak olan insanlığa bir uyarı niteliği taşımaktadır. Bu uyarılara kadar distopyanın ortaya çıkışı, gelişmesi ve kendine bir yer bulmasının geçmişi mevcuttur. Ümitsizliğin, duygusuzluğun ve unsurların ortaya çıkmasının bu geçmişine göz atacağız.

Distopyanın eş kavramı ‘Kakatopya’ 1818 yılında Jeremy Bentham tarafından kullanılmıştır. Elli yıl sonra ise John Stuart Mill tarafından ‘Distopya’ sözcüğü kullanılmıştır.

Distopyalar ütopyalardan esinlenmişlerdir. Ütopyalar gibi yazılan dönem de eleştirilmektedir. Bu eleştirilerin yanında uyarı niteliği vardır. Karşı ütopyalar on dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Fakat tamamen geliştiği zaman yirminci yüzyıldır. Bilimin gelişmesiyle distopyalar kendilerini sürekli ilerletmiştir. Ve aslında toplumun içerisinde bir hükümdarlık kurabilmişlerdir diyebiliriz. Distopik eser veren kişilerin muhteşem kurgusuyla değerleri daha da gücüne güç katmıştır.

Distopyalar aslında ütopyacıların geride kaldığını ve artık geleceğe bakmamızı sağlamıştır. Geleceğin iki özelliği vardır. Gelecek karanlıktır ve toplum gelecekten korkmaktadır.

Karşı-ütopyalar ütopyalardan beslense de ütopyaya bir eleştiri yürütmektedir. Bu eserler geleceği tüm yönleriyle anlatırlar.

Karşı ütopyayı oluşturan tek şey ütopyalardır. Birbirlerinin antitezi olduklarından distopyadaki karamsar dünya ütopyadaki güzel dünyanın tersidir. Ütopyalar oluşmasaydı karşı-ütopyaların oluşup oluşmayacağı bilinmez bir gerçektir. Yani ütopyalar distopyaları kurmuş, yaratmışlardır. Bu durum şöyle açıklanabilir:

“Gelecek aşkın zamanı değildir, insan gerçekten istediğini şimdi ister. Kim gelecekteki mutluluk için bir ev inşa ederse, şimdi için bir hapisane inşa etmiş olur” (ERKMEN, 2008, s. 97).

Distopyalar temellerini aldıktan sonra yapısını insanoğlundan alır. İnsanların hükmeden biri olma isteği yani bir Tanrı gibi toplumu yönetme isteği vardır. Bu istek distopyanın ana karakterini yani yöneticiyi oluşturur. Bununla birlikte gelişen teknoloji bağdaştırılarak karşı ütopyanın iskeleti oluşturulur. Teknoloji ile hükmetme isteği birleşince ortaya baskıcı ve korkutucu bir dünya çıkmaktadır. Bu dünya sadece makinanın bir parçası gibi olan insanlar için artık bir şey ifade etmemektedir. Buranın yöneten için özel bir anlamı vardır. Bu eserler sadece yazarların değil, toplumdaki kişilerin davranışlarıyla oluşturulmuş yapılardır.

2.1.1. Distopya'nın On Dokuzuncu Yüzyıldaki Durumu

On dokuzuncu yüzyıl ütopyacıların ümidinin tamamen bitmeye başladığı dönemdir. İdeal bir düzen kurulması gibi bir düşünce sönmüş ve burada distopya etkili olmaya başlamıştır. Ütopyalarda bitince on dokuzuncu yüzyılın sonlarında distopya kendini baskın bir şekilde göstermiştir.

Ütopya yok olmaya başladığı zaman tekrar canlanmak için çaba sarf edilmiştir. Ütopyanın gerçekleşeceğine inananlar hala vardı. Bilimi kullanarak yeni çözümler geliştirmek amacıyla yazarlar bir girişim başlatmışlardır. Bilimi yoksulluğa çare olarak görüp bunu ütopyaya yansıtmak yeterli olabilecekti. Tek yapılması gereken ütopyayı bilimle bağdaştırmaktı. Ütopyanın on dokuzuncu yüzyılda ki tek amacı buydu. Kumar'a göre "Bir insanın mutluluk rüyası diğer bir insanın kâbusu olabilir" (KUMAR, 2006, s. 210).

Ütopya yazarları bu düşünelere devam ettikçe bir kâbusu yani distopyayı yaratmıştır. Ütopya bilim kullanılması insanların köleleşeceğine yol açabileceği düşüncesi ortaya çıktı. Toplumun bu zamanda istediği tek şey bir düzendi. Kusursuz bir düzen arayışı bu çağda kendini çok belli etmiştir. Karşı-ütopya bu isteği fark ederek bir düzen yarattı. Bu düzen tamamen karanlık olmasına rağmen kusursuzdu. Aslında korkunun ve karanlığın kusursuzluğuuydu. Karşı ütopyalar düşüncüyü fark ettiriyordu. Bu dönemde karşı ütopyaya hayat veren ve fark ettiren iki yazar göze çarpmaktadır. "Jules Verne" ve "Herbert George Wells".

Jules Verne'nin 1863 yılındaki eseri 19.yüzyılın bilimini ve düş gücünü en iyi anlatan eser olarak sayılabilir. "Yirminci Yüzyılda Paris" adlı bu eser Verne'i distopyanın öncü isimleri arasına sokmuştur. Eser doğanın toplumdaki kişileri etkileyişini anlatmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle kent yeniden şekillenmiştir. Ve ileride edebi türlerin değerinin biteceğine değinmektedir. Sadece doğa bilimi baki kalacaktır. Sadece bir grup bu düzene karşı çıkmaktadır. Geleceğe dair bu denli karamsar bir bakış ile eser muhteşem bir karşı-ütopya eseri halini almıştır.

Eserin karakteri Michel Dufrenoy'dur. Eser 1960 yılının yaşandığı Paris'te geçmektedir. Michel doğadaki olaylar ile insanları karşılaştırmıştır. Eser yazıldığı

dönemin 100 yıl sonrasını anlatmıştır. Düş gücü inanılmaz kullanılmıştır ve Verne bu eserinde ileride olabilecek icatlara değinilmiştir (VERNE, 2001).

Bir diğer önemli yazar Herbert George Wells'dir. 1895 yılında yazdığı “Zaman Makinası” adlı eserde zamanda bir yolculuk yapılmaktadır. Bir bilim adamı bulduğu icatla sekiz yüz iki bin yedi yüz bir yılına gider. Ve orada gördüklerini arkadaşlarına anlatır. Başta güzel gibi gelir fakat yoksullar ile zenginler arasındaki farkı keskin bir dille anlatır. Bir düzen yoktur. Duygulara ve düşlere yer verilmemektedir. Dış görünüşte de herkes kısa boylu ve oldukça zayıf insanlardır (WELLS, 2017).

Wells'in bu dönemde ki bir diğer eseri ise “Efendi Uyanıyor” isimli eseridir. 1899 yılında yayımlanması ile dönemin en son distopik eseri olma özelliği taşımaktadır. Eserde Graham isimli uykusuzluk çeken birinin iki yüz yıl uyuması anlatılır. O uyurken bankadaki parasını sürekli faiz işler ve uyanınca dünyanın en zengin insanı haline gelmiştir. Böylece hayatı değişir. İki bin yüz yılını anlatan bu eserde teknolojinin yarattığı toplum anlatılmaktadır. Dünya farklı bir şekilde tasvir edilmiştir. Camlı bir alanda doğa olayları ve iklim değişiklikleri ayarlanabilen bir büyük kent gibi anlatılmıştır. Graham uykudayken onun parasını yöneten kurul insanlara karşı korku dolu bir dünya yaratmıştır. Halkın tek isteği Graham'ın onları kurtarmasıdır (WELLS, 2013).

On dokuzuncu yüzyılda toplum ümidini yitirince distopyalar ilerlemiştir. Bu eserler distopik düşüncüyü daha da ileri götürmek için bir yol belirlemiştir. Bundan sonraki zamanda distopyalar kendini ilerletmiş hatta yirminci yıl distopyaların tamamen yayıldığı bir çağ haline gelmiştir.

Özellikle on dokuzuncu yüzyılın sonlarında distopyalar bilim kurguyla resmen birleşmiş hale gelmişlerdir. Bunun nedeni olarak ağırlıklı olarak sosyalizm olarak görülmüştür. Distopya bundan sonraki yaşamında da bilim kurguyla devam etmiştir.

2.1.2. Distopya'nın Yirminci Yüzyıldaki Durumu

Distopyaların dünyasında yirminci yüzyılda değişiklikler olmasına rağmen köklü bir farklılık görülmemiştir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra artık ütopyalar değerini tamamen kaybetmiştir. 1930-1950 yılları arası distopyanın klasik dönemi haline gelmiştir. Bunun nedeni

toplumun yoksulluğu, makinaların çoğalmasından dolayı ortaya çıkan işsizlik, halkın yüksek kesimler tarafından ezilmesi ve dünya savaşının gerçekleşmesidir (KUMAR, 2006, s. 358).

Bu dönemde de distopya yazarları ileriye bakmaya devam ettiler. Geleceğe bakma durumu distopyanın doğasında olan bir durumdur. Bu gelecek her zamanki gibi ütopya gibi aydınlık değil, tamamen karanlık bir gelecektir.

Modern ütopyanın kurucusu Zamyatin olarak görülür. Yevgeny Ivanoviç Zamyatin 1920 yılında çıkardığı “Biz” adlı eseriyle distopyaya adeta yeni bir bakış açısı getirmiştir (AĞKAYA, 2016).

Fakat yirminci yüzyılın ilk distopyası Jack London’a aittir. Demir Ökçe adlı eserde devrim anlatılmaktadır. Sistemde yok olan insanları, tröstlerin insanları nasıl bitirdiğini etkili bir dille anlatmıştır. Burada devrimci bir kişilik çıkararak bu insanları sisteme karşı bir direnişe başlatmaktadır. London eserinde şöyle demektedir: “O zaman, siz, emekçiler ve hepimiz, insanlık tarihinin sayfalarına kara bir leke olarak geçen herhangi bir despotizm kadar amansız ve korkunç bir despotizmin demir ökçesi altında ezileceğiz. Bu despotizme yakışan bir isim olurdu bu, Demir Ökçe” (LONDON, 2012, s. 145). London burada oligarşiye bu ismi vermiştir. Makineleşen bu dünyada hepsinin yok olacağını anlatmaktadır.

17. yüzyıl denilen zaman, matematiğin zamanıydı; 18. Yüzyıl ise, doğa bilimlerinin zamanıydı. 19. yüzyıl ise biyolojinin ve bilginin zamanıydı. Bizim zamanımız yani 20. yüzyıl ise korku ve karanlığın zamanıdır (...) Hem benim çağımın insanları, hem de bugün şirketlere ve üniversitelere girmekte olan bireyler, birnevi hayvanlar, özellikle köpekler gibi yaşadılar ve hala bu şekilde yaşamlarını sürdürüyorlar. Kişilerin karşısında duvar örülmüş bir gelecekle karşı karşıya hayatlarına devam etmesi tabiki ilk defa olmuyor. Buna karşın insanlar, daha önce bu duvarları sözü ve çağrının yardımıyla üatesinden gelirlerdi. Umutlarını doğuran, yeşertebilen farklı değerlere atıfta bulunurlardı. Günümüzde ise (kendilerini yineleyip duranların dışında) artık, hiç kimse konuşmuyor, sesini çıkarmıyor; çünkü, dünya bize uyarıları, öğütleri dilekleri duymayan kör ve sağır güçlerce yönetiliyormuş gibi gözüküyor. Yakın bir geçmişte yaşadığımız yılların sergilediği oyun, içimizde bir şeyi yerle bir etti. Ve bu yıkılan şey de insanlığın bir başka

insanla, insanlığın diliyle konuştuğu takdirde, onca insanca tepkiler yaratabileceğine yönelik o sonrasız güven duygusu (...) Tüm insanların arasında sürüp giden uzun konuşmalar, artık kesilmiş vazidedir. Ve konuşma yoluyla ikna olmayanların insanda ancak korku duygunu uyandırması ve aynı zamanda hissettirmesi son derece doğaldır... (KAFKA, 2017, s. 14-15).

Buradan da görüldüğü üzere yirminci yüzyıl korkunun ve ümitsizliğin dönemidir. Gerek teknolojinin gelişmesiyle güçlenen devlet baskısı, krizler ve savaş bu döneme damgasını vurmuştur.

2.2. Modern Dönem Ütopalarına Karşı Karşı-Ütopya

20. yüzyılda artık tamamen modern anlamda distopyalar yazılmaya başlanmıştır. Totaliter rejimin sonucunda çıkan üç eser distopyayı tam anlamıyla bize gösterebilmektedir. Şu anda da değerini koruyan bu yazarlar ve eserler aşağıdaki gibidir;

- 1.Yevgeny Ivanoviç Zamyatin'in 1920 yılında yayınlanan "Biz",
- 2.Aldous Huxley'in 1932 yılında yayınlanan "Cesur Yeni Dünya",
- 3.George Orwell'in 1947 yılında yayınlanan "1984" eseri.

Kumar bu üç eserle ilgi düşüncelerini şöyle belirtmiştir: "Üç roman da aynı kötümser ruh hâlini paylaşır. Üçünde de isyan girişimlerinin tam başarısızlığı ve geleceğe dair tüm umudun yok oluşu vardır" (KUMAR, 2006, s. 365).

Bu eserlerde fazlasıyla gelişen teknoloji ve bu gelişmelere bağlı olarak yaratılan icatlar, insanların makinalaşması, sadece sistemin bir parçası oldukları için yaşamaları, duygu ve düşüncelerin tamamen yok edilmesi ve totaliter devlet anlayışı son derece etkili bir şekilde kaleme alınmıştır. Orwell ve Huxley Zamyatin'den etkilenip distopik olarak eser vermişlerdir. Ayrıca Orwell'in eseri olan "Hayvan Çiftliği" adlı eseri de distopik bir örnek teşkil edebilmektedir. Burada da totaliter rejim kurulmaya başlanmış, iktidarın yaşayan canlıları nasıl sömürdüğü anlatılmıştır.

2.2.1. Zamyatin ve Karşı-Ütopya

1884-1937 yıllarında hayat süren Zamyatin Rusya'nın Lebedyan'da doğmuştur. Gemi mühendisliği eğitimi aldığı sıralarda Bolşevik Partisi'nde yerini almıştır. Daha sonra

burada farklı fikirlerinden dolayı partililer tarafından hapse atılmıştır ve iki kez sürgüne mahkûm edilmiştir. Ekim 1917’de sürgünü bitince devrime destekleyip bu tarafta yerini almıştır. Yeni oluşan düzeni eleştirmek adına 1920 yılında en önemli distopik eserler arasında yerini alacak olan “Biz” adlı eserini yazmıştır. Rusya’da yayımlanmasına izin verilmemiştir. İlk olarak İngiltere’de (1924) daha sonra da Çekçe dilinde çevrilmiş ve buralarda basılmıştır. 1927 yılında eserin bir kısmı kendi rızası olmadan bazı dergilerde Rusça olarak yayımlanmış, onu büyük baskılar altında bırakmıştır. Bu baskılara ve eleştirilere dayanamayarak Paris’e yerleşip fakir bir şekilde hayatını sürdürmüş ve 1937’de hayatını kaybetmiştir. “Biz” isimli ünlü eseri ancak 1988 senesinde ülkesinde yayımlanmıştır.

Zamyatin bu distopya dünyasını ülkesindeki olaylardan etkilenecek yazmıştır. İleride A. Huxley ve G. Orwell gibi yazarların ortaya çıkıp onu örnek alabileceğini düşünmemiş olabilir fakat Zamyatin gerçekten bu distopik eseriyle distopyaları bilimkurgu ile bağdaştırıp yeni bir çağ başlatmıştır. Devrimin gücünü ve direnişini kendi görüşleriyle belirtmiştir. Eser aynı zamanda gelişen makinalaşmadan ve ilerleyen bilimden esinlenmiştir. Toplumunu sürekli denetleyen ve baskı uygulayan bir düzen söz konusudur.

Zamyatin’in amacı toplumdaki benliğin ortadan kalktığını göstermektir. Eserin ismi bundan dolayı “Biz” dir. Kırdan yaşayan ve kentte yaşayanlar arasındaki savaşlar sonucunda totaliter devlet düzeni kurulmuştur. Bu savaş “İki Yüz Yıl Savaşı”dır. Kır daha çok toprağı ve toprakla ilgilenenleri temsil ederken, kent ise insanların benliğini ortadan kaldırma makinalaşma ile insanların izlendiğini temsil etmektedir (BEZEL, 1984, s. 31). Kenttekiler iki yüzyıl savaşı süresince yeraltından çıkan petrolden gıda üretmeyi başarmışlardır. Dünyanın yüzde yirmisi bu savaştan kurtulabilmiş ve bunun sonucunda “Tek Devlet” ortaya çıkmıştır (ZAMYATİN, 2016, s. 34).

Bu devletin kuruluşu 26.ncı yüzyılda tamamlanmıştır. Burası ismi “Yeşil Duvar” olan bir camla kaplanmıştır. Doğa ve toprakla ilişki tamamen kesilmiştir ve engellenmiştir. Savaş bittiğinden beri hiç kimse buradan dışarı çıkamamıştır. İmkânsız görülmektedir. Bu devlette sadece insanlar vardır, başka hiçbir canlının yaşamamaktadır. Burası yeşil duvarla yani camla kaplı olduğundan hiç kimse doğa olayıyla karşı karşıya kalmamaktadır. Burada yaşanan tek şey teknolojidir. Bu ileri teknolojinin yardımıyla

insanların denetim altında tutulması sağlanmış hem de baskı kurulmuştur (KOÇAK, 2013, s. 109).

Burada kişilerin isimleri yoktur. Çünkü bireycilik yoktur. Kişi yoktur. İnsan arka plandadır. Burada herkesin isimleri yerine numaralar vardır. E-330, D-503 gibi. Kadınların ve erkeklerin farkı ise; erkekler sessiz, kadınlar ise sesli harf numaraları olmasıdır. Herkes aynı düzende ve aynı giysiye giymektedir. Sürekli bir marş çalar ve kimse itiraz etmeden bu marşa uyar. Teknolojinin ilerlediğini gösteren araçlar vardır. Aero adındaki araçlar ile havadan istedikleri yere bu ulaşım aracıyla gidebilmektedirler (ZAMYATİN, 2016, s. 30).

Yeşil Duvar içerisinde olan her şey matematikten yararlanır. Düzen de sayılarla belirtilir. İnsanların sayılarla numaralandırılması da bunun bir göstergesidir. İnsanların isimlerinin olmama sebebi; buradaki matematiksel düzeni göstermek içindir. Eserde ana kahraman yani devrimi başlatacak kişide Tek Devlet adına çalışan bir matematikçidir. İnsanların hiçbirisi bir diğerinden farklı değildir. Herkesin değeri aynıdır. Bir problemde sayılar ne ifade ediyorsa bu düzende insanlar onu ifade etmektedir. Problemin sonuca ulaşması için bir formül gereklidir. Bu formül Tek Devlet'ten başka bir şey değildir. Tek Devlet'te her şeyin çözümü vardır. İnsanların var olma sebebidir. İnsanlar bu sistemin parçasıdır. Tek başına bir şey ifade etmeyen fakat birleşince parça olan insan topluluğu bu düzenin en etkili yapıtaşdır (ZAMYATİN, 2016, s. 31).

Eserin baş karakteri D-503'tür. Bir mühendis, bir matematikçidir. Uzayı ele geçirmek amacıyla yapılan "İntegral" adındaki aracın yapımında görevlidir. Eser D-503'ün günlüğü şeklinde kayıtlarla anlatılmaktadır. Olaylar onun kendi ağzıyla yazılmıştır. İntegral ile uzaya gidip yaşayan varlıklar varsa onları da kendilerine katacaklardır. Varılacak olan mutlak mutluluğu anlatacaklardır. Bu bir görevdir. Eğer bunu kabul etmezlerse zora başvurarak adeta bir sömürü başlayacaktır. Sözlerle ikna edilemezse silahlarla bu boyunduruğu kuracaklardır (ZAMYATİN, 2016, s. 18).

Ve her distopyadaki gibi burada da bir iktidar hakimdir. Bu distopyadaki gücün ismi "Velinimet"tir. Velinimet Tek Devlet'in sahibidir. Bir nevi Tanrı niteliği taşır. Düzenin iyinin ve kötünün neler olduğunu belirler ve açıklar. Hem ülkeyi hem de dini yönetmektedir. Ülkeyi kurduğu gibi aynı zamanda yok edebilecek güçtedir. Numaraların

hepsi Velinimet'e resmen itaat etmektedir. Numaralar bu iktidardan korkmaktadır çünkü buna inanmışlardır. Bu matematiksel toplumda herkes birbiriyle gayet uyumludur.

Velinimet'in o kadar güçlüdür ki düzene karşı çıkanları bir ayin şeklinde idam ettirebilir. Eserde bununla ilgili bir bölümü D-503 şöyle anlatmaktadır:

“Bugün bizler Tanrımıza, Tek Devlet'e bir kurban sunuyoruz, sakın, makul, anlayışlı bir kurban. Tek Devlet için yaptığımız tek ayin bu. İki Yüzyıl Savaşları'nın korkunçluğunu anmak, tümelin tikele, bütünü bireye karşı kazandığı zaferi kutlamak için yapılan bir ayin (ZAMYATİN, 2016, s. 57-58).

Bu düzende “Zaman Tablosu” vardır. Bu tüm numaraların her şeyi aynı anda yapmasına yaramaktadır. Herkesin uyanması, uyuması ve beslenme gibi ihtiyaçları bile birbirlerinden farklı saatlerde olamaz. Bir günde saat on altı-on yedi ve yirmi bir-yirmi iki saatleri arası sistem durmaktadır. Bu saatler “Kişisel Saat”ler'dir (ZAMYATİN, 2016, s. 27).

Fakat D-503 bunu pek doğru karşılamamaktadır. Çünkü kişisel saatlerin denetlenmesi zor bir iştir. Bu saatlerde birey yalnızlaşırsa toplumdan uzaklaşıp hayal kurabilir. Kişi kendini, yaratılışını düşünerek düzeni sorgulamaya bile başlayabilir. Bu durum Tek Devlet için sıkıntı yaratabilecek bir durum olabilir. İleride yaşanacak olan isyanlar da bu Kişisel Saatler 'de gerçekleşecektir (ZAMYATİN, 2016, s. 27).

Rüya görmekte yasaklanmıştır burada. Kişi rüya gördüğünde hastalandığını fark eder. Eğer kişi rüya görürse bu sistem tarafından kontrol altına alınır. Bu hastalıktan kurtarılırlar. Kişilerin rüyaları da gözetlenmeye başlanır (ZAMYATİN, 2016, s. 28).

Toplumda “koruyucular” isimli denetleyiciler vardır. Polis niteliğinde olan bu kişiler toplumu denetlemeden sorumludur. Koruyucuların denetim yapmasının kolaylaşması için tüm evlerin ışıkları açıktır ve içerisi rahatça gözükmemektedir. Perdeler sürekli açık durmaktadır. Numaralar görevlilerden “pembe kupon” adında fişler alırlar. Bu kuponlarla sadece kişisel saat sürelerinde cinsel ilişkiye girebilirler. Sadece bu sırada perdelerin kapatılmasına izin verilmektedir (ZAMYATİN, 2016, s. 28).

Bu distopyada “sevgi” ve “açlık” tamamen kaldırılmıştır. Tek Devlet tüm dünyayı yönetmek amacıyla bu ikisini yasaklamıştır. Açlığı yenmek çok zor olsa da sonunda başarmışlardır. Kent ile kır arasındaki savaş yani İki Yüz Yıl Savaşı sırasında bir şekilde petrolden gıda üretmişler ve açlığı yenebilmişlerdir. Açlık bitince sıra sevginin bitirilmesine gelmiştir. Tek Devlet üç yüz sene öncesinde “Lex Sexualis” diye bir kanun çıkarmıştır. Bu aslında “Cinsellik Yasası”dır. “Her sayının bir diğer sayıyı cinsel bir meta olarak kullanma hakkı vardır”. Kanun yasayı böyle açıklamıştır. Bu yasadan sonra cinselliğin bir önemi kalmamıştır. İsteyen numaralar kiminle birlikte olacağını belirterek bunu bildirirler, bürodan kupon alırlar. Cinsellik sorunu çözülmüş olur. Kıskançlığı da böylece bitirmiş oldular. “Bu sistemin kıskançlığa yer bırakmadığı çok açık; çünkü mutluluk kesrinin paydası sifıra indirildiğinde, kesir muhteşem bir sonsuzluğa dönüşür. Ve böylece, eskiden nice aptal trajedinin kaynağı olan aşkı, tıpkı uyku, yiyecek tüketimi ve dışkı boşaltım gibi organizmanın yararlı ve hoş bir fonksiyonuna dönüştürülmüş olduk” (ZAMYATİN, 2016, s. 34-35).

Tek Devlet’te kişiler istediği gibi çocuk sahibi olamazlar. Cinsellik Yasası herkesin istediği gibi anne, baba olmasına çözüm bulmuştur. Kadınlar çocuk doğurmak için bazı kurallara uymak zorundadır. Eğer kurallara uymaksızın yapılırsa kadına verilecek olan ceza ölümdür. Camla çevrili olan bu dünyada aile kavramı hiç olmamıştır. Kurallara uygun olarak gerçekleştirilen hamilelikten doğan çocuk anneden alınır. Devlet onu büyütür. Tek Devlet onu kurallara uyan biri olan yetiştirir. Eserde O-90 isimli kadın kurallar dışında, baş karakter olan D-503 ile ilişkisinden hamile kalmaktadır. Cezasının ölüm olduğunu bilmektedir. Bunun önüne geçebilmek için bir şekilde buradan kaçmayı başarır. Ormanda çocuğunu doğurmak için çaba sarf edecektir (ZAMYATİN, 2016, s. 36).

Tek Devlet’te bir marş vardır. Bu “Tek Devlet Marşı” çalınmaya başladığı zaman herkes ayağa kalkar ve hep birlikte bu marş söylenmekteydi. Yazar bu marşı “matematiksel bir kompozisyon” olarak tasvir etmiştir. Matematiği bir neden, müziği ise bir sonuç olarak görüyorlardı. Tek Devlet’te müzikometre diye bir araç geliştirilmişti. Bu makine ile yirmi dakika gibi kısa bir sürede bir sonat üretmeye başlamışlardı. Yani saatte üç tane müzik yapıtı çıkarmak artık çok kolaylaşmıştı (ZAMYATİN, 2016, s. 30).

Müzik burada sanat adına yapılmamaktadır. Matematik neden, müzik ise bir sonuç ise müzik burada sadece düzen için gerekliydi. Bu marş herkesi düzene sokmada etkili bir araç olarak görülmekteydi. Bu marş ile düzen bir kez daha kenetlenmektedir. Matematik her şeyde olduğu gibi düzeni sağlamakta da görevliydi. Bir düzen mevcuttu. Her yerde her şeyde matematiksel bir düzen. D-503'ün ülkenin matematikçisi olmasının etkisi büyüktür (ZAMYATİN, 2016, s. 49).

D-503 daha çok küçük yaşlarda irrasyonel sayıları öğrenmiştir. Fakat bu sayıları hiç sevmez, çünkü mantığa uygun değildir. Eksi bir sayısının karekök ifadesi ($\sqrt{-1}$) irrasyoneldir. D-503 hayatı boyunca bunu hiç sevmemiş ondan hep uzaklaşmıştır. Bu sayı eğer gerçekte varsa kendisinin de var olduğunu düşünmekten korkar. Bunu düşünmek istemez, çünkü Tek Devlet'e ve Velinimete sıkı sıkıya bağlıdır. Onlara ihanet etme düşüncesini düşünmez bile. D-503 düzeni sever ve kusur bulamaz. Fakat bu ($\sqrt{-1}$) ifadesi içinde şüphelere neden olur ve bunların önüne geçememektedir. Tek Devlet her şeyi matematiğe uygun olarak hesaplamış fakat bunun farkına varamamıştır. ($\sqrt{-1}$)'i hep atlamıştı. Bu sayı sistemden küçük bir delik açmış ve kimse bunu görmemiştir. D-503 artık sorgulamaya başlar. Kendini koruyuculara şikâyet etmeyi bile düşünmüştür. Ama artık düşünmüştür, kendinden nefret edecek kadar düşünmüştür. Sistemi tüm gerçekliği ile sorgulayacaktır (ZAMYATİN, 2016, s. 51-52).

Sistem bu gerçekliğiyle kendisini yanıltmıştır ve bunu “akıl yoluyla” gerçekleştirmiştir (KOÇAK, 2013, s. 113).

Tek Devlet'te bu iktidara son vermek isteyen bir örgüt bulunmaktadır. “Mephi” adı verilen bu örgütün başında E-330 adında bir kadın vardır. D-503 Velinimet'e ne kadar bağımlı olsa da E-330 ile tanışıp, bir şekilde ona âşık olmaktadır. Bu akıldışı olayı sürekli sorgulayan D-503, bu yaşadıkları düzeni tüm hatlarıyla düşünmektedir. Mephi denen örgütün tek amacı; uzaya gidecek olan aracın kontrolünü sağlamak, onu ele geçirmektir. D-503 bu aracın en önemli çalışanlarından biri olduğu için onu aralarına almak isterler. D-503 ve E-330 “Antik Ev” diye bir yerde buluşurlar. Bu evin içerisinde bazı yerlerde başka bir dünyaya açılan yollar vardır. Yolun sonunda “Yeşil Dünya” vardır. Örgütün elemanları tüm planlarını burada yaparlar. Bu yeşil dünya Tek Devlet'in bilmediği bir yerdir. Burası tamamen kırlık bir alandır. Binaların, teknolojinin dokunamadığı ve en

önemlisi de Velinimet 'in elinin değmediği tek yer bu doğadır. Burada kimse kıyafet giymemekte, herkes çıplaktır. İsteyen herkes çocuk sahibi olabilir. Burası savaşın sonrasında Tek Devlet'in yönetimi altına geçmeyen insanların oluşturduğu bir dünyadır. İnsanların kendi öz benlikleri vardır. Herkes istediği gibi yaşamakta özgürdür (ZAMYATİN, 2016, s. 53-54).

Tek Devlet'te her sene seçim yaşanmaktadır. Harika bir atmosferin yaratıldığı bu özel günün adı "Birlik Günü" dür. Bugünün özelliği Velinimet 'in tekrar seçilmesidir. Birlik Günü eserde şöyle anlatılmaktadır: "yarın, her yıl tekrarlanan ama hep canlı kalan ve sonsuza kadar canlı kalacak olan bir gösteriyi görmeye gideceğim. Uyum, saygıyla yukarı kalkan kollar. Yarın Velinimet 'in seçim günü. Yarın gene Velinimetimizi seçip, mutluluğumuzun değişmez kalesinin anahtarlarını eline vereceğiz" (ZAMYATİN, 2016, s. 141).

Velinimet 'in seçilmesi için kabul eden eller indirildiğinde kabul etmeyenler sorulur. Bu zamana kadar asla kabul etmeyen çıkmamıştır. Ama bu seçimde isyancılar yani Mephi örgütü üyeleri bu sene karşı oy kullanmışlardır. Bu noktada koruyucular tarafından isyancılar yakalanıp, cezalandırılacaklardır. Velinimete karşı oy kullananlar ölmelidir. Burada bir devrim niteliği olarak kendini göstermiştir. Burada yapılacak tek şey bu devrime karşı koymaktır. Bunun tek yolu "düş gücü merkezi" nin alınmasıdır. Bir ameliyat sayesinde bunu kolayca başarabilirler. (ZAMYATİN, 2016, s. 150).

D-503, E-330'a olan sevgisiyle kendi benliğini bulur. Kendisini bir numara gibi görmenin aksine bir birey olduğunu düşünmektedir. D-503 sürekli gittiği bu yolda kendini sorgulamaktadır, fakat E-330 her zaman ona örgütün düşüncelerinden bahsetmektedir. Antik evden Yeşil Dünyaya geçerler. Burada toplanan bir grup "Kahrolsun İntegral" sloganları atılmaktadır. D-503 bu doğa ortamında saygıyla karşılanmaktadır (ZAMYATİN, 2016, s. 155-156).

İsyancılar başarıya ulaşmak üzere olsalar da belli bir zafer elde edememişlerdir. D-503 isyanlardan sonra Velinimet tarafından aranır ve yanına çağırılır. Velinimet ile karşılıklı oturur ve aralarında bir diyalog geçer. "İnsanlar kundaktan bu yana ne için dua eder, neyi düşlerler? Tabii ki birinden mutluluğu öğrenmeyi... ve sonra da ona zincirle bağlanmayı, değil mi? Şimdi biz bunu yapmıyoruz da ne yapıyoruz? Eskilerin Cennet

düşü... Anımsa: Cennettekiler ne tutkuyu ne acımayı ne de sevgiyi bilirler. Orada yalnızca düş güçleri yok edilmiş, kutsanmış insanlar vardır (onlarda zaten bu nedenle kutsanmışlardır). Melekler, Tanrı'nın kulları. Ve şimdi, tam da bu düşer ulaşırken, onu bu ellerimizle kavramışken (elleri kenetlendi; avucunda bir taş olsaydı suyu çıkmıştı bile), geriye kalan tek hedef olarak onu paylaştıırıp sunacakken... tam o anda... sen..." (ZAMYATİN, 2016, s. 207).

D-503 bu andan sonra E-330'u görmek ister. Fakat artık her şey için çok geçtir. D-503 ameliyatla her şeyi unutacaktır. Velinimete tekrar sonsuz bir bağ ile bağlanacak, E'yi unutacaktır. D bu noktadan sonra eski işine geri dönecek ve böyle yaşamaya devam edecektir. Matematiksel düzenin, mutlak mutluluğun kaynağı olduğuna inanarak bir sayı olarak yaşayacaktır.

İsyancılar ölümle cezalandırılınca Gaz Odası'na atılırlar. E-330'da buna mahkûm edilir. Konuşması istenmektedir fakat asla konuşmayı, itiraf etmeyi kabul etmemektedir. Sadece gülümsemektedir. D-503 gaz odasını izler. E-330 ölürken onun gözlerine bakar fakat D-503'ün hafızası silindiği için onu hatırlamaz. Sadece onun güzel bir kadın olduğunu düşünür. Bu olaylar D-503'ün kayıtlarında şöyle belirtilmiştir: "...cam gaz odasına sokuldu. Yüzü bembeyaz oldu; gözleri kara ve iri olduğu için bu onu daha da güzelleştiriyordu. Havayı boşaltmaya başladıklarında, başını geriye attı, gözleri yarı kapalı, dudakları hafif aralıktı. Bu bana her şeyi anımsattı. Koltuğunun kollarını sıkarken bana bakmaya devam ediyordu... gözleri tümenden kapanıncaya kadarda devam etti. Sonra dışarı çıkarıldı, elektrotların yardımıyla derhal ayıltıldı ve tekrar Gaz Odası'ndaki koltuğa oturtuldu. Bu üç kez tekrarlandı ama ağızından bir tek sözcük bile çıkmadı. Bu kadınla beraber içeri getirilenlerin hepsi dürüst olduğunu kanıtladılar" (ZAMYATİN, 2016, s. 224)

D-503 tüm bu olanlardan sonra gelecek için umutludur. Davanın ve Velinimetin izinde ve kazanacaklarından emin olmanın mutluluğu içerisinde.

Zamyatin'in kaleme aldığı eserde çalışma, teknolojinin son harikası denilen "Zaman Tablosu" adı verilen bir cihaz tarafından planlanmaktadır. Numaraların gün içerisinde yapacağı çalışma adı altında yapacağı eylem, iş akdinden önce belirlenmektedir. Zaman tablosu kişilerin hayatının her yerinde, onları uyarıcı rolde kullanılmaktadır. Bu makine

sayesinde numaraların çalışma hayatı (bu çalışma belli bir yöneten tarafından verilmiş, buna bağlı olarak mecbur bırakılarak yapılan bir çalışma) düzenlenmektedir. Herkes aynı anda uyanmakta, aynı anda işe başlamakta ve aynı anda beslenmektedir. Böylece kimsenin farklı bir iş yapmasına imkân verilmemektedir.

Eserin tamamında çalışma alanı denilebilecek alanlar sadece bilim ve teknoloji yönünden yapılabilecek işlerdir. Teknolojik gelişme sayesinde “İntegral” adı verilen bir uzay aracı yapılmakta ve bununla birlikte tüm evren ele geçirilecek, başka bir ifadeyle istila edilecektir. Bu bilim ve teknolojik gelişme aracılığıyla istenilen tüm makineler üretilmektedir. Makineler sayesinde toplumsal yaşam hayatın her kademesini oldukça kolaylaştırılmaktadır. Bu bilimsel buluşlar kişileri de tutsaklığa sürüklemektedir. Çünkü iktidar düşleri yasaklayan icatlar üretmektedir. Zira insanlar düşünme gibi eylem gerçekleştirirse burada suç işlemiş olmaktadır.

Numaralar bir bütün halinde hareket eden ve emirlere itaat etmekle yükümlü varlıklardır. Olası bir emre itaatsizlikte otoriter devletin var olan harika tasarlanmış matematiksel düzeni aksayacaktır veya düzen parçalanacaktır. Bu düzen bilim olarak matematikten yararlanmış, tamamen kusursuzlaştırılmış, iktidarın lehine olan her türlü imkanlar verilmiş olan harika bir düzen olarak görülmektedir. Bu düzen ile devletin temelleri sağlamlaştırılmış ve baskıcı toplum anlayışı rayına girmiş, bununla beraber devletin devamlılığı sağlanabilmektedir. Bu devamlılık ile uzay ele geçirilecek ve sonunda hedef edilen tüm evren devletin otoritesinin altına girecektir.

Numaraların çalışma amacı sadece üretmektir. Buradaki üretim hayatın devamı için değil, devletin devamını amaçlamaktadır. Devletin devamı bir anlamda iktidarın devamı demektir. Kişiler çalışarak iktidar güçlenir ve düzen gerçekleşir.

Teknolojinin gelişmesi özellikle burada yaşamını sürdürmekte güçlük çeken canlıların hayatını her yönden negatif olarak etkilemiştir. Kişilerin birey olma özelliğini kaybettirmiştir. Kişilerin isimlerinin olmaması ve bunun yerine numaralandırılması kişiliğin kaybolmasının en önemli kanıtıdır. Kişilik veya kimlik ortadan kalktığı için herkes “Biz” konumundadır.

Numaralar doğduğu andan ölüm anına dek sürekli olarak gözetim altındadır. Bu gözetim izleme yöntemi altında, aslında kişiyi takip etme amacıyla yapılan baskıcı bir eylemdir. Kişinin kontrol edilmesi günümüzde de anlaşılacağı üzere özel yaşam diye bir kavramı yok edebilmekte, aynı zamanda kişinin sürekli izlendiğini bilerek korkudan

yoksun olma özeliğine bir tehdit niteliği taşımaktadır. Soluk alırken bile tedirginlik verebilecek ve bunu yapmakta olan izleme eylemi kişinin asla rahat bir konumda olmasına izin vermemektedir. Çalışırken bir hata yapılmaması için, özel yaşam denilebilecek zamanlarda ise düşünme gibi bir yanlış yapılmaması suretiyle izlenmektedirler. Bunun dışında herkes aynı tip evlerde yaşamaktadır. Bu evler de fevkalade bir düzen içerisinde kurulmuş ve saydam yapıda inşa edilmiş tekdüze yapılarıdır. Devlet hiçbir şekilde kurallara aykırı bir hareket olmaması için bu izlemeyi evlerin görünmesi ile sürdürmektedir. Bunun sonucunda özel yaşam diye bir kavram yoktur. Özel yaşam olmadığından, onun sonucu olan gizliliğinde bir önemi kalmamıştır. Eserde özel yaşam olmadığı gibi özel mülkiyette yoktur. Numaralar hiçbir şeye sahip olamayan, çünkü buna hak bulacak ehliyeteye sahip olamayan küçük varlıklar olarak görülmektedir. Hiçbir şekilde söz sahibi olamazlar. Emredilen her türlü uyarıya, söze uyarlar.

Her şey matematiksel olarak ifade edildiği için düşüncelerde farklı bir anlam ifade etmektedir. Yani fikirler matematikleştirilmiştir. Kelimeler bir anlam ifade etmemekte, sadece bir harflerden oluşan bir alet gibi görülmektedir. Kişiler böylece kelimeleri yorumlama gücünü yitirmişlerdir. Akıl kendisini dönüştürerek bir araç haline getirmiştir.

Aklın körleşmesinin yanında benliğin kaybolması, kişilerin toplumda sadece bir amaca yönelik çalıştırılması ve bununla beraber izlenilmesi kişileri toplumdan soyutlanıp başka bir varlığa dönüşmesine yol açmıştır.

Kişiler aynı zamanda Marx'ın yabancılaşma kuramına dahil edilmektedirler. Bu kuramda çalışma özürü bir zamandır. Kişi çalıştığı iş ile yabancılaşmaktadır. Kişinin kendisinin ürettiği varlıklar, onu üretenlerden bağımsız bir durumda şekillenirler. Bunun sonucunda kişi emeğinin sonucunda ürettiği nesneyle yabancılaşır. Tam bu sırada kişi emeğin onu tükettiği ölçüde nesnel olarak güç kazanmış olur. Eserde numaralar üretimi sağlamaktadır. Fakat tüm ürettikleri onlardan bağımsızlaşır. Ürün üretilince devlete ait olur ve sarf edilmiş olan emeğin bir önemi kalmaz. Eserde hem yabancılaşma hem de nesneleşme aynı anda işlenmiştir.

O halde eserdeki çalışma; insanları yaşamdan, vakitten ve hatta kişiliğinden uzaklaştırdığı takdirde “özgürleştirecek”tir.

2.2.2. Huxley ve Karşı-Ütopya

Aldous Leonard Huxley 1894 yılında İngiltere’de doğmuştur. Ailesi İngiltere’nin tanınmış ve soylu ailelerinden birisidir. Dedesi ve kardeşi ünlü bir biyologdur. Dedesi özellikle Darwin’in savunucusu “Thomas Henry Huxley”dir. Annesi ünlü yazar Matthew Arnold ’un yeğenidir. Huxley’in babası Cornhill bir derginin başkanlığını yapmaktadır. Huxley’in halası da yazar Humphrey Ward’dır. Tüm bu aile ilişkilerinden hareketle Aldous Huxley’in bilim ve edebiyat alanında ilerleyişi kolayca anlaşılabilir. (DÜZGÜN, 2001, s. 31).

Huxley hayatını şekillendirecek olan ilk eğitimini ve hayatı boyunca göreceği saygıyı ailesinden almıştır. Daha sonra ülkenin ünlü okullarından biri olan Eton’da eğitim almıştır. Huxley’in annesinin ölümünün ardından kör olması ve ailesiyle tüm ilişkilerinin kesilmesi yaşadığı talihsizliklerden bazılarıdır. Bu göz hastalığı çok sevdiği tıp hayatına engel olmuştur. Tıp eğitimini bırakan Huxley rahatsızlığı geçince Oxford’a girmeyi başarmıştır. Burada İngiliz Edebiyatı’na başlamış ve yüksek dereceyle bitirmiştir.

Huxley 1920 yılında edebi alanda eserler vermiş fakat çok başarılı olamamıştır. Brave New World adlı eseri ile hayatı adeta değişmiştir. 1932 yılında yazdığı bu eser onu dünyaca ünlü bir yazar haline getirmiştir. Bu eseri yazarken Henry Ford’dan etkilenmiştir. Zaman bile Ford’dan sonra 632 yılında geçmektedir. Huxley 1963 yılında kanserden dolayı hayatını kaybetmiştir.

Huxley Cesur Yeni Dünya ile distopya dünyasının en ünlü isimlerinden biri olarak görülmektedir. George Orwell’in hocalığını yapan Huxley eserinde teknolojinin ağırlığını etkili bir şekilde göstermiştir. Teknoloji ve bilim geliştirilerek birçok şeyi sonlandırmıştır. Özgürlük, bireysellik, insanlık, aşk, sevgi, doğa, toprak gibi birçok duygu ve varlık yok edilmiştir.

Huxley savaşın ve despot yönetimin var olduğu dönemde yaşadığı için bu eseri yazmıştır. Bunlardan etkilenerek eserine yön vermiştir. Cesur Yeni Dünya iktidara da bir eleştiri niteliği taşımaktadır. Ülkesini ve dünyadaki olayları tam anlamıyla bir düşünür olarak izlemiş ve eserinde kullanmıştır. Bu gözlemlerinden dolayı eserde bulunduğu çevre büyük oranda etkili olmuştur (KAYHAN, 2018, s. 162).

Cesur Yeni Dünya’da bir devlet vardır. Bütün dünyaya hâkim olan bu devletin adı “Dünya Devleti” dir. Dünya on parçaya bölünmüş şekildedir. Bu on parça Dünya Devleti tarafından yönetilmektedir. Parçaların her birinde yönetici vardır. Devamlılık böyle sağlanmaktadır. Eserde geçen mekân Londra’dır. Londra’nın bağlı olduğu bölgenin yöneticisi ve denetleyicisi Mustafa Mond’dur (HUXLEY, 2018).

Devletin simgesi “Cemaat, özdeşlik ve istikrar”dır. Bu aynı zamanda ülkenin sloganı ve temel yasasıdır. Ülkede bir kişi doğunca ona her an müdahale uygulanabilmektedir. Çünkü burada insanlar doğal bir halde doğmamaktadır. İnsanlar kuluçkada yetiştirilmektedir. Özel bir teknik ile bir yumurtadan doksan altı tane insan üretilebilmektedir. Bunların hepsi ikiz ve dolayısıyla hepsi aynı özellikte kişilerdir. Bu özel yöntem “Bokanovski İşlemi”dir. Ülkede tek bir yumurtadan doksan altı embriyo çıksa da bu sayının daha fazla artırılması istenmektedir. Bunun amacı; aynı tip insanların artmasıdır. Aynı tip insanlar arttıkça devamlılık sağlanacak ve Dünya Devleti süreklilik kazanacaktır. Bu işlem aynı bir makine gibi işlemektedir. Bir bandın üzerinde deney tüpleri bir kutuya koyup başka bir bölüme gönderilir. Bu tüplere sekiz dakika boyunca X ışını verilir. Ölenler ayrıldığında kalanlar ikiye, dörde ve sekize bölünmektedir. Bölünenler tomurcuklanma yaşayıp, kuluçka makinasına atılmaktadır. Daha sonra soğutularak alkole bırakılmaktadır. Böylece bir yumurtadan en az sekiz, en fazla doksan altı adet embriyo elde edilebilmektedir. Bokanovski işlemi toplumsal istikrarı sağlamak için muhteşem bir eserdir. Eserde “Toplumsal istikrarın en önemli araçlarından biri” ifadesi ile de makineye duyulan hayranlık vurgulanmıştır (HUXLEY, 2018, s. 34).

İnsanlar bir seri üretim halinde yaratılmaktadır. Yürüyen bantlar, ışınlar ve yapılan işlemler hepsi birer teknolojinin ürünüdür. Distopyaların en önemli özelliği olan teknoloji burada kendini fazlasıyla öne çıkarıp insan bile üretebilmektedir. Tek bir devletin varlığı ve tek bir iktidar devamlılığını sağlamak için herkesi aynı tipte ve aynı özelliklerde yaratabilmektedir. Kendisine inanacak, tapacak olan bu kişilikleri kendi özel yöntemleri sayesinde eşsiz bir buluş ile hayata sürmüşlerdir.

Bebekler şişeler içerisinde büyütülmektedir. Belli bir oranda sosyalleştikten sonra şişesinden alınmaktadır. Burada bebeğin ne olacağı ne iş yapacağı belirlenir. Dünya Devleti sınıflı bir sisteme sahiptir. Yani toplum sınıflara ayrılmıştır. Bunlar küçükten

büyüğe olarak sırayla “epsilon”, “gama”, “beta” ve “alfa”dır. Epsilon sınıfı en alt kademedir. Genelde köleler ve hizmet edenlerdir. Gama sınıfı işçilerden oluşur. Beta grubu memurlar kısmıdır. Ve son olarak alfa grubu yönetenler takımıdır. Betalar alfaya ya da epsilonlar gamaya dönüşemezler. Başka bir sınıftan bir diğer sınıfa geçiş imkânı yoktur. Sınıfı belirlenince ölene dek o sınıfta kalınmaktadır. Her sınıf kendi işini yapmaktadır. Bu sınıf sistemi devamlılığın sağlanması için zorunludur. Epsilonlar günde en fazla yedi buçuk saat iş yaparlar. Onlara boş zaman verilmemektedir. Daha önce boş vakit verildiğinde düzen içerisinde bir takım huzursuzluk yaşanmıştır. Bu huzursuzluğun yaşanmaması için günde yedi buçuk saat çalıştırılırlar ve bundan başka zaman verilmemektedir (HUXLEY, 2018, s. 34-35).

Embriyoların gelecekte yaşayacakları hayatı başka bir odada şartlanmaktadır. Bu özel odanın adı “Yeni Pavlov Şartlandırma Odası’dır”. Bu odalarda embriyoların duyguları belirlenmektedir. Bu iş ile “duygu mühendisleri” ilgilenir. Bu işin asıl amacı çocukların toplumdaki hayatlarını sevmesini sağlamaktır. Embriyoların doğup ölene dek yaşayacakları süre içinde hoşlanacağı ve sevmeyeceği tüm her türlü olgu burada öğretilir. Örneğin çocuğa bir çiçek verilir. Çiçek verilince aynı anda elektrik verilir. Çocuk bundan korkar ve çiçeği sevmemeye başlar. Başka bir çocuğa kitap gösterilir. Kitap verilince çocuğun kulağına yüksek ses verilir. Çocuk kitabı bir daha görürse aynı ses geleceğinden korktuğu için kitaptan nefret etmeye başlar. Böylece çocukların sevmeyecekleri şeyler öğretilmiş olur. Burada bulunan embriyolar çiçeklere yani kır hayatına ve kitaplara düşman bir halde büyürler (HUXLEY, 2018, s. 45).

Çocuklar uyurken onlara eğitim verilmekteydi. Çocukların kulaklarına yerleştirilen bir cihazda sürekli ders anlatılıyordu. Bu sadece uyurken yapılmaktaydı. Çünkü bu hipnopedya yöntemi idi. Bir rivayete göre uyurken dinlenen şeyler zihinde yer ediyor ve öğreniliyordu. Bu verilen dersler Dünya Devleti’nin istediği derslerdi. Eserde bu kısım şöyle anlatılıyordu. “Sonunda çocuğun zihni bu öğretilere dönüşene dek ve bu öğretilerin toplamı çocuğun zihnini oluşturana dek... Yargılayan, arzulayan ve karar veren zihin bu öğretilerden oluşacak. Ama bütün bu öğretiler bizim öğretilerimizdir!” (HUXLEY, 2018, s. 53).

Eserin ana kahramanı Bernard Marx'dır. Duygu mühendisliği yapmaktadır. Sınıfı alfadır fakat fiziksel özelliğinden dolayı gamaya benzemektedir. Bernard'ın tek dostu Duygu Mühendisliği Üniversitesi'nde hocalık yapan Helmholtz Watson'dur (HUXLEY, 2018, s. 74).

Cesur Yeni Dünya'da mekân Dünya Devleti'dir. Burası Dokuz Yıl Savaşları bitiminde kurulmuş bir devlettir. Zaman ise Ford'dan sonra (F.S) 632 senesidir. Zaman Ford'un doğumundan başlar. Çünkü Henry Ford yenileşmenin ve teknolojik ilerlemenin sembolüdür. Ford'dan öncesi (F.Ö) de vardır. Fakat zaman silinmiş ve unutturulmuştur. Tarih bir daha açılmamak üzere kapatılmıştır. Çünkü geçmişi olmayan insanları kontrol etmek daha kolaydır. Bundan dolayı geçmiş unutturulmak için kitaplar başta olmak üzere tüm kayıtlar siliniştir. Takvim Ford'dan Sonra'dan ibarettir (HUXLEY, 2018, s. 75-76).

Dünya Devleti'nde din yoktur. Bunun yerine Dayanışma Ayinleri yapılır. Toplumdaki kişiler Ford için yüksek sesle şarkılar söylemektedir. Dans edip kendilerinden geçmekteledir. Bu şarkının kısa bir bölümü şöyledir:

“Ford'um, on ikiyiz biz; bizi bir eyle,

Sosyal Nehir'deki damlalar misali,

Ah, güç ver bize koşalım birlikte

Parlak Dört-tekerin gibi çevikçe.

Gel, Yüce Varlık, Sosyal Dost,

On ikiyi silip bir eyleyen...” (HUXLEY, 2018, s. 97-98).

Toplumda T harfi kutsaldır. Bu kutsallık T modeli'nden gelir. Çünkü bu modelin sahibi Ford'dur. Ayinlerde de bu yüzden T harfi çıkarılır ve ayin böyle başlar.

Toplumda “soma” adında bir tablet vardır. Kişiler bu tableti içerek resmen hayali bir dünyaya dalarlar. Düşünme yetilerini kaybederler. Her şeyi unuturlar ve hatırlamazlar. Mutlu olurlar. Soma ile kişiler istedikleri zaman rahatlayabilirler. Fakat epsilon ve gama sınıfı somayı belirli ölçüde alabilmektedir. Alfa ve beta sınıfı için tamamen serbesttir ve her zaman alınmasında bir kusur bulunmamaktadır.

Dünya Devleti'nde insanlar yaşlanmanın çaresini bulmuşlardır. “Onları hastalıklardan koruyoruz. İç salgılarını yapay olarak dengeleyip gençlik seviyesinde tutuyoruz. Magnezyum- kalsiyum oranlarının, otuz yaşlarındaki seviyenin altına düşmesini engelliyoruz. Genç kan nakli yapıyoruz. Metabolizmalarını sürekli canlı tutuyoruz. Gençlik neredeyse hiç bozulmadan altmışa kadar sürüyor” (HUXLEY, 2018, s. 123).

Burada değişimler iyi değildir. İktidar değişime karşıdır. Çünkü herhangi bir alanda herhangi bir değişimle iktidarın sürekliliği aksayabilir. Bunlara bilimde dahildir. Tüm bilimsel olaylar bile gözetim altındadır. Çünkü bilim ile bulunan her türlü icat yok edebilme özelliğine sahiptir. Bu yüzden bazen bilim karşıt görüş olarak görülmektedir. Burada aile kavramı yoktur. Bu kavram onlara fazla ilkel ve iğrenç görünmektedir. Böylece cinsellikte özgür kılınmıştır. İsteyen kişiler birbirleriyle kimseden herhangi bir izin almadan ilişki yaşayabilir. Bunu sadece nefis köreltmek amacıyla yaparlar. Çünkü birbirlerine karşı aşk ya da sevgi hissetmezler. İnsanlar şişelerden çıkarılırken cinsellik eğitimi almışlardır. Buna istinaden ülkede bir yasa vardır. “Herkes herkese aittir” (HUXLEY, 2018, s. 66).

Eserde “Ayrı Dünya” adında bir yer bulunmaktadır. Burada yaşayan herkes siyahidir. Sadece yerlilerin yaşadığı bu dünya tamamen ilkeldir. Dünya Devleti'nin tamamen tersi niteliğindedir. “Malpais” adındaki bu yer teknolojinin olmadığı, insanları yaşlandırdığı ve en önemlisi anne-baba kavramlarının olduğu bir topluluktur. Çocuklar anne tarafından doğurular, emzirilir ve büyütülürdü. Herkesin tek eşi bulunmaktadır. Uygarlık buraya hiç uğramamıştır. Lenina Bernard ile gezmek istediği için tatil yapmak ister ve vahşi doğaya gitmek ister. Fakat daha giderlerken Bernard sorgulamaya başladığı için İzlanda'ya sürüldüğünü öğrenmiştir (HUXLEY, 2018, s. 113-114).

Bernard ile Lenina'nın yanına oraya ait olan fakat buralı gibi görünmeyen biri yaklaşır selam verir. O siyahilerin aksine beyaz tenli birisidir. Burada yetişmiş fakat azda olsa İngilizce bilmekteydi. Beyaz tenli vahşi kendinden ve ailesinden bahseder. Annesinin adının Linda olduğunu ve onunda eskiden Bernard ile Lenina gibi Dünya Devleti'nden geldiğini anlatır. Annesi buraya tatil amacıyla gelmiş ve kaybolmuştur. Beyaz vahşi babasının isminin Tomakin olduğunu söyleyince Bernard o kişinin müdürü olduğunu anlar. Onunda buraya gelip kız arkadaşını kaybettiğini bilmektedir. O bahsettiği kızın

Linda olduğunu anlar. Beyaz vahşi kendini John olarak tanıtır. Ve aslında müdür Thomas'ın oğludur. Fakat bunu bu zamana kadar bilmemektedir (HUXLEY, 2018, s. 128-130).

Linda ise eskiden yaşadığı dünyadan birilerini görmek için çok sevinmektedir. Linda Dünya Devleti'ndeyken döllemeden görevli bir beta'dır. Buraya nasıl geldiğini, nasıl yaşadığını ve çocuk doğurmanın zorluklarını anlatmıştır. Eski yaşadığı yeri özlemekte ve hatırlamaktadır. John'a sürekli Londra'yı anlatıp İngilizce öğretmiştir. Soma almadan yaşamamanın zorluklarını dile getiren Linda burada çok dışlanmaktadır. Büyük bir uygarlıktan ilkel yaşamda yaşamak çok zordur (HUXLEY, 2018, s. 131-133).

Bernard John'un dışlandığı görmüştür. Onu Londra'ya götürmeyi teklif eder. John ise buna çok sevinir. Ve kitabın ismi olan o sözcükler söylenir. "Hey Cesur Yeni Dünya" (HUXLEY, 2018, s. 148)

Bernard Linda ve John'u Londra'ya götürmek için Mustafa Mond'dan izin almıştır. O beyaz vahşiyi bilim için kullanacağını anlatmıştır. Fakat asıl amacı müdürden intikam almaktır. Çünkü İzlanda'ya gitmek istememektedir. Londra'ya gelince hemen müdürün yanına gider. Müdür gördükleri karşısında şaşırır. Linda müdürle karşılaşınca müdür hemen istifa eder. Çünkü bu karşılaştığı şeyler düzen içerisinde büyük ayıptır (HUXLEY, 2018, s. 158-159).

Lenina bu acı tatilinden sonra sürekli soma almaktadır. Bernard ise toplumda büyük bir saygınlık kazanmıştır. Çünkü yanında ilkel bir vahşi vardır ve bu toplumdakilerin dikkatini çekmektedir. Herkes vahşiyi bir kez bile görmek için Bernard'a gelir ve izin alırlar. Hatta Bernard vahşi sayesinde eve gelen kadınlarla beraber olabilmektedir.

Bernard John'u ilkel yaşamdan kurtarıp uygarlığı görmesini istediği için ona etrafı gösterir. Bunların hepsi hakkında Mond'a da bilgi verir. John yüksek okulu ve uykuda eğitimi görür. Fakat tüm bu teknoloji ona saçma gelmektedir. Bernard sürekli saygı kazanmak ve toplumda değerini arttırmak için herkesi evine çağırır. Onlarda John'u görmek için gelirler. Bir gün İlahi evi şarkıcısı geldiğinde John onların yanına gitmez. Böylece Bernard toplumdaki tüm saygısını kaybetmiş olur. Bernard ise ona sinirlenip John'a kızmaktadır. Bu konu hakkında Helmholtz' a danışır. Bu sırada Helmholtz işinden

atılacaktır, çünkü kendi yazdığı şiirleri çocuklara ezberletmiştir. İnsanların kendisinin yazdığı düşünceleri başkalarına anlatması iktidar tarafından yasaklanmıştır. Fakat Helmholtz bunun için pişman değildir. Çünkü artık daha fazla şey yazabileceğini belirtir (HUXLEY, 2018, s. 170).

Bernard yaşadığı bu tatsız olaydan sonra somalarını arttırır. Bernard bu haldeyken Helmholtz ile Vahşi çok yakın bir arkadaşlık kurarlar. John'un Linda'dan aldığı edebiyat eğitimi Helmholtz'u çok şaşırtır ve sürekli edebiyat hakkında konuşurlarken Bernard onlardan nefret etmektedir. Bu olaylar sırasında vahşi'nin Lenina'ya olan hayranlığı aşka dönüşmüştür (HUXLEY, 2018, s. 171-172).

Lenina'nın vahşiden hoşlanmaması için hiçbir neden yoktur. Herkes için olduğundan dolayı Lenina vahşi ile beraber olmak istemektedir. Fakat John'un ilkel yaşamında evlilik vardır ve evlenmeden böyle ilişkiler yaşamayacağını belirtir. Lenina John'un evine gidince bile John onu evine geri gönderir. Bu olaylar sırasında vahşi, Linda'nın ölmek üzere olduğunu öğrenir ve bunun üzerine hemen hastaneye gitmektedir (HUXLEY, 2018, s. 198-199).

John "Park Caddesi'ndeki" hastaneye varır. Burası "Ölecek Hastalar Hastanesi'dir." Vahşi oraya taksikopterle gider. Linda on yedinci katta seksen birinci koğuşta yatırılmaktaydı. Bu koğuş "Hızlı İlerleyen İhtiyarlık Koğuşuydu". Linda ölmek üzere yatıyordu fakat ilkel yaşamda yatağında değil, teknoloji arasında ölüyordu. Hastane tamamen teknolojik bir şekildedeydi. Hastalara sürekli televizyon izletilmekteydi. Odada sürekli bir parfüm vardı. John Linda'nın oğlu olduğunu söyleyince herkes şaşırmıştır. Çünkü ilk defa birisinin çocuğu olduğunu görürler. John Linda'yı görünce onun elini tutar. Bu sırada sekiz yaşındaki çocuklar hastaneyi gezmektedir. Bu eğitimin bir parçası olduğu için buraları ziyaret ediyorlardı. Çocuklar Linda'yı görünce çok şaşırlar. İlk defa şişman ve bu kadar yaşlı birisini görmekteledir. O anda bu acıyla sinirlenen John çocuklara bağırır, onları uzaklaştırmaya çalışır. Çocukların şartlandırılması bozulmaması için hemşire müdahale eder. Burada olmalarının sebebi ölüme şartlandırılmalarıdır. Bu onlar için bir derstir. Ölümü öğrenirler. Linda bu sırada hayatını kaybetmiştir. John orada ağlarken onu görenler çok şaşırlar. İlk defa ağlayan birisini görmüşlerdir. Daha önce kimsenin annesi ölmemiştir. Çünkü belli bir anneleri yoktur. Kimse gözyaşı dökmemiştir.

Hayatını kaybeden kişiler sadece sistemin bir parçasıdır. Dünya Devleti'nde sadece birisidir (HUXLEY, 2018, s. 200-206).

Hastaneden çıkan John karşısında büyük bir kalabalık görür. Burada delta sınıfı devlet tarafından günlük somalarını almaktadı. Bu gören John çılgına döner. Ve bağırmağa başlar. Bu aldıkları tabletin zehir olduğunu söyler. Ruhlarının kirletildiği yönünde bağırır. John Linda'nın kötü yaşamını hatırlamış ve insanların özgür yaşaması gerektiğini düşünmüştür. Soma istasyonunda çalışan kişi Bernard'a durumu haber verince Bernard ve Helmholtz hemen oraya gelirler. Delta sınıfı vahşiye sinirlenmiş ve vahşiye saldırıyorlardı. O ise onlara yumruk atarak karşılık veriyordu. Helmholtz vahşiye yardım etmek için kalabalığın arasına girmiş ancak Bernard hiçbir şey yapmamıştır. Bu sırada polisler olay yerine gelmiş havaya soma buharı atarak ortalığı sakinleştirmeye çalışmışlardır. Kalabalığı dağıtma amacıyla birde "Sentetik Müzik Kutusu" kurmuşlardır. Buradan gayet kibar bir ses şöyle diyordu: "Dostlarım, dostlarım. Bütün bunların anlamı nedir? Niye hep birlikte iyi ve mutlu olamıyorsunuz? Huzur içinde, barış içinde. Hepinizin mutlu olmasını isterim. Lütfen iyi olun. Hoşça kalın benim sevgili dostlarım. Ford sizinle olsun" (HUXLEY, 2018, s. 215).

Kalabalık ses ve soma buharı sayesinde tamamen etkisiz hale gelmiştir. Tüm deltalar sakinleşmiş ve dağılmıştı. Bu sırada polis vahşiyi götüreceğini söylemiştir. Polis Helmholtz ve Bernard'ı da götürür.

John, Helmholtz ve Bernard denetçinin odasına alınır. Bu bölgenin denetçisi olan Mustafa Mond bu üç kişiyle konuşmaktadır. Mond vahşinin bu yaşadıklarına şaşırır ve "Demek uygarlıktan hoşlanmadınız, Bay Vahşi" der ve bu cümlesine "Hayır" yanıtı alır (HUXLEY, 2018, s. 218).

Mond bu sırada Shakespeare'den bir söz söyler: "Bazen bir çalgı mırıldanır kulaklarımda, bazen de insan sesleri". John daha önce Shakespeare okuduğu için bunları anımsar ve şaşırır. Çünkü burada kitaplar yasaktır ve kimsenin kitap okuyamadığını bilmektedir. Mond bunların yasak olduğunu fakat onun yasa koyduğu için yasaları çiğneyebileceğini anlatır. Mond nadir de olsa kitap okumaktadır. Kitapların yasaklanmasının sebebinin eski olmasını söyler. İnsanlar eskiyi bilmemelidir. Ve eski seçilmemelidir. İstikrar için makinalar ve bilim yeterlidir. Kitaplar istikrar sağlamaz.

Vahşi, Mond ile uzun bir tartışmaya girer. Herkesin alfa olmasını önerir. Mond ise bunun denendiğini söyler. F.S 473 yılında Kıbrıs tamamen boşaltılmış ve oraya yirmi iki bin alfa yerleştirilmiş. Tüm alfalar yüksek mevkii istemekte ve herkes birbirini ezmek istemiştir. Bu yüzden alt sınıflar dahil olmak üzere, tüm toplumsal sınıf yapısı böyle bir şekilde yer bulmuştur (HUXLEY, 2018, s. 217-220).

Mond bu konuşma sırasında Helmholtz ve Bernard'ın adaya gönderileceğini söyler. Bunu duyan Bernard gitmemek için yalvarır. Üzüntü duymak yasak olduğu için Mond onu soma buharı almaya gönderir. Mond onun çok şanslı olduğunu ve burada cemaat hayatına aykırı düşen birçok kişinin olduğunu söyler. Bireyselliği seçmiş olacaktır. Mond'da eskiden fizikçidir ve bilimle uğraşmış birisi olduğunu anlatınca Helmholtz ve vahşi çok şaşırır. O da bir adaya gönderilecekken son anda vazgeçirilmiştir. Ona ya bilimle uğraşmasını ya da bilimden kopararak denetçi olması söylenince denetçiliği seçmiştir (HUXLEY, 2018, s. 226).

Mond bu noktaya kadar bilimle gelindiğini anlatır. Fakat bilim daha çok yenilik olduğu için çok kısıtlı bir kapsam konulmuştur. Helmholtz'da odadan çıkarılınca Mond ile John yalnız kalmışlardır. Mond tüm bu yaşam için dinden de vazgeçtiğini söyler. Fakat aslında Tanrı'nın varlığını bilmektedir. Mond vahşiye denek olarak kalmasının gerektiğini söyler. Vahşi bunu reddeder. Uygarlık, makinalar, şartlandırılma ve dinsiz bir yaşam ona saçma ve korkunç görünmektedir. Çok kez hayalini kurduğu Londra'dan gitmeye karar verir (HUXLEY, 2018, s. 235).

Sonunda vahşi Puttenham ve Elstead bölgesinde ıssız bir yer bulmuştur. Eski bir fenerin etrafına yerleşmiştir. Buraya gelirken kendine yetecek kadar yiyecek, ip, kibrit gibi malzeme almıştır. Burası kendi dünyasıydı ve tek başındaydı. Burada günahlarından arınıyor ve rahat bir yaşam sürüyordu. Tesadüf eseri oradan geçen kamyoncular onu görünce hemen medyaya haber vermiştir. Medyadan kişiler sık sık vahşinin yanına gelip sorular sormaktadır o da onları sürekli kovmaktadır. Vahşi üç gün boyunca gizlice gözetlenmiştir. Her yere kameralar konmuş ve kablolar döşenmiştir. Vahşi Linda'yı ve Lenina'yı hatırlayınca sinir krizi geçirmiştir ve her yere saldırmıştır. Kendine defalarca kırbaç vurmuştur. Onun her hareketi kayıt altındadır ve bu görüntüler film yapılır. Bu film çok fazla ilgi görür. Alışılmadık birisi alışılmadık bir yaşamda değişik hareketler

yapınca insanlar onu merakla izlemişlerdir. Filmi izleyen herkes vahşiyi yakından görmek için gelirler. Buraya gelen topluluk burada yüksek sesle ayin yaparlar. Vahşi onlara mızrak ve ok fırlatır. Topluluk ona bağırılmaktadır. “Aferin vahşi, yaşasın vahşi. Kırbaç, kırbaç, kırbaç!” (HUXLEY, 2018, s. 251).

Vahşi çok sinirlenmiş ve kırbacını insanlara doğru savurmuştur. Vahşi artık kırbacı kendine vuruyor, acı çektiriyordu. İstediklerini gören insanlar oradan gidince John son kez uykudan uyanmıştır. Bu zamana kadar yaşadığı hayatı hatırlar ve dün yaşananlar onu çok üzmüştür. İlkel yaşamı seçse de uygarlık onun peşini bırakmayacaktır. John her şeyden kurtulmak için son çare olarak intihar etmiştir (HUXLEY, 2018, s. 254-255).

Cesur Yeni Dünya insanların bile önceden tasarlanarak yaratıldığı eşsiz bir distopyayı ifade etmektedir. Karşı konanların öldürülmediği, sadece cezalandırıldığı daha uysal bir eserdir. Hem ikelliğin hem de uygarlığın karşılaştırılabileceği bir dünyayı anlatır.

Bu eser aslında “bilimin karşı-ütopyasıdır” (KUMAR, 2006, s. 403). Bilim bu zamana kadar gereğini yapmıştır fakat bundan sonra yani düzeni yerine getirdikten sonra yapabileceği şey sadece felakettir. Çünkü insanlar mutludur. Mutluluğu bozulmak üzere olduğu anda soma kullanarak ayrı bir ruh haline girmektedirler. Her şey tekdüze halde ve makinalarla işleyebilmektedir. Sınıflar kendi bilmekte ve herkes işini en iyi şekilde yapmaktadır. Kişilerin sınıfları kolaylıkla belirlenmekte ve o şekle uygun olarak şişelenmektedir. İnsanlar yaşlanmamaktadır. Bilimsel yöntemler ile bunun çaresi bulunmuş fakat hayat süreleri normale göre çok uzun değildir. Çünkü soma ruha ferahlama getirirken bedeni aslında zehirleyebiliyordu. İnsanların ölmesi bir şey ifade etmiyordu. Zaten onun yerine aynı sınıftan biri yetiştiriliyordu.

Huxley’in distopyası bilimsel anlamda yeni bir tür yaratmıştır. Teknolojiye çok fazla başvurmadan sadece bilimi göz önüne çıkarmıştır. İnsanların benliklerini bilimle alarak onları yaşayan bir makine haline sokmuştur. Bir distopyanın taşınması gereken tüm özellikleri en iyi şekilde taşımıştır. Distopyalar gelecekte insanoğlunu tehdit eden ve gerçekleşebilecek bir olay olduğu için Huxley tarihi bile buna uyarlayabilmiştir.

Cesur Yeni Dünya adlı eserde çalışma kavramı diğer distopyalara göre farklı bir şekilde ele alınmıştır. Diğer eserlerde çalışmanın amacı sadece iktidara faydalı olmak iken, burada çalışmanın amacı bilim ve teknolojinin gelişmesini sağlamak içindir.

Eserde çalışma kavramından veya çalışmanın amacından çok fazla bahsedilmemiştir. Fakat zamansal kavramlar ile çalışma koşullarının ve yönteminin nasıl olduğunu anlayabilmekteyiz. Öncelikle eserde toplumsal sınıflara dayalı bir düzen mevcuttur. Çalışılacak işler kişilerin düzen içerisindeki sınıflarına göre ayrılmıştır. Toplumun en alt sınıfında olan-bu sınıf her zaman ezilmiş ve küçük görülmüş olan bir sınıftır- Epsilonlar en ağır işlerde ve çalışma koşullarında görevlerini yapmaktadırlar. En yüksek sınıf olan ve her zaman saygı gösterilen Alfa ve Beta sınıfı ise yönetici gibi pozisyonlarda çalışarak hayatını sürdürmektedirler. Kişilerin yapacağı işler ve hangi sınıfta yer aldığı daha doğmadan belirlenmektedir. Şişeden çıkarılınca da yapacağı işin sevdirmesi için gerekli olan şartlandırmalar yapılır. Kişi emeğini bu şartlandırma ile severek ve tamamen kendi isteği doğrultusunda sunmaktadır. Düzenin devamlılığı için yetiştirilecek olan kişilerin nitelikleri ve özellikleri bu yapılacak işin niteliğine göre seçilmektedir.

Çalışmanın amacı sadece bilim ve teknolojinin geliştirilmesi ve gelişen bu ilimlerin devamlılığı içindir. Bilim ve teknoloji geliştirildikçe insanlık ileriye gidecektir, anlayışı toplumun ana merkezine yerleşmiştir. Böylece kişiler hayatlarını daha elverişli koşullarda sürdürecektir ve daha önemlisi hayatta kalacaklardır. Yani çalışma dolaylı olarak hayatta kalmak için gerçekleştirilen doğal bir eylemdir. Kişiler severek çalıştıkları ki bu çalışma sevgisi iktidarın çıkarları doğrultusunda şartlandırma ile gerçekleşmiş bir çalışmadır- iş ile bilime katkı yapmaktadır. Bunun dışında boş zamanları çok azdır. Sürekli çalışmak için bilimin sonsuz katkısı kullanılarak yaşlanmayı önlemektedirler.

Eserde tasvir edilen zaman olarak F.S kavramı kullanılmaktadır. Burada adı geçen F.S “Ford’dan Sonra”yı ifade etmektedir. Toplum Ford’un oluşturduğu T modeli kapsamında oluşturulmuştur. Eser tamamen Fordizm’den etkilenmiştir. Bu sistem taşıma bandı, seri üretim ve otomatik montaj hattından oluşmaktadır. Belirli parçaları bir araya koyarak bir şeyler elde etmek için özel işçiler mevcuttur. Fordizm uygulamaya geçirildiği anda itibaren gerçek hayata aynı zamanda kişilerin hayatlarına müdahalede bulunmaktadır. İçki yasağı gibi kurallar toplumda hayata geçirilmiş ve ailevi hayat Fordizm sayesinde

düzene sokulmuştur. Eserde kişilerin üretimi bu sistem sayesinde oluşturulmaktadır. Kişiler aynı bir otomobilin yapılışı gibi gerekli özellikler konularak üretilmektedir. Gerekli olan her türlü nitelik sınıflara göre yerleştirilir ve aynı bir ürün gibi yaratılır. Kişilerde kendi üretimleri gibi hayatlarının her safhasında çalışarak üretimi devam ettirmektedirler. Seri olarak üretimi gerçekleştirirler.

Çalışma hayatında ve sosyal hayatta kişilere soma adı verilen zehir verilmektedir. Bu zehir verildiğinde kişiler çalışmayı daha çok sevmektedir. Sadece üretime odaklanmayı sağlamanın yanı sıra yapılan işin en iyisi olması adına bu tablet kullanılmaktadır. Kişilerin tıpkı dışarıdan kullanılabilen uzaktan kumandalı veya programlanmış bir makine gibi çalışması kişinin benliğinin yok edilmesine tekabül etmektedir. Bu makineleşme kişinin tamamen farkında olmadan yaşadığı ve aynı zamanda yaşatıldığı bir değişimdir.

Eserdeki tüm bireyler bilinçsizce yaşamaktadır. Kişiler tekdüze ve sürekli aynı işlerle meşgul olmaktadır. Bu sıradan yaşam kişileri kendi yaşamından uzaklaştırmaktadır. Standartlaşma gerçekleşmiştir. Böylece herkes çalışmakta fakat bunu neden yaptığını bilmemektedir. Bunun bir zorunluluk olmadığı bilinci altındadırlar. Fakat çalışma potansiyeli var oldukça ellerindeki imkanlar ile bu sistematik yapıya daha da bağlanarak, onun bir parçası olarak devam ederler. Her birey bir makinenin çalışması, üretim yapması için gereken en küçük yapıtaşı gibi görülmektedir. Kişisel bir amaç olmadan emeği bilim adına harcamak onların sisteme verebileceği en naçizane hediyedir. Kişiler çalışma ile “öğürleşmektedir”ler.

Eserde diğer distopyalarda olduğu gibi özel mülkiyet kavramı görülmemektedir. Böylece aile olgusu ve bunun beraberinde evlilik, dünyaya getirme gibi doğal kavramlar yitirilmiştir. Kişiler aile adına herhangi bir işte çalışmaması için bu kavramın kaldırılması uygun görülmüştür. Kimsenin kendine ait herhangi bir malı yoktur. “Herkes herkesindir”. Bireysellik düzen için bir sorun ve/veya tehlike arz edebileceği için kaldırılmıştır. Zira bu sorun kişilerin ortak bir paydada birleşip iktidara veya yönetimin serbestliğine ters düşebilecek tehditler olarak doğup büyük bir değişimi sağlayabilecek sorun haline gelebilmektedir. Buna istinaden ortak mülkiyet kavramı toplumun sürekliliğini sağlayan en düzenli ve en sitemli olarak planlanmış, hayata geçirilmiş bir düzendir

“Biz” eserinde gerçekleşmiş aklın körleşmesi bu eserde de kendini göstermiştir. Kişilerin bilinçsizce çalışması veya sınıfına göre iyi/kötü durumlarda çalıştırılması bunun en büyük örneğidir. Ayrıca Marx’ın “yabancılaşma” kuramı bu eser içinde geçerlidir. Seri üretime dayalı bir sistem var olduğundan kişi çalıştığı işe yabancılaşmaktadır. Kişinin emeğini harcayarak ürettiği mal üzerinde hiçbir yetkisinin olmaması bu duruma yol açmıştır.

İnsanların makineleşmesi kişilerin benliğini kaybedip sadece bir varlığa veya olguya dönüşmesine sebep olmaktadır. Kişi hem kendisi hem de toplum olarak sürekli izlenerek otomatik çalışan bir robot halini alır. Bu kişinin nesneleşmesini açıklamaktadır. Cesur Yeni Dünya’da betimlenmiş olan insan modeli tamamen bir nesneleşmenin ürünüdür.

2.2.3. Orwell ve Karşı-Ütopya

George Orwell 1903 yılında Hindistan’da dünyaya gelmiştir. Gerçek adı Eric Arthur Blair olan yazar ilk eğitimini İngiltere’deki Eton Okulları’nda almıştır. Okulu terk edip Hindistan’da polislik eğitimi alıp resmi olarak polisliğe başlamıştır. Beş yıl boyunca yaptığı görev süresince Hindistan İmparatorluğu’nun yönetimden memnun olmayarak buradan ayrılmıştır. Daha sonra gazetecilik yapan Orwell 1943 yılında yazarlığa atılmıştır. İlk yazdığı “Hayvan Çiftliği” eseriyle büyük beğeni görmüştür. Zamyatin’in distopyasını ve hocası olan Huxley’in anti-ütopyasını büyük bir heyecanla okuyan Orwell kendi distopyası olan “1984” eserini kaleme almıştır. 1949 yılında yazdığı bu eser onun büyük bir yazar olduğunu göstermiştir. Totaliter düzeni en ince ayrıntısına kadar betimleyen Orwell özellikle Zamyatin’den etkilendiğini belirtmiştir.

Bin dokuz yüz seksen dört eseri Okyanusya’nın en kalabalık üçüncü şehri olan Londra’da geçmektedir. Eserdeki olaylar eserin isminin geçtiği 1984 yılında gerçekleşmektedir. Okyanusya’nın resmi dili ise “Yenikonuş”tur (ORWELL, 2018, s. 14).

Eserde İç Parti adındaki iktidar parti ülkeyi yönetmektedir. İç Parti’nin üyeleri her zaman diğerlerinden farklı yaşamakta ve diğerlerinden farklı beslenmektedir. Tüm yaşam şartları en kaliteli ve en üst düzeydedir. Londra’da evlerde, apartman içlerinde ve sokaklar dahil her yer dev afişlerle kaplıdır. Üzerinde ise “Büyük Biraderin Gözü Sende” yazısı vardır. Birde İngiliz Sosyalizmi anlamına gelen “İngsos” yazılı küçük afişler asılıdır.

Bunların yanı sıra her hanede tele ekran adında bir alet vardır. Bu aslında televizyon gibi yayın veren ama ondan farklı olarak herkesi izleyebilen ve sesleri kayıt altına alabilen bir cihazdır. Sadece fısıltı sesini duyamazdı. Herkes “Düşünce Polisi” tarafından gözetlenmektedir. Eğer birisi iktidara ters düşebilecek bir şey yaparsa gece vakti tutuklanmaktadır. O kişiye ne olduğu asla bilinmez fakat hiç dünyaya gelmemiş gibi görünür. Bu olayın ismi Londra’da buharlaşma ’dır. Bunların yanı sıra her ay park ortamlarında suçlu olabilecek kişiler herkesin katılabildiği bir törenle idam edilmektedir (ORWELL, 2018, s. 12-13).

Ülkede dört adet bakanlık bulunmaktadır. Bunlar; Gerçek Bakanlığı, Barış Bakanlığı, Sevgi Bakanlığı ve Bolluk Bakanlığı’dır. Bunların hepsi aynı anda sadece Zafer Konutları denilen bir yerden görülebilmekteydi. Gerçek Bakanlığı ülkedeki günlük haberlerden ve sanatsal olaylardan sorumluydu. Barış Bakanlığı savaşlarla ilgili konularla ilgilenmekteydi. Sevgi Bakanlığı kanunlardan ve toplumdaki düzeni oluşturmaktan görevliydi. Ve son olarak Varlık Bakanlığı ekonomik işler ile ilgilenmekteydi. Ülkenin resmi dilindeki isimleri Gerbat, Barbak, Sevbak ve Varbak’tı. Ülkenin resmi dili sözcükleri kısaltarak insanların fikirlerini de daraltacağını bildiği için böyle bir yaratmıştır (ORWELL, 2018, s. 51-55).

Bakanlık’ta “İki Dakikalık Nefret” adında bir tören yapılmaktadır. Bu törende büyük bir tele ekranda “Emmanuel Goldstein” izlenmekteydi. Bu kişi çok eski zamanda ülkenin önde gelenlerinden birisidir. Fakat karşı devrimci olaylara girişmiş ve ölüm cezası almıştır. Cezayı alınca bir anda kaçmış ve bir daha bulunamamıştır. Goldstein ülkede bir hain olarak görülmektedir. Parti’yi ve ülkeyi bozan birisidir. Ülkede çıkan en ufak bir olayın sebebi bile Goldstein olarak görülmektedir. Söylenenlere göre hala hayattadır ve ülkeye zarar vermektedir. Goldstein yeraltında bir örgüt kurmuştur. Bu örgüt “Kardeşlik” örgütüdür. Goldstein birde yasaklı yollardan eser dağıtmaktadır. Bu eserin ismi yoktur, sadece kitap denilmektedir. Bundan dolayı ülkede kardeşlik ve kitap sözcükleri yasaktı (ORWELL, 2018, s. 23-24).

Kitabın başkahramanı Winston Smith adında birisidir. Diğer distopyalarda olduğu gibi o da ülke adına çalışan bir kişidir. Ve distopyalardaki en önemli özellik olan iktidarın bu eserdeki ismi “Büyük Birader” dir. Esmer, siyah bıyıklı büyük biraderin görülen yüzü

hep sakindir. Posterlere nereden bakılırsa bakılsın gözleri hep size bakmaktadır. İki Dakikalık Nefret Töreni'nin sonunda onun resmi çıkar. Ve törende en son partinin sloganı ekrana yazılmaktadır:

“SAVAŞ BARIŞTIR, ÖZGÜRLÜK KÖLELİKTİR. CAHİLLİK GÜÇTÜR” (ORWELL, 2018, s. 26).

Ülkedeki hain görülen Goldstein ülke adına çalışırken Büyük Biraderle aynı düzeydedir. Bu İki Dakikalık Nefret'in amacı insanların hayatlarında nefretin yer almasıdır. İnsanlar son derece nefret doluyken Büyük Biraderin çıkması onları sakinleştirmektedir. İnsanlar ona daha büyük bir bağla bağlanmaktadır (ORWELL, 2018, s. 17).

O'Brien adında bir üye de parti adına çalışmaktaydı. İki Dakikalık Nefret programı başlamadan önce Winston ile O'Brien ile tesadüfen bakışlar. Winston onun da kendisi gibi olduğunu zanneder. Sanki onun da Büyük Birader'e nefret duyduğu duygusuna kapılır. Bu nefret ayini sırasında dairede çalışan kızlardan biri de Winston'un arka sırasına oturur. Winston bu durumdan çok rahatsız olmuştur. Onu öldürmek istemiştir (ORWELL, 2018, s. 18).

Winston bir eskici dükkanının önünden geçerken çok eski ve etkileyici bir defter görür. Onu alması gerektiğini düşünür ve alır. Bu defteri günlük tutmak amacıyla almıştır. Deftere başlarken ilk yazıyı “4 Nisan 1984” olarak yazmıştır (ORWELL, 2018, s. 19).

Winston deftere birçok kez alt alta “Kahrolsun Büyük Birader” yazmıştır. Bir gün yakalanacağını ve idam edileceğini düşünmektedir. Çünkü Büyük Biraderi sevmemek ve özellikle günlük tutmak partililere yasaklanmıştır. Winston düşününce bu günlüğü kendisi için tutmamaktadır. Günlüğü, O'Brien için tutmaktadır. Onunda aynı fikirde olduğunu ve bu yazdıklarını okumasını istediği için yazıyordur (ORWELL, 2018, s. 28).

Winston ailesini sadece hayal olarak hatırlamaktadır. 1950 dönemleri sırasında toplum suçlulardan arındırılırken anne ve babası kaybolmuştur. Winston kız kardeşi olduğunu da neredeyse unutmuştur. Çünkü devlet böyle yapıyordu. Kişilerin anılarını unutturuyordu. Bu devletin sloganında da geçmekteydi. “Geçmiş denetim altında tutan, geleceği de denetim altında tutar, şimdiyi denetim altında tutan, geçmişi de denetim altında tutar”.

Buna “gerçeklik denetimi” adı verilmekte ve resmi dilde “çift düşün” denmekteydi (ORWELL, 2018, s. 45).

Winston geçmişini düşündüğünde ülkesinin hep savaş içerisinde olduğunu hatırlar. Bundan dolayı herkes savaşa hazırdır. Her gün otuz ve kırk yaş arasındaki kişiler sabah uyanınca zorunlu sabah sporuna katılmak zorundaydılar. Tele ekranda bir kadın çıkarak onlara idman yaptırıyor ve onları izliyordu. Yanlış yapanları da uyarabiliyordu (ORWELL, 2018, s. 46).

Winston çalıştığı yerde düzeltme işlemi yapmaktaydı. Ona gelen yazıları düzelterek tekrar bastırıyordu. Düzelteceği yazılar bir borudan önüne geliyor ve işlem tamamlandıktan sonra başka bir borudan aşağı gidiyordu. Giden yazılar fırında yakılmaktaydı. Gelen yazılar yenikonusa göreymişti. Winston’un yazdıkları iktidara uygun şekilde düzeltiliyordu. Ama yazdıkları gerçek bilgiler değildi. Sadece halkın görmesini istedikleri için yazılıyordu. Tamamen sahte ve olmayan şeylerdi. Büyük Birader bir şey yapmasa bile Winston tarafından sürekli çalışıyormuş gibi gösteriliyordu. Kurallar böyleydi. Winston bu yazma işlemini kendisi yapmıyordu. Sadece “söyle yaz” isimli araç yeterliydi. Winston düzeltilen yazıları kendisi söylüyor, araç kendisi yazıyordu (ORWELL, 2018, s. 48-49).

Winston’un çalışma arkadaşları iktidara resmen tapıyorlardı. Winston’da öyle davranmakta ama içten içe nefret duymaktaydı. Syme ve Parsons adındaki arkadaşları Winston’dan şüphelenmiyorlardı. Winston nefret ayinindeki kız tarafından sürekli izlendiğini hissediyor ve sık sık göz göze geliyordu.

Eserde kişiler parti için evlenmektedir. Çocuk doğurmakta partinin geleceği içindir. Başka bir amaçla çocuk doğurmamaktadırlar. Bunun için “Seks Karşıtı Gençlik Birliği” adında bir kurul vardır. Bu örgüt ileride çocukların yapay döllenenme ile yapılacağı konusunda bilgi vermekteydi. Böylece çocukların parti tarafından yetiştirileceği kesindi. Winston aslında evlidir ve karısının ismi de Katharine’dir. Fakat yıllardır ayırıyorlar (ORWELL, 2018, s. 78).

Partililerin boş zamanı olması yasaklanmıştır. Fakat Winston sürekli boş zaman yaratarak yasakları çiğniyordu. Bu sürede eskiyi düşünüyor ya da bir şeyler sorguluyordu.

Hatta çok büyük bir suç olmasını bildiği halde proleter bölgeye bile gitmiştir. Bu bölgede yaşayan insanlar köleden farksızdır. Küçük evler ve pis olan sokaklarda yaşayan proleterler sadece yaşıyorlardı. Partiye bir yararları yoktu. Winston ise devrimi onların yapacağını, iktidarı bir gün yıkacağına inanıyordu. Tüm ümidi proleterlerdi. Onlar hakkında şöyle demişti. “Bilinçleninceye kadar asla başkaldırmayacaklar ama başkaldırmadıkça da bilinçlenemezler” (ORWELL, 2018, s. 81).

Winston proleter bölge içerisinde bile o kız tarafından görülmüştür. Artık takip edildiğine emindir. Bu bölgeye gittiğinde içki olarak sadece bira olduğunu görmüştür ve insanların yaşadığı ortama şaşırmıştır. Bazen bu bölgeye iktidar tarafından bomba atılmaktadır. Ve onlar bombaya “gemi” derler. Bu onları korkutmak içindir. Herhangi bir başkaldırı yaşanmaması için iktidarın bir fikridir. Proleterlerin tek aktiviteleri piyangodur. Her zaman zengin olma fikirleri vardır. Ama Winston gerçek bakanlığında çalıştığı için piyangonun gerçek bir kazananı olmadığını bilmektedir. Piyangoyu kazanan kişiler sadece hayali kişilerdir (ORWELL, 2018, s. 82-83).

Başkanlıkta çalışırken Winston aynı kıızı görür ve kızın düştüğünü fark eder. Kıza yardım ederken kız eline bir kâğıt tutuşturur. Kâğıdın üzerinde “Seni seviyorum” yazısını görür. Winston ne olduğunu anlamaz ama onunla buluşmak için yemekhanede ondan randevu alır. Kızın isminin Julia olduğunu öğrenir. Burada çalışan iki kişinin yaklaşmasının yasak olduğunu bildikleri için fark edilmemek adına çok kalabalık yerlerde buluşurlar. Buradan sonra Julia Winston ile beraber eserin baş kahramanı olacaktır (ORWELL, 2018, s. 120).

Julia partinin her toplantısına, etkinliğine katılan ve görev alan birisidir. Fakat partiden ve sistemden nefret etmektedir. Sadece fark edilmemek adına etkinliklerde görev almaktadır. Winston’unda partiden hoşlanmadığını fark ederek onunla görüşmek istemiştir. Winston ve Julia sık sık tele ekranların olmadığı nadir yerlerde buluşurlar. Winston buluşmak için en güvenli yeri bulur. Günlük tutmak için aldığı eskici dükkanını tercih eder. Bu dükkanın sahibi Bay Charrington’du. O dükkanın üst katını çok ucuz bir fiyata kiralamaya başlamıştır. Bu küçük dükkânda ne tele ekran nede düşünce polisi yoktu. Winston ve Julia burada rahatlardır, fakat her gece burada ayrılırlar. Julia çoğu zaman kahve ve çikolata bulabilmektedir. Toplumda şeker yerine sakarin adında bir

tatlandırıcı kullanıldığı için uzun zamandır şekerde yoktu. Fakat Julia parti büyükleri için olan mutfaktan bunları çalabiliyordu. Gerçek şekerli gerçek kahve içebiliyorlardı (ORWELL, 2018, s. 152).

Bakanlıkta Winston O'Brien ile karşılaştığında O'Brien ona evine gelmesini söyler. Yeni çıkan sözcüklere bakmasını ve fikir vermesini ister. Winston'a adresi verir. Winston buradan da onun partiden nefret eden bir adam olduğu düşüncesine varır. Bir süre sonra Winston o eve Julia ile beraber gitmiştir. O'Brien'in evinde Martin isiminde bir uşağı vardır. O'Brien onları karşısında görünce tele ekranı kapatır ve partililerin bunu yapabildiğini anlatır. Winston O'Brien' ciddiyle şöyle söyler. "Partiye karşı gizli bir etkinlik yürütüldüğü, gizli bir örgüt olduğu, sizin de bu işin içinde olduğunuz kanısındayız. Örgüte katılıp görev almak istiyoruz. Biz Parti'nin düşmanıyız. İngsos ilkelerine inanmıyoruz. Düşünce suçlularıyız. Üstüne üstlük, zina yapıyoruz. Bunu size anlatıyorum, çünkü kendimizi sizin ellerinize teslim etmek istiyoruz. Başka suçlar da işlememizi isterseniz emrinizdeyiz" (ORWELL, 2018, s. 186).

O'Brien Martin'i de masaya davet eder bir toplantı yapar. Martin'in de içinde bulunduğu bir örgütten bahseder. Onlara şarap vererek her şeyi anlatmaktadır. Kardeşlik örgütünün var olduğunu ve Goldstein'in başkan olarak hala yaşadığını anlatır. Winston ve Julia bu örgüt için her şeyi yapmaya hazırdır. O'Brien örgüte kabul eder. Fakat her şeyin gizli olduğunu söyler. Tüm emirleri yerine getireceklerini ve yakalanırsalar konuşabileceklerini anlatır. Çünkü örgütteki doktorlar sayesinde kişiler sürekli kılık değiştirmektedirler. Üyeler birbirlerini tanımamaktadır. Örgütteki kişi sayısı da belli değildir. Ve son olarak Goldstein'in kitabının okunması gerektiğini ve kitabı bir şekilde onlara ulaştırabileceğinden bahseder (ORWELL, 2018, s. 186-187).

Bir kalabalık esnasında birisi Winston'a çanta verir. İçinde Goldstein'in kitabı mevcuttur. Winston kitaba başlar. Kitabın ismi "Oligarşik Kolektivizmin Teori ve Pratiği"dir. Yazarı "Emmanuel Goldstein". Birinci bölüm "Cehalet Güçtür" diye başlıyordu (ORWELL, 2018, s. 200).

Kitabın içeriği şöyleydi: yapılan savaşları ve savaşların nedenleri açıklıyordu. Kitaba göre üç tane güçlü ülke vardı. Bunlar; Okyanusya, Avrasya ve Doğu Asya'ydı. Savaşın

temel amacı “genel yaşam düzeyini yükseltmeksizin, makinelerin ürettiklerini tüketmektir” (ORWELL, 2018, s. 205).

Savaşta sürekli makine malları kullanılmakta ve üretim artmaktadır. Teknolojinin geliştiğini ve doğrudan hayatın kolaylaştığını anlatan kitap bunun dezavantajlarını da yazmaktadır. Teknoloji bu iktidarın eline geçtiğine sürekli izlendiklerini ve denetlendiklerini anlatmaktadır. Özel hayatların bittiğini ve kişilerin özgür olmadığını yazmaktadır. İnsanlar sadece üretirler ve sorgulamazlar. Çünkü korku vardır.

Ülkeler bu savaşlarla ülkelerinin sınırlarını ilerletme amacı gütmemektedirler. Çünkü ele geçireceği bölgelerdeki insanları kendi kültürlerine çekemezler. Ayrıca bir ülkenin insanı diğer ülkedeki insanları hiç bilmediği gibi onlar ile asla anlaşamazlar. Bu üç ülkenin tek ortak amacı bütün dünyayı kendileri altına toplamaktır. Fakat üçü de bunu asla başaramazlar. Ve Goldstein bu konuda “Savaş Barıştır” demiştir (ORWELL, 2018, s. 201). Çünkü bu üç ülke savaş bittiğinde kimsenin galip olmadığını anlayarak sürekli bir barışı getireceklerdir. Bu savaş beraberinde bir barış getirecektir. Goldstein her zaman insanların üç ayrı grup halinde var olduğunu yazmıştır. Alt sınıf, orta sınıf ve üst sınıf. Alt sınıf hep ezilmiştir. Orta sınıfta zamanı gelince üst sınıfa yerleşebilmektedir. Fakat alt sınıf yani proleterler her zaman ezilmeye devam edecektir. Kişilerin eğitimleri de iktidarın elindedir. Kişiler eğitim alırsa iktidarı sorgulayabilir düşüncesiyle eğitimde de sürekli izlenmekte ve gözetlenmektedir. Nüfusun yüzde seksen beşi parti mensubu değildir. Bu yüzde seksen beşlik kısım proleterlerden oluşuyordu. Fakat onlarda korku ve baskıdan dolayı bunları bilmiyor ve susuyorlardı. Okyanusya böylece Büyük Birader’in devamlılığına boyun eğmektedir. Kitap tamamen bir insanın bilinçlenmesi için yazılmıştır. Parti’nin ülkeye zararını, halkı ezmesini anlatmaktadır. Yapılan sürekli savaşların sadece boşuna olduğunu yazmaktadır. Winston bu eseri okuduğu zaman bildiklerinden daha da emin olmuştur. Fikirlerinin temellerini bu eser sayesinde bulmuştur (ORWELL, 2018, s. 204-210).

Winston bu kitabı Julia’ya da okur. Julia uyuyakalınca Winston’da uyur. Ve uyandıklarında odada gizli bir tele ekranın sesi gelmektedir. Bir anda odanın içi görevliler ile dolar. Winston ve Julia yakalanmıştır. Hem de bir düşünce polisi tarafından. Bu düşünce polisi Bay Charrington’du. Bay Charrington ilk baştan beri bir dükkân sahibi

gibi rol yapmış ve Winston'u kısıkvrak yakalamıştır. İkisi de düşünce suçlusu oldukları için öldürüleceklerini bilmektedir. Julia karnına bir tekme yiyerek odadan çıkarılmıştır. Winston'da bacağına bir darbe yiyerek yere düşmüştür (ORWELL, 2018, s. 240-242).

Winston dört duvarda da tele ekran olan bir hücreye atılır. Sürekli izlenip yanlış bir hareketinde "6079 Smith W!" Diye uyarılıyordu. Orada kaç saat kaldığını bilmiyordu. Yemekte verilmiyordu (ORWELL, 2018, s. 246).

Hücreye sürekli suçlular getirilmektedir. Hatta arkadaşı Parsons bile uyurken düşünce suçu işlediği gerekçesiyle bu hücreye atılmıştır. Ve gelenlerin hepsi sonunda 101 numaralı odaya götürülmektedir. Winston bu odada ne olduğunu bilmez fakat çok merak eder. Artık onu buradan kurtaracak kişinin O'Brien olacağından emindir. Hücreye son olarak O'Brien gelir. Fakat bir suçlu değildir. Winston O'Brien tarafından yakalanmıştır. Winston çok fazla işkenceye maruz kalmıştır. Winston yaptığı her şeyi itiraf ediyordu, hatta yapmadığı şeyleri bile. Artık O'Brien Winston ile ilgilenecekti. O'Brien onu yedi yıldır izlemişti. Winston'u bir makineye bağlayarak bir test uygulamaya başlar. Örneğin dört parmağını göstererek "kaç parmak var?" diye sorduğunda Winston dört yanıtını verir. "Fakat parti istiyorsa beş diyeceksin" dediğinde Winston yine dört yanıtını verir. Bu sefer yüksek elektriğe maruz kalır. Bu elektrik Winston beş diyene kadar etmektedir. Winston işkencelere dayanamayarak öldürülmek ister. O'Brien ise onu öldürmeden önce temizlemesi gerektiğini anlatır. Parti'nin kuralı böyleydi. "Biz zoraki boyun eğilmesinden de kölece boyun eğilmesinden de hoşlanmayız. Bize özgür iradenle teslim olmalısın. Biz, sapkınları bize direniyor diye yok etmeyiz; direndikleri sürece asla yok etmeyiz. İnançlarından döndürür, kafalarının içini ele geçirip yeniden biçimlendiririz. İçlerindeki tüm kötülükleri, tüm yanlıgıları silip atar, lafta değil, canı gönülden saflarımıza katılmalarını sağlarız. Öldürmeden önce bizden biri yaparız" (ORWELL, 2018, s. 275).

Winston bu işkencelerden sonra O'Brien' Julia'yı sorar. Julia her şeyi itiraf etmiştir. Winston'a ihanet etmiştir. Winston Büyük Birader'in var olup olmadığını sorar ve var olduğu yanıtını alır. Ve 101 numaralı odada ne olduğunu sorar. O'Brien "orada ne olduğunu biliyorsun" yanıtını verir (ORWELL, 2018, s. 280-281).

O'Brien Goldstein'in kitabının olmadığı, o kitabı kendisinin yazdığını açıklar proleterlerin asla ayaklanmayacağını, her zaman ezileceğini anlatsa da Winston hala bir

gün Parti'nin biteceğine inanmaktadır. Winston'a aynada kendisi gösterilmiştir. Winston insanlıktan çıkmış gibidir. Artık daha iyi bir hücreye koyulur. İşkenceler bitmiştir. O'Brien gelip Büyük Birader'e hakkında ne düşündüğünü sorunca Winston ondan nefret ettiğini söyler. Artık 101 numaralı odaya götürülme zamanı gelmiştir. Burası çok büyük bir yerdir. Winston bir sandalyede sabit tutulmaktadır. Başını dahi oynatamaz. O'Brien 101 numaralı odanın dünyanın en kötü şeyi olduğunu söyler. Burada insanların en büyük korkusu vardır. Winston hayatta en çok sıçanlardan korkmaktadır. Ve bu odada bir kafes içerisinde sıçanlar vardır. Bu etobur hayvanların kafesi Winston'a yaklaştırılmakta ve kapağı açılmak üzeredir. Eğer açılırsa Winston'u hemen kemireceklerdir. Bu anda Winston öfkeyle bağırır. "Julia'ya yapın! Beni bırakın! Julia'ya yapın ona, umurumda değil!" der (ORWELL, 2018, s. 309).

Winston artık Julia'ya da ihanet etmiş bulunmaktadır. Düşüncelerinden arınmıştır. Artık daha iyi bir görevde ve daha iyi bir maaşla çalışmaya başlamıştır. Hatta bir gün Julia'yı görmüştür. Julia ona ihanet ettiğini söyler. Winston'da bunu kendisinin de yaptığını söyler. Birbirlerine karşı sevgileri yoktur artık. Winston kendine karşı bir savaş kazanmıştı ve artık Büyük Birader'i seviyordu (ORWELL, 2018, s. 320).

Orwell eserinde totaliter düzende yaşayan insanları ele almıştır. Eserde diğer distopyalarla eşdeğer olarak insanlığa bir uyarıdır. Bireysellik tamamen ortadan kaldırılmış olmakla beraber insanlara korku işlenmiştir (ÖZBAY & MÜFTÜOĞLU, 2015, s. 183).

Orwell burada parti adına yeni bir dil çıkarıp distopyanın boyutlarını üst seviyeye çıkartmıştır. Her distopyada olduğu gibi burada da her şeyin farkına varan, düşünen biri ortaya çıkacaktır. Ne kadar mücadele edilse de başarıya ulaşamaz. İktidara hiçbir güç karşı koyamamaktadır. Distopyalarda korku, baskı, yönetim her zaman galip gelen taraf olacaktır. Ama insanların veya sayıların verdiği mücadeleler takdire şayan olmaktadır.

Orwell'in 1984 adlı distopyasında çalışma hayatı, bir zorunluluk ilişkisi içerisinde detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Çalışmanın detaylandırılması hususu, çalışma koşulları ve hayatı-ki bu hayat, beşerî ilişkilerden toplumsal pratiklere doğru evrilen bir parametrede-parti tarafından belirlenmesi doğrultusundadır. Bu şu açıdan önemli bir aşamayı teşkil etmektedir: Düzenlilik ilkesi gerek beşerî gerek toplumsal gerekse de

çalışmanın tertibi ve tekdiri noktalarını kapsam dâhiline almasındandır. Düzenin kaçınılmazlığı çalışan/çalıştırılan her bir bireyin mutlak surette kendisinden sorumluluğu bağlamında temerküz etmektedir. Zira çalışmak zorunda bırakılmış olan birey, kendisine verilmeyen bir işte çalışmadığı gibi bu çalışmama durumu da düzenin bozulmaması suretiyle işler hale gelmektedir. Başka bir işe yönelme/yöneltme olması durumu, alt anlamı itibariyle düzenin yapısallığını tehlikeye atacağı gibi, çalışmanın tek düzelikliğini de ortadan kaldıracak potansiyeli barındırabilecektir. Çalışmanın tekdüzelikliğini, nihai analizde düzen kipliğinin diskalifiye olmasını ortadan kaldıracak, bunun yanı sıra, artı değer (sur plus) tekabüliyet sınırlarının olmaması, başka bir ifadeyle hiçbir fazla kazancın elde edilmemesi anlamına gelecektir. Çalışmaya yüklenen tekdüzelik, beşerî formülasyonda da bir yer bulmaktadır; bu yer, bireyin kendi hayatını düzenleyememesi noktasına kadar uzanmaktadır. Bireylerin yerine getirebilecekleri faaliyetin kapsamı, emir alma, bu emir vasıtasıyla alınan kararı uygulama, yani çalışmaktır. Çalışma, o halde, toplumsaldan, mekânsaldan ve bireyler arası bağlardan uzaklaştıracağı için “özgürleştirecek”tir.

Eserde bireylerin iktidarın sosyal, ekonomik ve her türlü alanda çıkarlarını korumak için çalışması zorunlu bir hale gelmiştir. Kişiler çalıştırılmaya, emeklerini harcamaya ve bu çalışma gayet zor imkanlar içerisinde olup, tekdüzelik ilişkisi içerisinde bu duruma mecbur bırakılmışlardır. Çalışmanın amacı; toplumsal sınıfların en üst tabakasındaki iktidarın sürekliliği ve onun kendi içerisinde düzenli bir istikrarı içindedir. Yönetimin devamının sağlanması, yani şimdi mevcut olan düzenin korunması amacı ile kişiler çalışmak zorundadır. İktidar kendine güç katacak olan veya herhangi bir açıdan kendini sağlamlaştıracak politikalarını çalışan kişiler sayesinde gerçekleştirmektedir. Bu politikalar oldukça baskıcı rejimi ve totaliter devlet yapısını tasvir etmektedir. Gün geçtikçe daha çok baskıya maruz kalacak işçiler bu gelişen ve aynı zamanda geliştirilmeye devam eden yapının farkına varmamaktadır. Çalışanlar neden, niçin veya başka bir anlamda kimin için sorusunu sormadan, çalışmayı sorgulamazlar. Geçmişteki yaşam silindiğinden dolayı sürekli çalışmanın böyle olduğuna inandırılmış olan bir toplumdur. Ne kadar fazla emek verilirse iktidar o derecede güç kazanmaktadır ki iktidar bireylerin çalışmasından beslenmektedir. Bunun sonucunda kazanılan gücü çalışanlar iş yaşamında veyahut sosyal yaşamlarında hissederler. Bu his “çalışarak fakirleşme” ye yol

açmaktadır. Bu fakirleşme ile bir çeşit “yabancılaşma” gerçekleşmektedir. Kişi hem toplumdaki hem de özünden soyutlanarak başka bir varlığa dönüşmektedir.

Emek ve çalışma, zaten sürekli sıradan bir yaşam süren toplumu böyle bir tekdüze rejimin içine sürüklemiştir. Toplum yabancılaşmakta ve güven duygusu kalmamıştır-ki bu duygu geçmişte var oluyken, şu an kaybolmuştur. Çalışan kişiler kendi içerisinde fakirleşmiş ve daha çaresiz kalmaya mahkûm bırakılmıştır. Buna bağlı olarak resmen kendi içlerinde ve başka bir açıdan kimseyle savaşmadan, sorgulamadan bu yapıya teslim olmuşlardır. İktidara karşı mutlak mağlubiyet gerçekleşmiştir. Fakat toplum içerisinde çıkabilecek herhangi bir sorunun karşısında kurtarıcı güç olarak hala iktidarı görmektedirler.

Teknoloji açısından ne kadar ilerleme kat edilse de buna oranla bilimin çok fazla gelişmediği görülmektedir. İktidar, teknolojinin sunduğu imkanları harikulade bir şekilde kullanarak kişiler üzerinde oldukça katı kuralları olan bir baskı kurmuştur. Bu baskı, izleme (bu izleme günümüz koşullarına göre marjinal koşullarla olmaktadır) ile gerçekleşir. Çalışanlar sürekli izlenmektedirler, buna bağlı olarak her ağızdan çıkan, konuşulan kelimeler iktidar dahilinde kontrol edilmektedir. Totaliter düzen, baskıyı çalışanlar üzerinde bu şekilde kurmaktadır. Kişiler sürekli işleyen, işlemeye mecbur bırakılan bir makine gibi sürekli çalışmak zorunda bırakılmışlardır. Çalışmaya nedensiz bir şekilde ara verilse dahi bunun önlemi alınıp, uyarı yapılmaktadır.

Kişiler çalıştığı iş üzerine fikir söyleyemezler. İktidarın düzenine karşı bir düşünce söylenmesi yasaklanmıştır. Kişiler düşünme yetisini de önce iktidara karşı daha sonra da toplum içerisinde yavaş yavaş kaybetmişlerdir. Yabancılaşma tam anlamıyla gerçekleşmiştir. Parti kendi isteği doğrultusunda kişileri tek başına bırakmayı hedef edinmiş ve bu hedefine ulaşmıştır. Kişiler ne kadar birlik içerisinde olursa bu iktidar için o derece sorun teşkil edebilmektedir. Ne olursa olsun sadece üreten, buna karşın neden ürettiğini bilmeden, sorgulamadan ve asla şikâyet etmeden çalışan bir toplum hazırlanmıştır. Her bir kişinin emeği ile beslenen, bunun sonucunda daha da güçlenen ve büyümeye devam eden parti böylece tekdüze olarak ifade ettiğimiz yapının devamlılığını sağlamaktadır.

Kendinin ne olduğunu fark etmeyen, içinde bir benliği olmayan insanların yaşadığı bu toplumda düşünmek yasal olmaktan çıkıp suç sayıldığı için “aklın körleşmesi” gerçekleşmiştir diyebiliriz. İş ve emek yabancılaşmıştır. İnsanların izlenerek ve düşünmeden çalışmaları da kişiliklerinden uzaklaşmalarına neden olmuştur. Nesneleşme veya bireyin benliğinden ayrılma durumu eserde görölmektedir.

3. AĞ TOPLUMU OLARAK KARŞI-ÜTOPYALAR

3.1. Global Köy Kavramı

Tarihteki farklı dönemler, insanların bilgi deneyimini yönlendirmektedir. Dünya üzerinde gerçekleşen olaylar, değişimler veya gelişmeler insanlığın değişimine büyük bir katkı sağlamaktadır.

Marshall McLuhan ise toplumda ve teknolojik alanda gerçekleşmekte olan değişimi farklı bir yolla betimlemiştir. Marshall'a göre değişim tek kaynağı teknolojidir ve insanlık bu değişime mecbur bırakılmıştır (ÇELİK VAROL & VAROL, 2019, s. 3). Marshall'ın en önemli gayesi; toplumların gelişme evresini açıklayan bir model geliştirmektir.

Marshall günümüz toplumunun tasvirini 1960'lı yıllarda yazmış olduğu eserlerde yansıtmıştır. Bu nedenle ona “elektronik çağın kahini” unvanı verilmiştir. Akademik alanda pek önemsenmese de, 1990'lı yıllarda internetin bulunması onun haklı bir kanı ortaya koyduğunu göstermiştir (ATALAY, 2018, s. 28).

Luhan'a göre tarih, iletişim teknolojilerinin gelişmesine ve bu tekniklerin değişmesiyle belirlenmektedir. Luhan bu görüşe göre toplumun gelişmesini üç aşamaya ayırmıştır. Birinci aşamadaki iletişim, eski dönemlerde gerçekleşen ve oldukça kaba bir iletişimdir. İdeografik yazı bu aşamaya en güzel örnek olarak verilmektedir. Bunlar aynı zamanda “soğuk iletişim araçları”dır. İkinci dönem ise alfabetik yazı yazma tekniğinin var olduğu evredir. Yani bu aşamada heceler seslendirilmektedir ve ayrıca bu evrede kitaplara geçiş gerçekleşmiştir. Bu aşamadaki araçlar “sıcak iletişim araçları” olarak tanımlanmıştır. Son aşama ise; insanların kitaplardan kurtulup televizyona geçişin yaşandığı evredir. Televizyon burada en önemli iletişim aracıdır. Luhan buradan hareketle televizyonun “Küresel Köy Topluluğu Yaşamına” götüreceği görüşünü savunmuştur (YILDIZ & UYSAL, s. 2).

Luhan ayrıca insanlık tarihini de dört dönem halinde ele almıştır. Bu dönemler sırayla; kabile çağı, edebiyat çağı, basım çağı ve elektronik çağdır. Elektronik çağ, içinde bulunduğumuz çağdır ve aynı zamanda insanların bilinçlendiği bir zaman diliminden ibarettir. Şöyleki bu bilinçlenme telgrafın bulunmasıyla artmıştır. Telgraf sayesinde eserler küresel boyutlara ulaşmış ve buradan hareketle insanların bilinçlenme durumu

büyük oranda artış göstermiştir. Fakat teknoloji gelişimine devam edip, televizyonların artışı gerçekleştiği zaman toplum birnevi kabile halini almıştır. Ulus devletlerden klan kabilelere dönüşüm gerçekleşmiştir. Kabile halini alan toplumlar teknolojinin yenilikleriyle diğer kabilelerle çok rahat bir şekilde iletişim sağlayabilmektedir. Bu durumda toplum “global köy” olarak betimlenmiştir. Buradaki köy kavramı kırsal bir mekânın aksine teknolojinin yönettiği, insanların kendi evlerine çekildiği ve sadece ekranlar sayesinde iletişim kurdukları bir yaşamdır (ÇELİK VAROL & VAROL, 2019, s. 4).

3.2. Ağ Toplumunun Kavramsal Çerçevesi

Geçmişten bugüne kadar geçen zamanda birçok mucitler ve düşünürler sayesinde yeniliklerin sonucunda teknoloji gelişimini sürdürmüştür. Teknoloji gelişirken yeni icatlar ve bunun yanında yeni kavramlar ortaya atılmıştır. Şu an yaşamımızda ve etrafımızda gördüğümüz veya görülmeyecek kadar küçük olan teknoloji ürünleri toplumdaki yerlerini almış bulunmaktadır. Bütün bu teknoloji ürünleri bir diğerine bağlanmış ve tamamen iç içe geçmiş durumdadır. Tüm cihazlar bu bağlanmayı ağlar ile gerçekleştirmektedirler. Dünyadaki hemen hemen tüm ülkeler bu teknolojiyi kullanarak hayatlarını kolaylaştırmış durumdadır. Bütün dünyada teknolojinin harikası olan özellikle telefon ve bilgisayar ağları bizleri sarmış ve bu durum internet ağlarıyla daha sıkı bir bağ kurulmuştur. Globalleşme ile bu ağlar gelişerek çok hızlı bir yayılma sürecinden geçmişlerdir. Günümüz toplumu artık bu ağlar ile yaşamayı kabullenmiş ve bu ağlarla yaşamak mecburiyet haline gelmiştir. Şu an dahi etrafımıza baktığımız zaman bu ağların hemen hemen her yerde olduğunu görebilmekteyiz.

Van Dijk 21.yüzyılı “ağlar çağı” diye adlandırmıştır. Ağlar toplumun sürekliliği için bir iskelet haline gelmiştir. Fakat bu ağların riskli olduğunu da vurgulamaktadır (DİJK, 2018, s. 13).

Ağ sözcüğü aslında düğüm olmuş bir şeyler anlamına gelmektedir. Fakat sözlüğe göre anlamı “ulaşım ve iletişim gibi alanlarda ülkenin her yerine yaygınlaştırılmış şebeke” dir (tdk.gov.tr). Ağın kurulma anlamına tekabül etmesi ise 1887 yılına dayanmaktadır. 1887’de “ağ kurmak”, 1940 yılında ise “radyo ağı” anlamıyla kullanılmıştır. Teknolojinin

ilerlemesiyle 1972 senesinde bilgisayarlarda ve 1980’de kişiler için referans olma anlamıyla kullanılmıştır (etymonline.com).

Toplum ise “aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümü” anlamına gelmektedir (tdk.gov.tr). Buradan hareketle ağ toplumunu, birlikte yaşayan insanların ulaşımının, iletişiminin kolaylaştığı bir toplum olarak tanımlayabiliriz.

Castells’e göre ağ; “birbirine bağlı düğümler kümesi”dir. Castells ağların üç özelliğine dikkat çekmiştir. Bunlar; esneklik, ölçeklenebilirlik ve sürdürülebilirlik özelliğidir. Esneklik; koşullar değişse de tekrar yenilenebilme özelliğidir. Ölçeklenebilirlik; ağın kendini genişletebilme veya küçültebilme özelliğidir. Ve son olarak sürdürülebilirlik ise; ağların merkezinin bir tane değil, birçok merkezinin olmasıdır. Birçok düğümün olağan kodlara karşı gönderilen saldırılara dayanma yeteneğidir (ÇALIŞKAN, 2016, s. 38-39).

Ağların ağı olarak internet göze çarpmaktadır. Ağların ağı denmesinin sebebi; bir ağdan başka bir ağa bağlanmasıdır. İnternet çok büyük bir ağıdır. İnternet sayesinde yeni kavramlar yaşama geçmiştir. “Sanal kimlik, sanal mekân” gibi kavramlar sıkça duyulmaktadır (SUCU, 2016, s. 44).

Endüstriyel ve post-endüstriyel dönemin doğmasının en büyük kaynağı şüphesiz teknoloji ve yeniliklerdir. Bu yeniliklerin en çok ilgi göreni; zamandan ve bilgidен tasarruf edilebilen internet ve web’dir. İnternet ve web bu zamana kadar hiç görülmemiş bir toplumsal galibiyet almıştır. Yeni ilişkiler kurulmuş, toplumun yalnızlaşması tam olarak sağlanmıştır. Bu ilişkiler ve oluşturulan sanal cemaatler “virtual communities” olarak gündeme gelmiştir (BOZKURT V., 2014, s. 85).

Timisi sanal mekânın ayrı bir dünyası ve kendine has kanunları olduğunu belirtmektedir (TİMİSİ, 2003, s. 149).

Ağlar o kadar gelişmiştir ki ağların içerisinde bilgi ekosistemi mevcuttur. Bozkurt bu durumu şöyle ifade etmektedir. “Bu durumda bireyin öz bilişi yanında ağlarda ortaya çıkan meta bilişten bahsedilebilir. Meta biliş, katılımcı bir yaklaşımla bireylerin ağlara katılmaları; yeni ağlar ve bağlantılar kurmaları ile varlık bulur. Meta biliş, ağa bağlanan bireylerden gücünü alan ve beslenen bir yapıdır ve ağ küresel bir beyin gibi davranır.

Bilgi, ağ toplumunda ağın sınırları ile aynı sınırlıklara sahiptir. Bilgi edilgen, bilen etken olduğu sürece bilginin sınırları ister öz biliş olsun ister meta biliş olsun, anlam ve varlık bulunduğu ortamın sınırlılıkları ile aynı olacaktır. Ancak, semantik unsurlar geliştikçe, ağ üzerinde edilgen yapıda bulunan bilgi gittikçe etken bir yapıya dönüşecektir” (BOZKURT, 2014, s. 514).

Manuel Castells bu ağların çoğalmasıyla bu sanal dünyayı incelemeye başlamıştır. Teknolojinin etkisiyle artan bu ağların oluşturduğu bu yeni topluma “ağ toplumu” adını vermiştir. Bu toplum tüm yapıyı değiştirmiştir. Ekonomi, kültür, siyaset ve insan ilişkileri tamamen değişecektir. Bu toplum içerisindeki kişilerin davranışları ve hatta düşünceleri bile farklı olacaktır.

Manuel Castells 1996 senesinde ilk kez ağ toplumu terimini kullanılmıştır. “Ağ Toplumunun Yükselişi” adlı eseri ile bu yeni toplumu insanlara anlatmıştır. Bu toplumun oluşumunu, yapısını ve toplumun değiştirdiği özellikleri tüm inceliğiyle ele almıştır.

Castells’e göre bu yeni toplumun oluşmasına “enformasyon toplumu” neden olmuştur. Castells enformasyon toplumunda yapılan tüm işlemlerin ağlar sayesinde yapıldığı ve ağların çevresinde gruplaştığı için bu yeni topluma ağ toplumu adını vermiştir (CASTELLS, 2008, s. 89).

Castells enformasyonu şöyle tanımlamaktadır: “iletişim amacıyla bir sınıflandırma ilkesine göre formatlanmış örgütlü bir veriler dizisidir” (CASTELLS & INCE, 2006, s. 159). İnsanlık yaradılışından itibaren tarımda daha sonra endüstride hızlı bir gelişim göstermiştir. Özellikle 21.yüzyılda bu gelişim tamamen toplumun değişmesine neden olmuştur. 21.yüzyıl farklı bir süreçtir. Bu sürece araştırmacılar farklı isimlerle yaklaşmışlardır. “Bilgi toplumu” veya “enformasyon toplumu” bunlardan bazılarıdır. Bu enformasyon toplumunun bizde ki asıl anlamı bilişim veya bilgi toplumdur. Bilgi insanlığın çok eski zamanlardan beri kullandığı bir terim olmakla beraber yavaş yayılmaktadır. Fakat günümüzde bu durum farklı olarak çok hızlı yayılmakta ve paylaşılmaktadır. Enformasyon tam anlamıyla bilgiyi bu yeni özelliğinden dolayı tasvir edebilmektedir (GÜÇDEMİR, s. 524).

Castells bilginin kaynağının üniversiteler ve bununla ilgili arge merkezleri olduğunu öne sürmüştür. Bunun yanında büyük firmalar teknoloji yardımıyla bilgi üretebilmektedir. Bu yeni bulunan bilgiler sayesinde eski geleneksel bilgiler kullanılmamakta ve bilimdeki yerini kaybetmektedir. Enformasyon çağında gerçekleşen olay tüm bilgileri tek bir yerde toplama ve çok büyük bir özenle işlemektir (CASTELLS & INCE, 2006, s. 161-162).

Endüstri toplumundan enformasyon toplumuna geçiş büyük bir zorluk içinde yaşanmıştır. Endüstri toplumunda büyük fabrikalar insanların ihtiyaçlarını karşılayabilmek için üretimi gerçekleştiriyordu. Fakat bu yeni oluşan toplumda büyük fabrikalar yerini küçük fakat büyük ölçekli şirketlere bırakmış durumdadır. Bu yeni oluşan dünya “elektronik köy” durumundadır. Tamamen teknoloji temelli ve bilginin egemen olduğu bir yapıdır (GÜÇDEMİR, s. 525).

Enformasyon toplumunun bazı özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

-Hizmet sektörü çalışanlarının yani beyaz yakalı diye tabir edilenlerin sayısı oldukça fazladır. Endüstri toplumundan farklı olarak tarım ve sanayide çalışanların sayısı hizmet sektörüne göre azdır.

-Bilginin ve teknolojinin ağırlığı çok fazla hissedilmektedir.

-Endüstri toplumunda üretim insanlara faydalı olma amacındayken bu yeni toplumda üretim bilgi içindir.

-Enformasyon toplumuna damga vuran teknolojik araç özellikle bilgisayarlardır. Dünyü, bugünü ve yarını dahi işleme almakta ve kontrol edebilmektedir. Buna dayalı olarak enformasyon toplumu geleceği de kontrol edebilme gücüne sahiptir.

-Bu toplumda insan gücünün önemi azalmış, insanların yetenekleri değer kazanmıştır. Üretim işgücüsüyle değil zekâ gücüyle yapılmaktadır.

-Toplumda yenilikler ile ihtiyaçlar artmakta fakat işletmeler üretimi çok hızlı ve seri şekilde gerçekleştirmektedir. Bu doğrudan rekabeti arttırmaktadır. Enformasyon toplumu rekabete dayalı bir toplumdur.

Mc Neill'i referans alan Dick ağların oluşturduğu sonuçları bölümlere ayırmıştır. İlk bölümde ağlar rekabeti ve şirketler arası iş birliğini doğurmuştur. İşletmeler birbirleriyle iletişim halinde olmak zorundadırlar. Bu iş birliği sayesinde yeni üretilen bilgilerle uzmanlaşma alanında yükseliş kaydederler. Bu iletişim ve iş birliği sayesinde eşitsizlik ortadan kalkar. Aynı üretim ve aynı kalite oldukça bu rekabetin artmasına neden olmaktadır. İkinci bölüm; iş birliği içerisinde olan toplumların hayatlarının veya sürekliliğinin devam etmesidir. Bu iş birliği ve iletişim askeri, tıbbi hatta ekonomik yönde olabilir. Üçüncü bölüm; insan ağlarının her geçen gün büyüyeceğini söylemektedir. Günümüzdeki bu ağlar evrensel düzeydedir ve her an hala gelişmeye devam etmektedir. Şu anda dünyada ağların ulaşmadığı neredeyse hiçbir yer bulunmamaktadır. Dördüncü ve son bölüm ise; gruplar arası iletişim, yaşadığımız dünyayı çok fazla etkilediğini anlatmaktadır. Ve dünya nüfusunun bu kadar fazla olmasının sebebi de aslında ağlardır. Ağlar sayesinde enerji, yemek ve teknoloji halinde bulunmaktayız (DİJK, 2018, s. 47-48).

Ağ toplumunun bazı özelliklerine bakacak olursak ağlar ile başka ağa bağlanabilen kişiler görmekteyiz. Büyük gruplar veya büyük akrabalar yavaş yavaş sönmeye ve ardından küçülmeye başlamıştır. Bunun sebebi daha küçük çalışma alanlarının olmasıdır. Bir diğer anlamıyla ölçek daralmasıdır (DİJK, 2018, s. 71). Ağ toplumunda iletişim ve teknolojik araçlar çok yaygınlaşmıştır. Ağlar tüm dünyayı kapsayabildiği için ağ toplumunda küreselleşme sürecine resmen girmiştir. Bu yeni toplumda sosyal bağlar dağılmaya başlamıştır. Toplumumuzdaki eskiden beri bulunan mahalle kavramı artık yerini birey kavramına bırakmıştır. İnsanlar mahallede kurdukları bağları, ağlar üzerinden kurabilmektedir.

Ağların tek bir merkezi yoktur. Hepsinin küçük ortak merkezleri vardır. Ağ toplumunda kişiler doğuştan varlığını ispat edememektedir. Kişiler ağ toplumunda yer almak için bir çaba sarf etmektedir. Bireyler ağ toplumunda dışlanabilmektedir. Bu durumun yaşanmasını önlemek için sürekli çalışma halinde bulunmak gereklidir. Ağlar genellikle esnek ve yataydır (DİJK, 2018, s. 73). Ağlar şu an aktif olan şirketler için zorunlu bir hale gelmiştir. Çünkü bir işletme bu ağları kullanamazsa bulunduğu çevrede değişen koşullara karşı ayakta duramamaktadır. Ağlar özellikle adildir. Ağlarda kişi

çalıştığı sürece devam edebilir. Fiziksel koşul aranmadığı için ağlara demokratik diyebilmekteyiz.

Ağ toplumunun temeli enformasyon olmakla beraber, ağı yaratan tek şey teknolojidir. Tüm ağlar teknoloji sayesinde var olmaktadır. Dijk teknoloji adı altında ağ toplumunun temellerini incelemiştir. Dijk beş adet teknik temelden bahsetmiştir. Bunlar; mikro-elektronik, dijitalleşme, depolama ve iletme ilkesi, ağların katmanlı örgütlenmesi ve yeni bağlantılardır (DİJK, 2018, s. 77).

Ağ toplumu özellikle 1950'den sonra oluşmaya başlamıştır. Buna etki eden nedenlerden biri mikro elektronik yönünde yapılan çalışmalardır. Mikro elektronik ağ toplumunun yaratılmasındaki temel etkidir. Çünkü mikro elektronik sayesinde şu anda toplumun neredeyse yapıtaşı haline gelebilen bilgisayarlar kullanılabilir. Mikro elektronik bir zeminin üzerine monte edilmiş milyonlarca bağı birleştiren çiplerden oluşur (DİJK, 2018, s. 77-78). Tüm elektronik araçların içerisinde işlem yapmaya yarayan çipler mevcuttur. Mikro elektriğin kullanımını yayılmasını sağlayan kişi "Ted Hoff"tur. Intel şirketindeki mühendis olan Hoff 1971 yılında mikro elektroniği icat etmiştir (CASTELLS, 2008, s. 52). Ve ağ toplumu bu icat sayesinde oluşmaya başlamıştır. Bu icat gitgide büyüyerek çok daha büyük işleri çok kısa zamanda başarabilecektir. Şu anda kullandığımız tabletler, cep telefonları ve bilgisayarlar içindeki çipler sayesinde çalışmaktadır.

Bir diğer temel ise dijitalleşme kavramıdır. Dijitalleşme elektronik araçların daha ilerlemiş bir teknoloji ile birleştirip kullanıma elverişli hale gelmesidir. Bunun sonucunda toplumun ihtiyaçları daha kolay karşılanacak ve daha kapsamlı bilgiler elde edilecektir. Fakat dijitalleşmenin tam olarak anlamı "verilerin sayısallaştırılması"dır. Bu sayısallaştırma elektronik araçların sayesinde yapılmaktadır (YÜCEL & ADILOĞLU, 2019, s. 52). Burada veri denilen şeyler; ses, metin, video veya sayısal veriler olabilir.

Mikro elektronik araçlar kendi içlerinde sinyaller ile algılanırlar. İlk yapılan iletişim araçları analog sinyaller sayesinde kullanılmıştır. Gönderici tarafın analog sinyali elektrik sinyaline dönüşerek karşı tarafa gitmekteydi. Orada tekrar analog sinyale dönüştürülmekteydi. Bu işlem uzun sürmekte ve birçok hataya sebep olmaktadır. Dijk'e göre dijitalleşme; "tele, veri ve kitle iletişimdeki tüm yeni medya ağlarını birbirine

bağlayan yapıdır” (DİJK, 2018, s. 78). Dijitalleşme bu hatalara çözüm bulmuştur. Bunu tüm sinyalleri değiştirerek başarmıştır. Tüm sinyaller sıfır ve bir haline gelmiştir. Bu sıfır ve bir sinyallerine bit denilmektedir. Dijitalleşme iletişim araçlarındaki hataları büyük ölçüde gidermiş ve iletişimi kusursuz hale getirmiştir. Dijitalleşme sadece iletişimde kendini göstermemiş, verileri işleme alanındaki gelişmeyle tüm teknolojiye katkıda bulunmuştur. Şu anda herkesin kullandığı telefonlar sinyallerini dijitalleşmeye borçludur.

Ağ toplumlarının temelindeki üçüncü etken “depola ve ilet ilkesi”dir. Depola ve ilet ilkesi bilgi teknolojisine çok benzemektedir. Bilgiyi yaratma, saklama ve muhafaza etme daha sonra ona tekrar ulaşma bilgi teknolojisidir (AKSAY, 2015). Bu ilkede mikro elektronik araçlar söz konusudur. Depolama işlemi elektronik alanda depolamadır. Daha sonra bu elektronik alandan başka yerlere iletilmektedir.

Daha önceki zamanlarda yapılan telefon görüşmeleri kaydedilemezdi. Hatta başka birini arama işlemi santral aracılığıyla gerçekleşmekteydi. Yapılan görüşmelerin saklanabilme işlemi ise çok daha sonra elverişli hale gelmiştir. Bu saklama işlemi sadece kasetlere yapılmaktaydı. Bu kasetlere de ulaşılması bir hayli zor olmaktaydı. Şu anda yapılan görüşmeler elektronik ortamda depolanabilmektedir. Görüşen taraflar bu alanda konuşmaya erişebilmektedir. Buradan hareketle depola ve ilet ilkesi en çok iletişimi etkilemiştir. Telekomünikasyonda büyük bir yenilik başlatmıştır. Fakat bu ilke kendini yenileyip başka işlemlerde de kullanılmaktadır. Şu anda internette daha önce aranan sayfaların bulunması veya eski elektronik postaları görebilmemiz bu ilke sayesinde gerçekleşmektedir. Bu ilke ile kişiler arasındaki iletişim gerçekliği yansıtmaktadır (DİJK, 2018, s. 79).

Bu ilke yaşamımızda büyük bir yer tutmakla beraber aslında birçok sorunu da beraberinde getirebilmektedir. Kişiler arasında paylaşılan bilgilerin saklanması aslında özel hayatın gizliliğini yıkmaktadır. Kişilerin özel bilgilerinin başkalarının eline geçmesi bir bakımda kişilerin güvenliğini tehdit edebilmektedir.

Bir diğer temelin ismi “katmanlı örgütlenme”dir. Katmanlı örgütlenme “bilgisayar ağlarının teknolojisinin katmanlı biçimde organize edilmesidir” (DİJK, 2018, s. 80).

Bilgisayar ağlarının tamamında bu örgütlenme mevcuttur. Bunlar sırasıyla uygulama, sunum, oturma, iletim, ağ, veri bağlantısı ve fiziksel katmandır. Sırasıyla uygulama katmanında; ağın senkronizasyonu devamlı halde yapılmaktadır yani girilen sitelerde oturma sahibinin müsaitlik durumu veya kişilerin kim olduğunun belirlenmesi için kuralları içermektedir. Sunum katmanında; ağlardaki iletişimin dili çevrilir. Ağlar arasındaki verilerin okunması için bu işlem yapılmaktadır. Oturma katmanında; ağlar arasındaki iletişim kontrol edilmektedir. İletim katmanında; ağ akışının devamlı olup olmadığı kontrol edilir. Ağ katmanında; farklı ağların arasındaki veri diyalogunun gideceği yerin belirlenme işlemi yapılmaktadır. Veri bağlantısı katmanında ise; fiziksel adres belirlenmektedir. Son olarak fiziksel katmanda; cihazlar arası bağlantının kuralları belirlenmektedir (DİJK, 2018, s. 81).

Ağ toplumunun son temeli yeni bağlantılardır. Bu temel kabloları ve havadan yapılabilen bağlantıları kapsamaktadır. Çevremizde gördüğümüz gibi kablolaşma her yeri sarmış durumdadır. Bu kablolar aynı zamanda elektrik tellerini de kapsamaktadır.

Kablolar son zamanlarda teknolojiyle doğru orantıda çok fazla ilerleme kaydetmiştir. Eskiden telefonlarda ya da televizyonlarda kullanılan bakır tellerin yerini çok küçük fiber optik denilen kablolar almıştır. Aynı işlevi yerine getiren kablolar işlevi tellere göre daha hızlı gerçekleştirmektedir. Bu yeni ince kablolar bilgisayarlar dahil tüm mikro elektronik alanda kendini göstermiş vaziyettedir. Bu yeni kablolar elektrik sinyaliyle beraber ışık sinyallerini de iletebilme gücüne sahiptir. Havadan yapılan bağlantılar ise radyo veya televizyon sinyallerinden ibarettir. Her geçen gün frekans hızı artmaktadır. Kablolarında şu an eskimeye başladığı dönemde kablosuz bağlantılarla yaşam başlamıştır. Bunların hepsi havadan yapılacak frekanslarla mümkün olacaktır. Bu gelişmelere bakarak ilerideki bütün bağlantıların ışık hızında yani çok hızlı bir şekilde gerçekleşeceğini söyleyebiliriz (DİJK, 2018, s. 83).

Castells ağların yeni bir ekonomi yarattığını savunmuştur. Bu ekonomi 1975 yılından sonra ortaya çıkmıştır. Bu ekonomi enformasyonel özellik taşımaktadır. Aynı zamanda küresel örgütlenmeye ve ağ örgütlenmesine bağlıdır (CASTELLS, 2008, s. 99). Bu şunu temsil etmektedir: paranın kullanıldığı yahut ekonominin var olduğu hemen hemen her yerde bu yeni ekonomik, enformasyonel sistem kullanılacaktır. Kullanılmadığı takdirde

o toplum ekonomik olarak diğerk ülkelere kıyasla geride kalacak, çağının hızına ulaşmakta zorluk çekecektir.

Castells'i referans alan Çalışkan bu yeni ekonomide üç özelliğın olduğunu söyler. Bu özelliklerden birisi bilginin uygulanmasıdır. Bunun yanında yenilikçilik ile meydana gelen verimliliktir. Verimlilikteki yükseliş zenginliğin temel kaynağıdır. Bilgiye dayalı verimlilik; bilgi artarsa zenginlik artar görüşünü savunmaktadır. Ne kadar çok bilgi elde edilirse o kadar çok zengin olunur. Bilgi ile yenilikler yapılır. Yenilik içinde bilgi üretmek gereklidir. Bundan dolayı bilgi üretmek için yeni yollara başvurulması gerekir. Yeni bulunan bilgilerde yararlı işler için kullanılmalıdır. Bilgiyle neler yapılacağı bu ekonominin temel özelliğidir. Çünkü geçmişten günümüze dek enformasyon ekonominin temelini oluşturmaktadır. Enformasyon yardımıyla yenilik temelli verimlilik artacaktır (ÇALIŞKAN, 2016, s. 40-41). Yeni ekonominin bir diğerk temel özelliğı küreselliğidir. Tüm büyük şirketler ve ülkeler bu yeni ekonomi dalgasının içine girmiş bulunmaktadır. Üçüncü ve son özellik ise; Castells' in ağ adını verdiği örgüt formudur. Sanayi toplumunda geniş şirketler, hızlı ve seri üretim mevcuttu. Sanayi toplumundaki bu düzen, enformasyon döneminde yerini ağlara bırakmıştır. Ağlar, kaynakların düzenli bir biçimde birleştirilip kullanıma uygun olma kapasitesidir (ÇALIŞKAN, 2016, s. 42).

Ağ toplumlarında zaman ve uzam belli değildir. Tamamen bir belirsizlik söz konusudur. Bu belirsizlik tam anlamıyla müphemliğı temsil etmektedir.

Sosyolog Zygmunt Bauman müphemlik konusuna değinmiştir. Toplumdaki denge bazen işlevseli olduğu kadar belirsizlik ve kararsızlıkla karşı karşıya kalabilmektedir. Bauman bu belirsizliğı sosyal teoriye sokabilmiştir. Bauman belirsizlik, kararsızlık hakkında çalışmalar yaparak müphemliğı bulmuştur. Belirsizlik bilgi halini eleştirmektedir. Bunu kişiler zihinsel olarak yapabilmektedir. Kararsızlık ise tecrübeler, deneyimlere dayalıdır. Bu iki kavram sadece beraber olunca açıklanabilmektedir (JACOBSEN & PODER, 2008, s. 52). Buradan hareketle müphemlik zihinsel bir hal durumuna gelirken aynı zamanda davranışlara da yöneliktir (BAŞER, 2011).

Bauman'a göre müphemlik; bir varlığın veya bir olgunun birden çok gruba sokulabilmesi anlamına gelir. Bu dile bir düzensizlik getirmektedir. Bundan dolayı dilin sınıflandırılması tam olarak yapılamamaktadır. Bunun göstergesi belirlenmiş bir olayı

düzgün bir şekilde anlayamadığımız, seçemediğimiz durumlarda kişilerde hissedilen rahatsızlıktır. Burada oluşan rahatsızlık, endişeden ötürü müphemlik duygusunu belirsizlik olarak görürüz. Müphemlik dilin temel özelliklerinden birinin doğurduğu sonuçtur. Müphemliğin ölçüsü, bu özelliğin temelindeki etkinlikle doğru orantılı olarak artar. Sonuç olarak “müphemlik dilin alter ego’su, daimî yoldaşı, düpedüz normal halidir” (ZYG MUNT, 2003, s. 9-10).

Yani ağ toplumlarında uzam ve zaman tam anlamıyla bir “müphem”dir. Burada zamanı ve uzamı tam olarak anlamamız mümkün olmamaktadır. Buradan doğacak her türlü sonuç belirsizlik ifade edeceğinden dolayı müphemlik oluşmaktadır.

Ağ toplumunun öncü ismi Castells ise ağ toplumunda zamanı “zamansız zaman” olarak tasvir etmiştir (CASTELLS, 2008, s. 577). Zaman kavramı ağ toplumunda yok edilmiş gibi bir hale bürünmüştür. Burada sözü edilmiş olan zaman yeni bir zamandır. Bu yeni zaman ağ toplumunun kendine has bir özelliğidir diyebiliriz.

Leibnize zamanı şu şekilde tanımlamıştır. “Şeylerin birbirini izlediği sıra” (CASTELLS, 2008, s. 612).

Ağ toplumunda zamana bakarken karşımıza iki kavram çıkmaktadır. Bunlar “eşzamanlılık” ve “zamansızlık” tır. Teknolojik ve küresel dünyada ağların etkileşimi inanılmaz hızlı bir hal almıştır. Bu hızlık etkileşim bize eşzamanlılığı göstermektedir. Bugün atılan mailler bile anında bir diğer kişiye anında iletilmektedir. Aynı zamanda ağ ortamında oluşabilecek düzensizlik veya hatalar olabilir. Burada ise zamansızlık kavramı kendini göstermektedir. Castells’in zaman çalışmasında “zamansız zaman akışlar uzamına aittir” sözü çok dikkat çekmektedir (CASTELLS, 2008, s. 615). Buradaki uzamın farklı anlamları vardır. Fizik alanında “maddenin dinamikleri” anlamına gelirken sosyal alanda “sosyal pratikler” olarak açıklanır. Castells uzamın maddi ürün olduğunu da belirtmektedir. İnsanlarda bu maddi ürünler kategorisinin içerisinde. “Zamanı paylaşan sosyal pratiklerin maddi desteğidir” sözü ile Castells uzam ve zaman kavramının ayrı düşünülmemesi gerektiğini açıklamıştır (CASTELLS, 2008, s. 546-547).

Leibniz ve Innis’ göre uzam çok açık bir şekilde açıklanmıştır. “Uzamın eş zamanlılığın maddi inşası olduğunu söyler; insani pratikleri zamanda bir araya getirenin

bu maddi inşa olduğunu söyler” (CASTELLS & INCE, 2006, s. 64). Yani uzam eş zamanda gerçekleşen insani pratiklerdir. Eski zamanda eş zamanlılık sadece yakın kişilerin gerçekleştirebildiği işler halindeyken, şu anda ülkeler arasında dahi gerçekleşebilmektedir. Çok uzak kişiler aynı anda aynı işi yapabilir. Bu telekomünikasyon veya diğer bilgisayar teknolojisi ile gerçekleşebilir. İşte günümüzdeki bu olay “akışlar uzamı”nı oluşturur. Bu akış herhangi bir ses, görüntü ve hatta bilgi akışı olabilir.

Castells akışlar uzamını “The Informational City” adlı eserinde açıkladığını söylemiştir. Ona göre akışlar uzamı; “finansal mekanlar veya medya üretim merkezleri ya da ileri teknoloji dünyasının üretim zincirleri gibi gezegen çapında başka yerlerle bağlantılı, ama yakın çevrelerinden büyük ölçüde bağımsız, ülkeler aşırı faaliyet komplekslerinin oluşumu” dur. Özellikle internet akışlar uzamının doğmasına büyük katkıda bulunmuştur. Çünkü internet sayesinde birden çok yerden dünyanın her yerine istediğimiz gibi bağlanabilmekteyiz. Akışlar uzamı ile internette “kilit merkezleri”, “yenilik üreticileri” ve “bilgi elitleri” çoğalmıştır (CASTELLS & INCE, 2006, s. 28).

Ağ toplumu eserinin yazarı Jan Van Dijk, Castells’in düşüncesinin karşıt görüşünü savunmaktadır. Zamansız zaman kavramıyla zaman ve uzam resmen köşeye atılmış gibi görülmektedir. Fakat Dijk zaman ve uzamın ağ toplumunda önemli olduğunu savunmaktadır. Ve bu önemin giderek artacağına inanmaktadır. Bunun nedeni ağların her geçen gün ilerlemekte olduğu ve dünyanın her yerine ulaşmasıdır (DİJK, 2018, s. 241).

Zaman ve uzam hem sosyalleşmiş ve aynı zamanda bireyselleşmiştir. Sosyalleşmeye örnek verecek olursak; köylerdeki meydanları sunabiliriz. Yakın zamana kadar köy meydanları sadece insanlara aitken, şu anda insanların yerini dev ışıklı panolar, iletişim için telefon kulübeleri ve kablosuz internet ağları almıştır (DİJK, 2018, s. 245). Bu sosyalleşmenin çok belirgin bir örneğidir. İnsanlar bu yerlerde eskiden yüz yüze iletişim kurabilme imkânı bulurken şu anda buralarda telefonla iletişim yaygın hale gelmiştir.

Bireyselleşmeye değinecek olursak; şu anki dünyada kişiler eski gelenekleri kaybetmiştir. Büyük kavramlar olan aile ve mahalle adı verilen çok kişiden oluşan yapılar yerini tek kişilik ufacık bir dünyaya bırakmıştır. Bu geniş kavramlar daralmış, kişiler kendi dünyasına dönmüştür. Özellikle bu durum Batı’da kendini daha fazla göstermiştir. Sosyal medyanın en büyük örneği olan Facebook bile günümüzde kişiler adına evrene

hatta uzaya açılan bir hayat haline gelmiştir (DİJK, 2018, s. 245-246). İnsanlar kişi olarak kendi fikirlerini sosyal medyadan belirterek kendini göstermektedirler. Fakat kişinin sınırları anca internetin verdiği sınırlar kadardır. Kişiler kendini orada rahat hissetmekte ve yalnızlığını burada unutmuş durumdadırlar. Ağlar kişileri bu duruma zorlamaktadır. Bu yüzden zaman ve uzam hem sosyalleşmiş hem de bireyselleşmiştir.

Ağ toplumunun bir diğer özelliği sınırları yok etmesidir. İnsanlar eğitimi, eğlenceyi, çalışmayı ve sosyal hayatı genelde dışarıda gerçekleştirmek zorunda iken, şu an bu sınırlar kalkmıştır. Dijk'te insanların seyahat dışında tüm işlerini tek bir yerde, çoğunlukla evlerinde yapmak istediklerini belirtmiştir (DİJK, 2018, s. 247).

Yeni teknolojik altyapılar sayesinde çalışma yaşamına bir kavram katılmıştır. Bu kavram "tele-çalışma" dır. Tele çalışma; "bilgi teknolojilerinin kullanılmasıyla, işin ofis dışında herhangi bir yerden gerçekleştirilmesidir" (ALKAN MEŞHUR, 2010, s. 2).

Tele çalışma kavramının birçok avantajı vardır. Örneğin; bu işi yapan kişiler evde olacaklarından trafiği etkilemezler. Planlamalarını kendileri yapabilirler. Hatta birden fazla işi aynı anda yapabilirler. Kişiler ofis hayatından ziyade stresten uzak durabilirler. Yani ağların ya da ağ toplumunun bu gibi olumlu yönleri ulunmaktadır. Fakat tele çalışmanın ciddi zararları da bulunmaktadır. Bunlardan bazıları;

-İşletmeye bağlı olan tele çalışanlar kariyerlerinde ilerleme gösteremezler.

-Ofis dışında olduklarından genelde mesai yaparlar ve bunun için fazladan ücret alamazlar.

-Yapılan iş rutinleşir. Genelde resmidir.

-Çalışanlara sürekli eğitim verilmediğinden kendilerini iş hayatında geliştiremezler.

-İş arkadaşı denen kavram yok denecek kadar azdır. Varsa da iletişimleri kesiktir.

-En önemli sorun da bu kişilerin sosyal dışlanmaya zorlanmasıdır. Kişi ister istemez bu durum gerçekleşir (DİJK, 2018, s. 248-249).

Ağ toplumunun getirdiği bu çalışma kavramının dezavantajları bu şekildedir. Bunlar günümüz koşullarına göre dikkate alındığında çok ciddi sorunlara yol açmaktadır. Ağlar

hayatımızı kolaylaştırmakla beraber bizleri sürekli çalışan ve rutin haline getiren bir yaşama sürüklemeye başlamıştır. İnsan da bu yeni çalışma kavramına kendini adapte etmiş ve emeğini sadece üretmeye dayalı olarak harcamaya alışmaya başlamıştır.

Ağ toplumu eğitimi de çok yakından etkilemiştir. Ağlar iletişimi sağladığından “uzaktan eğitim” adında yeni bir kavram türemiştir. Uzaktan eğitim; “öğretmen ve öğrencinin aynı mekanlarda bulunmak zorunda olmadığı ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin posta hizmetleri ve bilgi iletişim teknolojileri sayesinde yürütülen bir eğitim sistemi modelidir” (İŞMAN, 2011, s. 1).

Uzaktan eğitimin avantajları tele çalışma ile benzerdir. Ulaşımaya gerek yoktur. Kişiler buldukları yerden eğitimine devam edebilirler. Not verme işlemi ağlar ile dakikalar içinde verilmektedir. Planlama kişilere aittir. Sadece bir ders programına bağımlılık vardır. Fakat avantajlarının yanı sıra olumsuz yanları daha fazladır.

-Öğretici ile öğrenen arasında iletişim seviyesi düşüktür. Etkileşim yok denecek kadar azdır.

-Doğrudan yardım mümkün olmamaktadır.

-Kişiler e-posta yoluyla anlaşabilmektedir. Bu iletişimsizlik doğurmaktadır.

-Klasik eğitim kurumlarında yani okul, dersane gibi yerler kişiler için sosyalleşme imkânı tanırken, uzaktan eğitimde bu olanaksızdır.

-En önemli zararı ise; sosyal dışlanma olmasıdır (DİJK, 2018, s. 249-250).

Ağlar eğitimi kolaylaştırmaktadır. Fakat eğitime yeni kavramların gelmesi kişileri kolaylığa götürmektedir. İnsanların toplumdan dışlanması fark edilmektedir. Kişiler arasından etkili olan yüz yüze iletişimin seviyesi düşmüştür. Ağlar bizleri ele geçirmiştir. Çevrimiçi kavramıyla birbirimiz ile iletişim kurmaktayız. Bir ağa bağlanıp bu ağ yardımıyla kişiler arasında etkileşimde bulunmaktayız. Uzaktan eğitimde öğrenciler sürekli kontrol edilmektedirler. Tele çalışmada ise çalışanlar genellikle yöneticilerini tanımamaktadırlar. Çalışanlar yöneticileriyle veya şefleriyle iletişimde değildirler. Fakat sürekli denetimdedirler.

Ağda oluşacak bir kesinti veya sinyal bozukluğu anında eğitimde, çalışmada gidebilmektedir. Hatta tamamen ağlara bağlı birçok işyerinde resmen hayat durmaktadır.

3.3. Ağ Toplumu ve Demokrasi

Ağ toplumunun demokrasi ile ilişkisine göz atacak olursak ekonomik, siyasal ve sosyal açıdan olmak üzere üç ana başlıkta inceleyebilmekteyiz.

Ağ toplumuna ekonomik demokrasi açısından bakacak olursak; piyasada iletişim ve enformasyon alanında özelleşmiş, gelişimini tamamlamış çok sayıda şirket görebilmekteyiz. Büyük oligapollerin gelişimini devam ettirdiği piyasa ortamına devletin müdahalesi gerekmektedir. Aksi halde bu durumun önüne geçilemezse, dünya piyasası yakın zamanda çok az sayıda firmanın kararlarıyla yönetilecektir. Bu firmalardan bazıları; “Microsoft”, “Apple” ve “Google” dır. İçerisinde bulunduğumuz çağa uyum sağlamak amacıyla bahsedilen firmalar kurumsal yoğunlaşmayı çok düzenli bir şekilde gerçekleştirmiştir. Bu firmalar büyümeye devam ettikçe hane halklarına kolayca girebilmekte ve bununla beraber bu hanenin iletişim stratejisine orantısız bir güç ile müdahale edebilmektedir. Demokratik yönden bakacak olursak bu gerçekleşmekte olan durum aslında ilerleme değil, gerilemedir. Bu açıdan kamu tekelleri çok yakın geçmişte demokratik açıdan kontrol edilmekteyken bu kontrol mekanizması şu anda kaybedilmiş ve kontrolsüz bir topluma yerini bırakmıştır (DİJK, 2018, s. 409). Bu durumda ağ toplumları ile ekonomik demokrasi arasında negatif bir ilişki vardır. Devletin olası bir müdahalesi gerçekleşirse bu ilişki pozitif yönde artacaktır.

Ağ toplumlarına siyasi demokrasi açısından bakarsak; teknoloji, iletişim ve enformasyon ağlarının totaliter düzen için toplum üzerinde açıkça bir tehdit oluşturduğu görülmektedir. Günümüz toplumunda teknoloji her alanda kontrol edilebilmektedir. Bu kontrol ile hükümetlerin izlemesi veya gözetlemesi büyük ölçüde kolaylaşmıştır. Bununla beraber istenilen kaydın birleştirilmesi gerçekleşmiş ve veri madenciliği ile hükümetler vatandaş üzerinde bir baskı unsuru oluşturmuştur. Başka bir açıdan bu ağlar kişilerin daha çok enformasyon talep etmelerini ve bununla birlikte siyasi yönden karar verme mekanizmalarına katkıda buldukları açıkça görülmektedir (DİJK, 2018, s. 410). Buradan ağ toplumları ile siyasi demokrasi açısından olumsuz bir ilişki olduğu sonucuna varılabilmektedir.

Son olarak ağ toplumlarına sosyal demokrasi açısından bakarsak; toplumda aslında yeni bir yapının oluştuğu söylenebilir. İletişim teknolojilerinin ve enformasyonun gelişimi tamamladığı takdirde yeni bir yapı oluşmuş olacaktır. Bu yeni oluşan yapı tam anlamıyla sınıflı bir düzendir. Bu yeni oluşacak düzende eşitsizlik çok fazla etkisini gösterecek ve bunun sonucunda toplumda gizli bir sınıfsal düzenin var olacağı görülmektedir (DİJK, 2018, s. 410). Bu sınıfsal düzende kontrol edenler ve kontrol edilenler olacaktır. İzleyenler büyük şirket sahipleri olurken, kontrol edilenler içiler, öğrenciler ve tüketicilerdir. Buradan çıkarılacak sonuç; sosyal demokrasi ile ağ toplumlarının birbirlerinden olumsuz etkilendiğidir.

Ağ toplumları ile demokrasi arasında her alanda negatif bir ilişki görülmektedir. Bunun nedeni ağ toplumlarının insanların hayatlarına, hanelerine ve ilişkilerine müdahale edebilme özgürlüğüdür. Bireylerin özgürlüğünün kısıtlanması veya özel hayat gizliliğinin kalmaması toplum adına büyük tehdit oluşturmaktadır. Kişilerin kendi hayatına müdahale etme yetisi de yavaş yavaş kaybolmaktadır. Kişilerin bu haklarının elinden alınması demokrasinin var olmadığını veya yetmediğinin bir göstergesidir. Ağ toplumları demokrasi kavramını zedelemiş ve demokrasiye karşı bir tehdit unsuru haline gelmiştir. Bu durum politik açıdan büyük bir tehlikedir. Demokraside bu yeni toplumun kararlarıyla değişebilmekte ve bu toplumun devamının getirilmesi için tasarlanmaktadır.

Bu ilerleyen teknoloji, yararlarının yanısıra topluma yönelik birçok dezavantajları da bünyesinde barındırmaktadır. Teknoloji insanların özgürlüğünü elinden alabilecek kadar ileri gitmiş durumdadır. Şöyle ki; teknoloji kimileri için özgürlük vaat ederken, kimileri için de özgürlüğü elinden almaktadır. Modern dönemde bireyler akışkan bir gözetim içerisinde toplumsal yaşamlarını sürdürmektedir. Gözle görülemeyecek kadar küçük yapılabilen kameralar ile izlendiğimiz farkına varamayız. Fakat burada adı geçen izlenme sadece bununla sınırlı kalmamaktadır. Burada ortaya çıkan durum; ağ toplumu bağlamında akışkan bir gözetim ile egemenlerin bireyler ya da toplum üzerindeki kontrol mekanizmalarına daha da yoğunlaşmasıdır. Modern endüstriyel üretimin sonucu olarak, çalışan yüzlerce veya binlerce insan her gün işyerine gitmekte, bu işe başlangıç aşamasında ve bitiminde kontrol sürecinden geçmektedir. Kişiler aynı günde, aynı saatte işyerinde bulunmaktadır. Bu işe giriş, kontrol mekanizmasının sonucu olarak kart sistemiyle kayıt altında tutulmaktadır. Her çalışan işyeri sınırlarına girdiği anda kart

basılmaktadır. Fakat bu işlemin neden gerçekleştiğini sorgulamazlar. Aslında toplum tam bu anda izlenmeye başlar ve kendisinin güvensizleştirildiği imgesi zihinlere işlenmiş olur. Fordizm 'in getirdiği bu yeni üretim sistemi ile çalışanlar işyerlerinde, yemekhanelerde izlenmektedirler. Bu durum açıkçası Orwellvari bir distopik unsurun adeta temerküzüdür. Burada işçilerin mevcut olan özgürlüğü tamamen bir hiç haline gelir. Birileri tarafından izlenmekte olan kişi veya kişiler özgür olamaz. Bu durumda özgürlük kontrol edenin elinde bulundurduğu özgürlüktür. Özgürlük mevcuttur. Başka bir ifadeyle özgürlük, izleyenlere mahsustur. Yani genel müdür veya CEO gibi kişilere verilmiştir. Onlar başkaları tarafından izlenmek yerine başkalarını izlerler. Onları da kontrol eden işyeri sahibinin ta kendisidir. Şu durumda ortaya çıkan; gözetleyenin gözetlenmesidir. Gözetleyenin gözetlenmesi bir 'panopticon' unsurunu ifade etmektedir. Gözetlediğini düşünenler görece özgürdürler; çalışarak özgürleşirler! Özgürce hareket ederler ve özgürce izlenmektedirler. Bu durum dahilinde demokrasi, eşitliği sağlamanın aksine adeta hiyerarşik sınıfsal bir yapıyı meydana getirmiştir.

Modernleşen bir toplumda demokrasi fazlasıyla etkisini gösterirken bu durum ağ toplumlarında güncelliğini yitirmiştir. Kişiler eşitliğini kaybetmiş ve disipliner bir yapının parçası haline gelmişlerdir. Çalışan kesim tamamen eşitken, yöneten kesim ile arasında büyük bir yapısal eşitsizlik farkı mevcuttur. Ağ toplumunun kişilere yaşattığı en büyük olumsuzlukta bu anda gerçekleşir. Toplumun düzen mekanizması devam ederken özgürlük ve hakları bir bakıma ellerinden alınmaktadır. Bu durum karşı ütopyalarda da gerçekleşmektedir. Kişiler sürekli düzeni sağlama çabası içerisindeyken, yönetim hiyerarşik bir yapıdadır. Bu hiyerarşik yapı kişilerin sosyal, ekonomik ve siyasal tüm haklarını hiçe sayarak düzeni devam ettirmekteydi. Günümüz yaşantımızda da bu durumun benzer yanları görülmektedir. Ağ toplumları demokratik olarak kişilerin özgürlüğünü kısıtlar fakat kişiler çalışarak özgürleşirler.

Ağ toplumlarındaki eşitsizlik yalnızca bireyler için değil şirketler içinde büyük bir tehdit olarak görülmektedir. Küçük orta boyutlu işletmeler demokrasinin ekonomik etkilerini bir baskı olarak görebilmektedirler. Gelişen enformasyon ve iletişim ağlarının yardımıyla büyük şirketler kendini sürekli yenilemekte ve geliştirmekteyken küçük orta boyutlu işletmeler bu yeniliklerden fazlasıyla yararlanamayınca küçülüp

kapanmaktadırlar. Devletin veya yönetimin ekonomik olarak tanıdığı eŐsizlik burada da etkisini göstermekte ve demokrasi bir kez daha etkisini yitirmektedir.

SONUÇ

Teknolojinin sayısız yararını her an farkına görebilmekteyiz. Şu durumda teknoloji şirketler için kâr artırımı ve verimlilik sağlarken, kişiler için adeta sonsuz bir bilgi dünyasının kapısını aralamaktadır. Yine aynı şekilde teknoloji hayatımızı sınırsız derecede kolaylaştırmaktadır. Teknolojinin ve ağların sunmuş olduğu imkanlar sayesinde eğitimler ve çalışmalar zaman ve mekâna bağlı kalmaksızın gerçekleştirilebilir. Teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkmış olan internet ile kişiler istedikleri bilgiye saniyeler içinde rahatça ulaşabilmektedir.

Fabrikalarda kimin ne kadar iş yaptığı bellidir. Verimlilik, üretkenlik kolay bir şekilde ölçülebilmektedir. Endüstriyel ve post-endüstriyel üretimin sonucu olarak hesaplanabilirlik ve öngörülebilirlik ön plandadır. Kişi kendisine verilen sayıda iş yapmalı ve o amaca ulaşmalıdır. Kişiler tarafından oluşturulan makineler kişilerin ürettiği ürünü saymakta ve hesaplamaktadır. Gün sonunda kişinin ne kadar amaca ulaştığı belli olmaktadır. Bu bağlamda gözetlenen kişiler bir otomata dönüşmektedir. Kişiler kameralarla izlenmese dahi bu sayede izlenmektedir. Otomata dönüşen kişiler ne zaman, nerede izlendiğini bilemezler. Fakat bir şekilde izlendiklerinin farkındadırlar. Tüm fabrikalarda kameralar mevcuttur. Bu araçlar bile çalışanlar için görece bir baskı unsurudur. Çalışanlar baskı altında çalışmaktadırlar. Belli bir amaca ulaşmanın baskısı ve izlenme baskısı bir araya gelir. Burada özgürlük yok olmaktadır. Kişilerin yapacakları en küçük yanlış bir hareket halinde izleneceği korkusu çalışandaki özgürlük ve özgüven duygusunu bitirmektedir. Ağların çevrelediği bu toplumda artık bu durumlar gayet normaldir ve alışılmış durumdadır. Modern zamanda şirketteki müdürleri iktidar olarak görürsek, iktidar çalışanları izlemektedir.

Kişilerin modern çağda kurallar kapsamında gerekenlerin yapılması kişilerin nesneleştiğini göstermektedir. Nesne aslında bir objedir. Nesneleşme özne olan kişinin sıradan bir “şey” e dönüşmesidir. Kişinin nesneleşmesi bir amaca ulaşmak için yapılmaktadır. Kişi bu amaç kapsamında şeye dönüşünce, kişinin özgürlüğü ve özerkliği elinden alınmış olur. Yani başka biri için insanın özne olma özelliği yitirilir (VEYSAL, 2003, s. 8-9).

Günümüz ağ toplumlarında kart sistemi mevcuttur. Kişiler başkalarının amacını gerçekleştirmek, hedefe ulaşmasını sağlamak üzere çalışmaktadır. Bunun hem kendi yaşamını devam etmek adına, hem de farkında olmadan başkalarının hedefini gerçekleştirmek adına yapmaktadır. Fakat burada kişilerin nesneleşmesi gerçekleşmiştir. Çalışanlar toplumsal yaşam içerisinde bunun farkına varmamaktadır. Toplumun büyük bir kesiminde bu durum devam etmektedir. Nesneleşmeyen kişiler ise amaçları gerçekleştirilecek olan kişilerdir. Yani çalışanın gözünde iktidardır. Bir bakıma diğerleri nesneleşirken, iktidar birey olarak kalmaya devam etmektedir. Gözetim şundan dolayıdır. İnsani hatanın en az indirgenmesi, kontrolün en üst seviyeye çıkarılması, iş akış sürecinin tavizsiz bir şekilde yerine getirilmesi ve teknolojik bağımlılığın üst düzeye çıkarılmasıdır.

Günümüzde kişilik özelliklerimiz dahi birileri tarafından depolanmaktadır. Bunu şöyle açıklayabiliriz; iş başvuru sistemlerinin depolanmasını ele alalım. İş başvuru sistemleri bizim internet aracılığıyla girmemize bir zorunluluk addettiğinden başvuruda bulunulan işyerindeki denetleyiciler bizleri özgürce görebilmektedir. Kişilik özelliklerimizi veyahut ailevi ilişkilerimizi ve hatta sadece devlet ile münhasır olan özelimizi dahi bilebilmektedir. Bu durum açıkça bir gözetim toplumunun örneğidir. Endüstriyel ve post endüstriyel üretimin sonucu olarak ortaya çıkan işsizlik sorununu günümüzde de giderebilmek için, kişiler başvuruda bulunmaktadır. Bilgisayarlar depolama işlemini gerçekleştirerek, bilgilerimizi internet üzerinden veya kişisel yapılan başvurular ile kolayca görebilmektedir. Bizi ilgilendiren kısım; bilgisayar üzerinden yapılan başvuru kısmıdır. Bunu örnekleyecek olursak; büyük işletmeler, küçük işletmelere görece daha çok ürün elde etmektedir. Bunun sonucunda belirli bir ücret karşılığında emeğini tüketen kişilere ihtiyaç duymaktadır. Yetersiz gelen bu emek sonucunda kişiler bu boş olan yerlere başvuru yapmaktadır. Birçok site üzerinden yapılan bu başvurular firmalarda toplanmaktadır. Burada özel yaşam bir hiçe dönüşmüş olur.

Teknoloji hayatımıza girdiğinden beri bu izleme vardır. Bu izleme ve gözetim devam etmektedir. Bu izleme ve gözetim ilk distopyalardan “Biz” de iktidar olan Velinimet bağlamında bireyler ya da toplum yakından izlenmekteydi. Burada teknoloji ile insanlara verilen numaralar denetim altında tutulmaktaydı. Açıkçası bu durum günümüz çalışma hayatında iş başlangıç süreci içerisinde kart sistemi ile benzer bir temaya sahiptir. Bir diğer eser olan “Cesur Yeni Dünya” da Dünya Devleti kişileri gözetim altında

tutmaktaydı. Endüstriyel dönemin ürünü olan izlenme teması burada da açıkça vurgulanmaktadır. Kişilerin gözetimi ve izlenmesi kişileri bir baskı altında tutabilmekteydi. Ve son incelediğimiz eser olan “1984”de iktidar, yani izleme gücünü elinde bulunduran Büyük Birader’di. İzlenme en çok bu eserde görülmüştü. “Büyük Birader’in gözü sende” yazıları ile insanlar sürekli izlendiğini hissetmektedir ve “tele ekran” adlı cihaz sayesinde zaten izleniyorlardı. Post endüstriyel üretimin sonucunda insanlardaki özgürlük görece alınmıştır.

Yöneten kesimin asırlardır en güçlü silahı; gözetimdir. Gözetimin önem kazanması, sadece günümüzde etkisini arttırmasıdır. Gözetim konusunu ilk vurgulayan kişi; Karl Marx’tır. Marx gözetimi; emek ve sermayenin arasındaki mücadelenin bir unsuru olarak görmektedir ve tanımlamaktadır. İşçi sınıfının çok cüzi bir ücret karşılığında maksimum emeğini kullanarak en yüksek verimi almak için, yöneticiler bunu denetleme zorunluluğu hissetmişlerdir. İşçi sınıfını izlemek, onları denetlemek gayesi ile şu anda çok büyük bir güç olan yönetim güçlenmiştir. Emeğini veren kişileri sürekli bir arada tutma fikri ile izleme daha kolay bir hale gelmiştir. Emeğin disiplinli bir halde kullanılması amaçlanmış ve bir baskı kurulmuştur. Bu gözetimin olağan tehlikelerini birçok kişi eleştirmiştir. Bu duruma distopyalarda en çok Orwell tepki göstermiştir. Orwell Stalin’i eleştirme amacıyla yazdığı eserinde birçok kez gözetimi ele almıştır. Gözetimden ziyade sadece görüntü olarak değil, fikirleri de totaliter olarak denetim altında tutmaktadır. Orwell 1984 adlı bu eserinde ileri görüşlülüğünü ortaya koymuştur.

Gözetim konusunu etraflıca analiz eden ve araştıran en önemli isimlerden birisi de Foucault’tur. Foucault izlemeyi yalnızca örgütler bağlamında incelememiştir. Örgütler ve toplum üzerindeki görüntüsünü disiplin çerçevesinde detaylı bir biçimde ele almıştır. Foucault ile izleme/gözetim iktidarlar açısından önem kazarak merkezi bir konuma yerleşmiştir. Foucault bu konu hakkında bir sonuç elde etmiştir: “Modern toplumun kendisi disipliner bir toplumdur.” (LYON, 1997, s. 44). Modern topluma kadar iktidar gözetimi farklı tekniklerle gerçekleştirmiştir. Ordu veya hapis yoluyla gerçekleştirilerek bu durum toplumun içinde her zaman var olan bir ihtiyaç haline dönüştürülmüştür.

Enformasyon teknolojisi ile doğrudan bir ilerleme kaydeden gözetim, toplumsal açıdan büyük bir önem kazanmıştır. Enformasyon teknolojisinden elde edilen cihazlar

sayesinde gözleyenler, izleme eylemini fark ettirmemeksizin gerçekleştirmektedirler. Bunun yanı sıra, modern çağ olarak adlandırdığımız bu zamanda enformasyon teknolojisi bilgiyi depolama özelliğine sahiptir. Bundan dolayı enformasyon sızmaları günümüzde çok fazla görülmektedir. Bunun sonucunda özel alan ile kamusal alan arasındaki ilişki gücünü kaybetmiştir. Fakat şu an yaşadığımız toplum kuşkusuz bir gözetim toplumunu da ifade etmektedir.

Enformasyon teknolojileri bizim bizzat hayatımızı tehdit etmektedir. Burada bahsi geçen hayat özel hayattır-ki bu şu an bizimle ilgili her şeydir. Gizlilik evrensel olarak insanlara bir yönetsel hak olarak verilmiştir. Bu hakkı totaliter olarak yönetilen ülkeler dışında, tüm ülkeler kuralları arasına koymuşlardır. Gelişen enformasyon ile gizliliğin korunması hasar almıştır. Bu durum ilk olarak fotoğraf ile gerçekleşmiştir. Fotoğrafçılığın ve makinelerin bir anda çoğalması ile kişilerin özel hayatı ufak çaplı tehdit edilmiştir. Bireyin kendi dış görünüşünün bir başkasının tarafından görülmesi şu an o kadar büyük bir sorun olarak görülme de, geçtiğimiz yüzyılda büyük bir sorun olarak görülmüştür. Özel yaşama gelen ilk tehdit budur.

Bozkurt'a göre gizlilik "bireylerin, grupların ya da kurumların ne zaman, nasıl ve ne miktarda enformasyonu diğerleriyle etkileşimde verebileceğini belirlemesidir" (BOZKURT V. , 2014, s. 104). Teknolojinin ilerlemesi gerçekleştiği sürece özel yaşam daha fazla tehdit edilecektir. Yani gizlilik kavramı görece ortadan kalkacaktır.

En büyük güç olarak görülebilen bilgisayar, bu gizliliğe farklı bir etki katmıştır. Çünkü bilgisayarlar bizlerin bilgilerini toplamanın yanı sıra bir de bunları analiz edebilmektedir. Bu bilgileri bankacılık adıyla veya anket yöntemiyle bile saniyeler içinde kolayca ele geçirebilmektedirler. Telefon konuşmaları, kartlar ile yapılan ödemeler, market kayıtları ve günlük finansal işlemler bilgisayarların sisteminde hala depolanma özelliğine devam etmektedir. Bilgisayarlar toplumun neredeyse tamamının özel bilgilerini depolamaktadır ve bu gelecek yüzyıllar içinde varlığını sürdürecektir.

Bir diğer önemli gözlem aracı ve kişiyi güvensizleştirmeye iten unsur ise internet'tir. Kişinin bilgilerini alarak özel hayatımıza girebilen ve onu yönetim karşısında tamamen savunmasız bırakması kişiyi güvensizleştirmeye itmektedir. Son zamanlarda ortaya

çıkılmış olan 'e-devlet' gibi uygulamalar bu duruma örnek olarak verilebilir. Dünyayı izleyen yönetimler bütün ağlar üzerinde yaşayan kişileri izleyebilme hakkına sahiptirler.

Özellikle internet ortamında ortaya çıkan anonim kavramıyla kişi kendi kimliğini belirtmeksizin açıkça görüşlerini bildirebilir ve herhangi bir şey hakkında yorumda bulunabilir. Bu işlemde aslında kişinin kendisinden uzaklaştığını bize açıkça göstermektedir.

Bununla beraber gözetim, yalnızca kişiler için bir tehdit unsuru değildir, gözetim aynı zamanda işletmeler içinde büyük bir tehdit unsudur. Sanal ağlar üzerindeki gizlilik sorunu büyük firmalar açısından büyük bir tehlike arz etmektedir. Şöyle ki; şirketler arası sözleşmeler, faturalar, firmaya ait gizli işlemler, siparişler ve alınan ödemeler sadece şirkete mahsus belgelerdir. Elektronik ortam veya ağlar üzerinde bu belgelerin izlenmesi veya bu belgelerin belli bir izin alınmaksızın ele geçirilmesi hem firma için hem de tüm tedarikçiler için gizliliğe atılan bir darbedir. Buna karşın en büyük sorun yine de kişi üzerinde görülmektedir. Bunun nedeni; firmaların ücret karşılığında nitelikli elemanlarının olmasıdır. Bireyler sıradan güvenlik önlemleriyle bilgilerini istediği gibi saklayıp, güven içinde hiçbir zaman olamazlar. Ve bu bireyler gizlilik haklarının yani özel yaşamın sonunun olduğunu farkında olmamaktadır.

Önümüzdeki zamanda elektronik eşyaların konuşması öngörülmektedir. Bunu açacak olursak; günlük hayatta vazgeçemediğimiz veya saatlerce vakit harcadığımız tüm nesnelere bizimle iletişim kurabilecektir. Gelişen endüstriyel otomasyon teknolojisi sayesinde kişi uyandığında kahvesi hazır olup, aynı zamanda istenilen bir yemek yapılmış olabilir. Tüm bunlar internet ağına bağlı olarak gerçekleşecektir. Şayet bu senaryolar önümüzdeki yirmi yıl içinde tasarlanıp uygulamaya konulursa insanların neler tükettiği, neler dinlediği, hangi içeceği tercih ettiği, hangi sporla ilgilendiği ve hatta hangi sağlık problemleri olduğunu öğrenmek çok zor olmayacaktır. Bu bireylerin özel yaşamına dair yapılan büyük bir hakaret olacaktır.

Günümüzde dijital teknolojiyi kullanan bireyler, kullanmayan bireylere göre daha çok gözetim altındadırlar. Teknolojiyi kullanan taraf ağlar üzerinden bir ürün alsa dahi, kart bilgilerini, kişisel bilgilerinin paylaşmak zorundadır. Bunun yanında ağlar üzerinden gerçekleştirilen ticari işlemler ve herhangi bir mekandaki güvenlik kameraları ile gözetim

unsuru varlığını sürdürmektedir. Üstelik bu “panopticon” a uygun bir şekilde, yani izleyenlerin habersiz olduğu bir durumda gerçekleşmektedir.

Günümüz toplumunda açıkça görülen bir parçalanmışlık görülmektedir. Bireysellikten öte olan “hiper-bireysellik” adı verilen aşırı yalnızlık olarak tasvir edilen bir kavramda günümüzde ortaya çıkmıştır. Toplumun büyük bir bölümü teknoloji sayesinde yalnızlaşmaya doğru ilerlerken-ki bu ilerleme aslında bazı kişilere göre bir gerilemeye temerküz etmektedir- büyük bir bölümü de topluluktan görece kabileye dönüşmektedir. Bu kabileleşme yani toplanma kavramı, eski zamana oranla bir sanal kabileleşme haline dönüşmüştür. Yeni oluşturulmuş olan bu kavram yeniliği işaret etmektedir fakat bu yenilik aslında bir cemaatleştirmeye yöneliktir. Bu yenilikler toplumun ilgisini son derece çekmiş, kendine yakınlaştırarak, aslında ona bağlı ve ondan kopamayacak bir şekilde bir nevi büyülemiştir. İnsanların ilgi görme arzusunu kullanarak birçok kişiyi teknoloji sayesinde yanına toplamış olan bu sanal cemaat gitgide büyüyerek kişilerden çok işyerlerini de çağa uygun olarak adeta içine almıştır.

Çağımız insanının en büyük özelliği, yalnızlıktır. Bu yalnızlık aslında çağın yeniliklerinin bir sonucunda meydana çıkan bir bireyselleşmedir. Kişiler toplumdan uzaklaşmaya başlamış, bu değişim çok kısa zamanda meydana gelmiştir. Şöyleki; teknoloji bunu beraberinde getirirken, en büyük başarıyı internet elde etmiştir. Televizyon yayınları 13 yılda, radyo yayınları ise 38 yılda elli milyon kişiye ulaşırken, internetin bu kişi sayısına ulaşması sadece 4 yıl sürmüştür. Bu modernleşme kişileri kendine bağlamış ve onların yalnızlaşmasına yol açmıştır. Bu yeni toplumun her bir bireyini modern insan olarak tasvir edebiliriz. Modern insanlar veya insanlık her türlü bilgiye istediği zaman ulaşabilen ve aynı zamanda bunu kimse olmadan, tek başına yapabilen bir kişiliktir. Bu tek başınlık, toplumdan uzaklaşmış ve zamanla toplumdan kendini dışlamış yahut dışlanmış olabilir. Modern insan sorgulanır ve sorgular. Çok derin bir bilinmezlik durumu meydana gelir ve bu taşlamaya maruz kalan kişi tam da bu anda sanal cemaate kavuşur. Dışlanma ile alında yeni bir toplum keşfedilmiş olur. Kişi bu cemaatin bir üyesi haline gelir ve artık kendini yeni bir belirsizliğin içine atmaktadır.

Teknoloji temelinde bir dönüşümü beraberinde getirmektedir. Modern bir dönüşüm ile dünyanın dönüşmesini çağımızda görebilmekteyiz. Bu dönüşüm bize

'güvensizleştirme' olarak geri dönmektedir. Şöyle ki; teknoloji, modern çağ olarak tasvir ettiğimiz bu dönemde bilimde, eğitimde ve ekonomi gibi birçok toplumsal alanda köklü değişimlere yol açmıştır. Gelenekselliği aşındırarak, yeni bir merkezîyetçilik oluşturulmuştur. Bu yenilikler ile cemaatler daha da belirginleşerek kişiyi bambaşka bir bireyselliğe sürmüştür. Tam bu noktada kişi bireysellik duygusunu hissederken, aslında güvensiz kalmış olur. Dışa karşı bir hamle yapamayacak kadar savunmasız kalmaktadır. Modern yaşam ve her türlü yenilik kişiyi bireyselliği güçlendirmektedir. Burada tam anlamıyla kişi "yurtsuzluk acısı" kavramını hissederek (MORLEY & ROBİNS, 1997, s. 124).

Amerika'da Demokrasi adlı eserinde yazar Tocqueville bireyselliği çok güzel bir şekilde bizlere açıklamaktadır. "Kişi yurttaşlarıyla yaşar ama onları göremez, onlara dokunur ama onları hissetmez, kendi içinde ve yalnız kendisi için varlığın sürdürür" (TOCQUEVİLLE, 1994, s. 266). Bu durum bize aynı zamanda toplumdaki yabancılaşma duygusunu da anlatmaktadır.

Bahsettiğimiz distopyalarda mekân ve zamanda müphemlik vardır diyebiliriz. Bu durum ağ toplumlarında da mevcuttur. "Biz" adlı eserdeki tüm olaylar yirmi altıncı yüzyılda geçmektedir. Bu tasviri yapılan zaman bize beş yüzyıl uzak bir gelecek zaman olduğu için kişide belirsizlik duygusunu doğurmaktadır. Kişi bu zamanı anlatamaz veya bu zamanı tanımlayamaz. Aynı zamanda mekânda yeşil bir duvarla kaplı cam mekandır. Bu mekân bizim yaşadığımız dünyadan farklı bir gündelik yaşamı temerküz etmektedir. Bu bahsedilen mekân yaşadığımız çevreden farklı olduğu gibi bizde müphemlik duygusunu oluşturmaktadır. "Cesur Yeni Dünya" da zaman kavramı olarak Ford'dan sonra 632 yılı kullanılmıştır. Düşününce bu bizim seçemediğimiz, anlayamadığımız bir zaman dilimidir. Son olarak "1984" eserinde zaman 1984 yılıdır. Fakat eserin 1948 yılında yazıldığını göz önünde bulundurursak, bu zaman gelecek zaman olduğu için yine belirsizlik duygusunu barındıracaktır. Buradan çıkaracağımız sonuç; ağ toplumundaki mekân ve zaman belirsizken, distopyalarda da durum değişmez. Mekân ve zaman tamamen müphemdir.

Tüm bu bilgiler ışığında çıkarılacak sonuç; ağ toplumu anlayışının distopyalar üzerinde kurgulanabilme potansiyeli çok yüksektir. Günümüz enformasyon toplumu

teknolojiden beslenmeye devam ettikçe bu anlayış daha da açıklık kazanacaktır. Distopyaların karamsar ve baskıcı dünyasının içerisinde teknoloji en büyük etkendir. Teknolojinin olmadığı bir mutsuz gelecek veya distopya düşünülemez. Günümüz ağ toplumunun da devam etmesi için gerekli olan tek şey, teknolojidir. Günümüzdeki kişilerin yaşadığı yalnızlık ve bireyselleşme duygusu değişen toplumsal koşullar altında oluşmaktadır. Dünyanın değişen yapısı, yapılan altyapılar sayesinde yayılan internet, sosyal ağlar kişilerin dönüşmesini en güzel şekilde sağlamıştır. Bu dönüşüm haliyle kişinin düşüncesini ve bedenini en somut haliyle ele geçirmiştir. İncelediğimiz distopya eserlerindeki bireyler veya birey olma özelliğinin kaybetmiş olan kişiler günümüz insanının özelliğini çok önceden taşımaktadır. Kişiler yalnızlaşmış, güvensizleştirilmiş ve sürekli bir gözetim altında tutulmaktadır. Bizim yaşadığımız çağ içerisinde de bu durum ne yazık ki oldukça hızlı ve çok istikrarlı bir şekilde gerçekleşmeye başlamıştır.

Ve Castells bu durumla ilgili şunları ifade etmiştir: “21.yüzyıl karanlık bir yüzyıl olmayacaktır, ama tarihteki en sıra dışı teknolojik devrimin vaat ettiği güzellikleri de çoğu insana sunamayacaktır. Daha ziyade, haber verilmiş şaşkınlık tadını taşıması beklenebilir” (CASTELLS, 2013, s. 514).

KAYNAKÇA

- AĞKAYA, O. (2016, Aralık). Ütopya ve Distopya:Siyasetin Edebiyat Üzerine Etkisi. *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 29-30.
- AKSAY, K. (2015). Örgüt Yapılarında Yaşanan Değişimler ve Modern Örgüt Tiplerinin İncelenmesi. *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, 8(3).
- ALKAN MEŞHUR, F. (2010). Organizasyonların Tele Çalışmaya İlişkin Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1). <https://dergipark.org.tr/download/article-file/211054> adresinden alındı
- ATALAY, G. E. (2018). Dijital Çağda Marshall McLuhan'ı Yeniden Düşünmek: Bir Uzantı ve Ampütasyon Olarak Yeni Medya Teknolojileri. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*.
- BAŞER, D. (2011). *ZYGMUNT BAUMAN'DA MÜPHEMLİK VE TOPLUMSAL YAŞAM*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Afyonkarahisar.
- Bezel, N. (1984). *Yeryüzü Cennetleri Kurmak(ütopyalar)*. İstanbul: Say Kitap.
- BEZEL, N. (1984). *Yeryüzü Cennetlerinin Sonu* (1 b.). İstanbul: Say Yayınları.
- BOZKURT, A. (2014). Ağ Toplumu ve Bilgi. *Türk Kütüphaneciliği*.
- BOZKURT, V. (2014). *Endüstriyel&Post-Endüstriyel DÖNÜŞÜM* (3 b.). Bursa: Ekin Kitapevi.
- CAMPANELLA, T. (2018). *Güneş Ülkesi* (5 b.). (S. BAĞDATLI, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- CASTELLS, M. (2008). *Enformasyon Çağı:Ekonomi,Toplum ve Kültür-Ağ Toplumunun Yükselişi*. (E. KILIÇ, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- CASTELLS, M. (2013). *Enformasyon Çağı:Ekonomi,Toplum ve Kültür-Binyılın Sonu* (2 b.). (E. KILIÇ, Çev.) İstanbul: Bilgi İletişim Grubu.
- CASTELLS, M., & INCE, M. (2006). *Manuel Castells'le Söyleşiler* (1 b.). (E. KILIÇ, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Yayınları.
- CLASTRES, P. (2011). *Devlete Karşı Toplum* (3 b.). (M. SERT, & N. DEMİRTAŞ, Çev.) İstanbul.

- COŞKUN, İ. (2004). Ütopya ve Kent. *Sosyoloji Dergisi*, 3(9).
- ÇALIŞKAN, B. (2016). *Ağ Toplumunda Bilgi Sızıntılarının Gazeteciliğe Etkisi:Redhack Örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Gazetecilik Anabilim Dalı, İstanbul.
- ÇELİK VAROL, M., & VAROL, E. (2019). Kavram ve Kuramlarıyla Marshall McLuhan'a Bakış:Günümüzün Egemen Medya Araçları Ekseninde Bir Değerlendirme. *International Journal of Cultural and Social Studies*.
- ÇETİNTAŞ, S. (2018). *Değerler Bağlamında Cumhuriyet Döneminde Ütopya Olarak Nitelendirilen Eserlere Sosyolojik Bir Yaklaşım*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, Balıkesir.
- DİJK, J. V. (2018). *Ağ Toplumu* (2 b.). (Ö. SAKİN, Çev.) İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- DOLGUN, U. (2005). *Enformasyon Toplumundan Gözetim Toplumuna* (1 b.). Bursa: Ekin Yayınevi.
- DÜZGÜN, V. (2001). *Aldous Huxley'in Ütopya Dünyası:Cesur Yeni Dünya ve Ada*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum.
- ERKMEN, N. M. (2008). *Toplumsal Değişim Ve İletişim Eleştirisi Olarak Ütopya Ve Karşı Ütopya:Aldous Huxley'in Cesur Yeni Dünya Romanı Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, İzmir.
- etymonline.com*. (tarih yok).
https://www.etymonline.com/word/network#etymonline_v_43861 adresinden alındı
- FERGUSON, J. (1975). *Utopias Of The Classical World*. London: Thames and Hudson Publishing.
- GÜÇDEMİR, Y. (tarih yok). Enformasyon Toplumu ve Küreselleşme. *İletişim Fakültesi Dergisi*. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/212597> adresinden alındı
- HUXLEY, A. (2018). *Cesur Yeni Dünya* (23 b.). (Ü. TOSUN, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- İŞMAN, A. (2011). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem.
- JACOBSEN, M. H., & PODER, P. (2008). *The Sociology of Zygmunt Bauman Challenges*. Burlington: Ashgate Publishing .

- KAFKA, F. (2017). *Dava* (32 b.). (A. CEMAL, Çev.) İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- KAYHAN, İ. (2018). *Ütopyalarda Sosyal Yaşam ve Eğitim*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.
- KOÇAK, D. Ö. (2013). *Bir Toplum Eleştirisi Olarak Bilimkurgu Edebiyatında Karşı-ütopyalar: Biz, Cesur Yeni Dünya, Bindokuzyüzseksendört*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- KUMAR, K. (2005). *Ütopyacılık*. Ankara: İmge Kitapevi.
- KUMAR, K. (2006). *Modern Zamanlarda Ütopya Ve Karşıütopya*. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- KÜÇÜKTOPÇU, Y. (2006). *1980-2005 Dönemi Türk Edebiyatı'nda Ütopik Romanlar ve Ütopyanın Kurgusu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Isparta.
- LONDON, J. (2012). *Demir Ökçe*. (E. YÜCESOY, Çev.) İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- LYON, D. (1997). *Elektronik Göz* (1 b.). (D. HATTATOĞLU, Çev.) İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- MORE, T. (2016). *Utopia* (3 b.). (İ. YERGUZ, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- MORLEY, D., & ROBİNS, K. (1997). *Kimlik Mekanları*. (E. ZEYBEKOĞLU, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- OMAY, M. (2009). Ütopya Üzerine Genel Bir İnceleme. *Sosyoloji Dergisi*(18).
- ORWELL, G. (2018). *1984* (61 b.). (C. ÜSTER, Çev.) İstanbul: Can Yayınları.
- ÖZBAY, F., & MÜFTÜOĞLU, C. (2015, Nisan). Gündelik Hayatta Totalarizm: George Orwell'in 1984 Adlı Distopya Romanında İdeal Toplum Tasavvurları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(44).
- SARICA, M. (1999). *100 Soruda Siyasi Düşünce Tarihi* (8 b.). İstanbul.
- SUCU, A. (2016). *Manuel Castells'in "Ağ Toplumu" Çerçevesinde Sosyal Ağlar ve Yeni Toplumsal Hareketler İlişkisi: Gezi Parkı Örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- tdk.gov.tr*. (tarih yok).
- TİMİSİ, N. (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. Ankara: Dost Kitapevi.

- TOCQUEVILLE, A. (1994). *Amerika'da Demokrasi* (1 b.). (İ. SEZAL, & F. DİLBER, Çev.) Ankara: Yetkin Yayınları.
- URGAN, M. (2013). *Thomas More'un Yaşamı ve Utopia'nın İncelenmesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- USTA, S. (2005). *Platon'dan Jambulos'a Antikçağ Ütopyaları*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- ÜLGER, G. (2018). *Distopya Hayal İle Gerçek Arasında*. İstanbul: Aya Kitap.
- VERNE, J. (2001). *Yirminci Yüzyılda Paris*. (İ. BİRKAN, Çev.) İstanbul: Tübitak Yayınları.
- VEYSAL, Ç. (2003). *Max Horkheimer'da Nesneleşme ve Özgürleşme Sorunu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Felsefe Anabilim Dalı, Ankara.
- WELLS, H. G. (2013). *Efendi Uyanyor*. (E. YILGÜR, Çev.) İstanbul: Maya Kitap.
- WELLS, H. G. (2017). *Zaman Makinası*. (C. Üster, Çev.) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- www.tdk.gov.tr. (tarih yok).
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=KORKU adresinden alındı
- YAMAÇ, C. (2013). *Sinemada Gözetleyen İktidar Distopyaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Rayo-Televizyon-Sinema Anabilim Dalı, Ankara.
- YERGUZ, İ., SEVİL, N. K., ERGUN, E., & DİLLİ, H. (2003). *Siyaset Felsefesi Sözlüğü*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- YILDIZ, A., & UYSAL, M. (tarih yok). McLuhan'ın Küresel Köyünde Eğitim-Yeni Teknolojiler, Küreselleşme ve Eğitim Üzerine Düşünceler.
- YÜCEL, G., & ADILOĞLU, Y. (2019). Dijitalleşme-Yapay Zeka ve Muhasebe Beklentiler. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*.
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/757445> adresinden alındı
- ZAMYATİN, Y. I. (2016). *Biz* (5 b.). (F. TÜLEK, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- ZYGMUNT, B. (2003). *Modernlik ve Müphemlik*. (İ. TÜRKMEN, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

